פרשת **ואתחנן-נחמו** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ט שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו

הר גבוה ותלול מאוד התנשא בין ההרים סביבו, והעליה עליו היה קשה מנשוא, אנשים רבים ניסו בכל כוחם לעלות על הר מרומם זה ולהגיע לפסגתו אולם הם כשלו בדרך, חלקם בחציה התחתון וחלקם בחציה העליון, אבל הצד השוה שבהם שלפסגת ההר לא הצליחו להעפיל.

פעם החליט איש אחד לעלות ההרה על אף הקושי שבדבר ומוכן היה להקדיש את חייו כדי להשיג מטרה זו, הוא עשה כל ההכנות הדרושות ומתוך רצון עז ונחישות רבה יצא לדרך הארוכה.

הדרך ארכה שנים, תלאות רבות עברו עליו וקשיים רבים עמדו לו בדרכו, אולם בכוח רצונו האיתנה התגבר על כולם, ולאחר כמה שנים מייגעים מכל התלאה אשר מצאתו בדרך, זכה סוף סוף לדרוך בכף רגליו על הפיסגה הנכספת.

והנה בעת עמדו על ראש הפיסגה שמח ומאושר על ההישג הגדול והעצום, ראה לפתע ילד קטן מתהלך על הפיסגה ומדלג על אבני המקום, שאלו האיש בתדהמה: הגידה נא לי כיצד עלית על הר מסובך כזה, כמה שנים ארכה לך העליה, הרי כשהתחלת לעלות על ההר עדיין לא נולדת, על כל השאלות הללו קיבל תשובה בת שתי מילים: "כאן נולדתי".

הנמשל הוא שבאמת לכל אדם ניתנה הבחירה לבחור בטוב או ברע ח"ו, להעפיל לראש הפיסגה או ח"ו להכשל ולרדת, רבים מנסים ולא מצליחים להגיע לסוף הדרך כי ארוכה מני ארץ ורחבה מני ים.

רק מעטים אשר מקדישים את כל כוחותיהם למטרה עילאית זו מצליחים להשיגה לאחר מאמצים רבים וקשים.

אולם כשיש לו לאדם "זכות אבות" הורים צדיקים וגדולי תורה אז הם מנחילים לבניהם מדריגה רמה ונישאה כבר בלידתם, וכך הם נולדים על ראש ההר או בדרך אליה, כל אחד לפום דרגה דילי', ומנקודה זו ואילך מוטל עליהם להמשיך ולהתקדם, הם אינם מתחילים מתחתית ההר ומשולים המה לאותו ילד שנולד על הפיסגה.

ואכן עלינו לדעת כי לכל אחד מישראל לדורותיו יש "זכות אבות" גדולה ונשגבה של אבותינו הק' אברהם יצחק ויעקב, וכל אחד מישראל נולד עם נשמה קדושה אשר בכוחה להתקדם בדרך התורה ולעלות על הר ה' ולהגיע לפיסגתו, כי אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב ונולדנו על הפיסגה, נולדנו קרובים אל ה' וביכולתנו להמשיך את חיינו בדרך זו.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
נשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ו רפב"ן ..... ז
עיטה על הפר"ק ..... ח
חוקים להורותם ..... ט
פשיטא בהלכה ..... י
לשכת הסת"ם ..... יא
הילולא דבא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
נועם שבתי ..... יד
פשוטו של מלכים ..... טו

אגרת פרק ג'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

ב ס " ד

וְכָל בָּנַיִךְ
לִמּוּדֵי ה'
וְרַב שְׁלוֹם
בָּנָיִךְ

(ישעי' נד, יג)

בעת ההוא בכל עת שיהיה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא. "לא אמר באיזה עת, שקאי על כל עת ועת. **ולמד אותנו בזה שאל יאמר האדם עתה אין לי מוח כראוי לתפילה ולא אתפלל עתה רק לכשאפנה אתפלל כראוי וכנכון, רק בכל עת ועת תתפלל לפי העת ההוא של עכשיו, יהיה העת איזה עת שיהיה.** וזהו שנאמר (דברים ד, כט) 'ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת' שאמר גם כן סתם 'משם' ולא אמר באיזה מקום וזמן. רק הפירוש משם **מכל מקום ומקום שאתה שם,** אז תדרוש את ה' אלקיך ומצאת כי תדרשנו וגו'. **זרע קודש**

"ומצאת" הרבה יותר ממה שבקשת

ובקשתם משם את ה' אלקיך ומצאת וגו'. יש להבין, הלא 'מציאה היא דבר שמגיע בלא דעת ובלא בקשה כי אם בהיסח הדעת, והיאך אם כן שייך לבקש אחר מציאה. וי"ל על דרך מאמרם ז"ל (שהש"ר): פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם. וזהו שאמר: **ובקשתם משם את ה' אלקיך אף בבקשה מועטת, ומצאת אח"כ יותר ויותר. כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך שתהיה אח"כ עובד ה' בכל לבבך ובכל נפשך.** וזו גם הכוונה באמרם ז"ל (מגילה ה:) "יגעתי ומצאתי תאמין".

תפארת שלמה

ה'אנכי' המבדיל בין האדם להש"ת

אנכי עומד בין ה' וביניכם וגו'. שמעתי מהרב המגיד הקדוש רבינו יחיאל מיכל מגיד מישרים דק"ק זלאטשוב פירוש הפסוק, שאם אדם מחזיק עצמו לאיזה בר מעלה עושה בזה מסך המבדיל. וזהו **'אנכי'** פירוש על ידי שמתגאה לומר אנכי בר מעלות ומדות טובות, הוא הוא ה'**עומד בין ה' וביניכם**' שבזה הוא מעמיד מסך המבדיל. רק שצריך האדם לידע **שהוא כאפס ואין, רק שהקב"ה הנותן בו חיות** לעשות דבר גדול או קטן והוא מהוה כל הויות.

לכן אין ראוי לשום בריה לומר אנכי כי אם לו יתברך נאה לומר אנכי מפני שהוא מהוה כל ההויות, אבל האדם אם אומר אנכי או אני, היינו שמחזיק עצמו לשום בן מעלה ומרגיל בזה ומתגבר והולך במדה זו, הוא נפרד מהשי"ת **עד שיוכל לבוא על ידי זה שיהיה כופר בעיקר חלילה,** וזהו בין ה' וביניכם.

מאור ושמש פר' בא (וע"ע מש"כ בענין זה בר"פ ראה)

"בכל לבבך" על ידי רצון ותשוקה לכך

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הקשו המפרשים בשם הרמב"ם (ע' הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב) על מצות 'ואהבת' וכדומה **איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם.** והאמת, כי הקושיא היא עצמה התירוץ, שמזה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להש"י בכל לבו ונפשו רק שנטמטן בעומק הלב, **ועל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה, על זה נאמר** (מגילה ו:) **יגעתי ומצאתי תאמין** (ע' תניא פט"ז וכו').

ואיתא בספרי: 'והיו הדברים' כו' למה נאמר, לפי שנאמר 'ואהבת' כו' א"י כיצד אלא **מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם** כו'. פירוש כנ"ל, **שעל ידי שמשים האדם זה ללבו תמיד, ומשתוקק לבוא לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו ואף שקשה לצייר לקיים 'בכל לבבך', מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לבוא לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם,** כנ"ל.

שפת אמת (תרל"ד)

עיקר הדביקות, אם ע"י סור מרע יזכה לחיות בהאמונה ד'אין עוד מלבדו' הוא כפשוטו ממש

וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. עיקר הדביקות שעל ידי זה יקבל השי"ת נחת מאתנו הוא אם על ידי הרחקת הרע נתדבק בטוב, דהיינו שנקיים (תהלים טז, ה) שויתי ה' לנגדי תמיד, **ונרגיל עצמינו במדת אמונה להאמין בכל עת שנוכל – שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה,** כי דבר גשמי אינו מונע מקום לדבר רוחני כידוע בחוש, **ועל ידי זה תפול עלינו יראת השי"ת כל אחד לפי שעורו ולפי הזמן והמקום, ועל ידי יראה זו נוכל לבוא לענוה האמיתית, להיות כאין נגד כח השי"ת:**

כי באמת ידעת מה שכתוב בשל"ה על פסוק (דברים ד לט) וידעת היום והשבות וגו' כי ה' הוא האלהים אין עוד, וכתב שאין כונת הכתוב שאין עוד אלהים זולתו, כי זה אין צריך לומר, רק שר"ל **שאין עוד בעולם שום מציאות זולת מציאותו ית"ש,** כי הלא כל הנמצאים היו קודם הבריאה בכוחו, והוא האציל כוחותיו וברא להם לבושים רוחניים וגשמיים, וכוחותיו מחיה כולם, ובלעדם דהיינו אם ישובו למקורם בקודם הבריאה, אין ללבושים הרוחניים והחומריים שום מציאות כלל, כמו שהיה קודם הבריאה ונשגב ה' לבדו, (יבמות ק"ד ע"ב) וכל הראוי לבילה וכו', והעומד לעשות כעשוי דמי, כמבואר בגמרא בכמה דברים, (סוטה כ"ה ע"א) **שטר חוב העומד לגבות וכו',** (שבועות מ"ג ע"א) ענבים העומדים לבצור כו', **אם כן הרי בכל עת ביד השי"ת וברצונו להשיב הדבר כבראשונה ויהיה הוא לבדו, אם כן אין בעולם עוד זולת הוא וכוחותיו שהם אחד, ובלתי זה אין מציאות, אף שנראה שיש דברים אחרים הכל הוא מציאותו וכוחותיו** כו'.

יושר דברי אמת (קונטרס ראשון אות יא)

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
העריכים חיזוק כל הימים

תורה

כפי התלהבותו ודביקותו בעסק התורה זוכה לבחי' מעמד הר סיני בלימודו, ומתקבלים תפילותיו

ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים כו'. כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו כו' רק השמר לך וגו' הדקדוקים רבו כו'. **ונראה לי על פי מה דאיתא בספרים קדושים וגם שמעתי ממעשיות מקדושי העליונים כי כשאיש ישראלי הוא לומד התורה בהתלהבות ודביקות גדול אזי מתלחט אש סביבותיו ואז רואה הכל כאז במתן תורה שנפתח לישראל כל השבעה רקיעים. וכאשר איש ישראלי עוסק כך בתורה בהתלהבות כל כך, אזי גם תפילתו עשאה רושם למעלה ונתקבלה בעולמות עליונים ומשפיע שפע טובות לכל באי עולם המשתוקקים לתפילתו,** אף לאיש נכרי אשר לא מבני ישראל המבקש ממנו שיתפלל עבורו לפעול לו איזה דבר והצדיק הלז רואה שיהיה על ידי זה קדוש ה' אזי יוכל גם כן לפעול לו תיכף בתפילתו, וכאשר הצדיק פועל לו ענינו אזי רואה בעין הערל שקרוב ה' לתפילתו של הצדיק לקבלו תיכף. ובזה נתעלו בני ישראל אף אצל הגוים כי רואים בחוש שהקב"ה קרוב אצלם לשמוע בתפילתם. **וזה הוא על ידי תורתם הנעשית בהתלהבות אזי גם תפילתם נתקבל תיכף לפעול למעלה כו'.**

ומשם בארה היא הביאור הפסוק 'כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', והטעם לזה שיאמרו שבני ישראל חכמים ונבונים ויתגדל כבודם בין האומות הוא בשביל כך שיהיו רואים כי 'מי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו', על ידי זה יהיו מוכרחים להודות שה' יתברך ישמע תיכף בתפילתם וקרוב הוא לכל קוראיו באמת, על ידי זה יתגדל כבוד בני ישראל בין העמים. **ומפרש הכתוב על ידי מה הקב"ה קרוב לתפילתם, הוא על ידי 'ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת' וגו' הוא על ידי שעוסקים בתורה בהתלהבות גדול ולהט האש סביבותיו כאשר ניתנה בסיני באש, אז תפילתו גם כן פועלת למעלה ויתגדל כבוד בני ישראל גם אצל האומות.** ומזהיר הכתוב 'רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים **אשר ראו עיניך'** וגו', היינו באם חס ושלום תשתכחו התורה ולא תעסקו בה כל כך בהתלהבות אז גם תפילתו לא תפעול למעלה כמו שאמרו חז"ל (דברים רבה י, א) מסיר אוזנו משמוע תורה וגו' (משלי כח, ט) **אזי** גם תשפל כבודכם אצל האומות כנ"ל, והבן.

מאור ושמש

השגת תמונת בעל השמועה היא לראיה שלומד תורה כדבעי, והנוגע לכל חד לפום דרגא דיליה בענין זה

קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול (דברים ד, יב), יש לרמז עפמ"ש במדרש (האומר שמועה בשם אומרה, יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו). לעולם יהא בעל שמועה עומד לנגדך, **שכאשר האדם לומד תורה לשמה רואה התנא בהזכרת שמו,** ולזה אמר כאשר 'קול דברים **אתם שומעים ותמונה אינכם רואים',** שרק קול ודיבור בלבד שומעים אבל לא תמונת בעל השמועה התנא או האמורא, אז הוא סימן 'זולתי קול', **שאותו קול הוא זולתי בלתו ית' שאין הקב"ה בתוך תורתו ואין לימודו לשמה כראוי.**

אמת ליעקב

(א"ה מסופר שהעידו כמה בעלי רוה"ק על המחבר (בעל מלא הרועים וקהלת יעקב) זצ"ל שהיה לו מדרגה זו אשר בכל עת שהזכיר שום תנא או אמורא ראה אותו, והנוגע לכל חד לפום דרגא דילי' ראה מה שהביא בליקוטי יהודה פר' לך ז"ל: אא"ז הרה"ק החי' הרי"מ זצ"ל אמר, איתא יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו. **כי השמועה והחידוש ההוא שייך לשורש נשמתו של בעל השמועה, ולכן נקרא 'בעל השמועה', וכאשר לומד ויודע שהם דברי תורה, מאיר בו נשמתו של בעל השמועה, וזה פירושו 'שיראה כאילו עומד כנגדו'** עכל"ק)

תפילה

תפילה בלשון שירה, מתוך אמונה ובטחון שיקובל תפילתו

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. דאיתא בסה"ק (של"ה הק' פ' שמות תורה אור) פירוש על הגמרא צדיקים אומרים שירה לעתיד לבוא, היינו **שאמונת אלהי עולם תקועה בלבם כשצריכים להתפלל על איזה דבר מתפללים בלשון שירה, מחמת שמובטחים שבודאי יענה להם השי"ת והרי הוא להם כאלו כבר נתקיים אותו הדבר,** ע"כ (ועי' מש"כ בספה"ק

קדושת לוי פר' בשלח שאמרו שירה עוד טרם נבקע הים בגודל בטחונם ועי"ז נמשך הנס). וזה הי' בחינת משה, וזה פי' הפסוק **ואתחנן אל ה',** דאיתא בספרים (כ"כ בבעל הטורים ד"ה ואתחנן) שתיבת **ואתחנן מספר שירה,** ונ"ל פרושו כנ"ל, דהיינו כי **אעפ"י שמשה רבינו ע"ה היה צריך להתחנן אעפי"כ אמר בלשון שירה.** ולפי"ז מתורץ למה אמר משה רבינו ע"ה דווקא בלשון חינון ולא בלשון אחר של תפילה (דואתחנן דיקא עולה למנין שירה), רומז לדברינו הנ"ל.

אור לשמים

ע"י שמקדים להודות ולהלל להש"י על ישועות עתידות יסכר פי המקטרגים על תפילתו שיתפלל אח"כ

כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו כו' (עיי"ש שהביא דברי המדרש על פסוק זה ופירושו בהמשך דה"ק) **נ"ל על פי מה שקבלנו כשהאדם מתיירא להתפלל מחמת שחושש פן בבואו להתפלל יבואו המקטריגים לקטרג על תפלתו אם ראוי זה האיש שתקובל תפלתו,** וח"ו עי"ז יבוקר פנקסו, אזי יותר טוב לספר שבחו של מקום בנידון המצטרך, דהיינו אם יצטרך להתפלל על רפואה לא יתפלל דרך תפלה תיכף רק ישבח דרך שבח להבורא עולם שהוא רופא חולים, ובמחשבתו יכוין להמשיך רפואה להנרצה, והבורא עולם היודע תעלומות לב (משא"כ המלאכים) **הנה הוא יעשה בקשתו, והטעם הוא, כיון דמזכיר שבח הבורא שהוא פועל הישועה הזאת, מי הוא שיקטרג על הדבר הזה, הנה כל המלאכים מסכימים והקב"ה עושה כפי מחשבתו של המשבח להמשיך ישועה להנרצה.**

ולדעתי זהו שתקנו חז"ל (למדוהו מן המקרא) **לעולם יסדר אדם שבחו של מקום תחילה ואחר כך יתפלל** (ברכות לב.), **דכיון שמסדר שבחו של מקום, למשל כשמשבח את הבורא שהוא רופא חולים, הנה כל המלאכים עונים אמן ומסכימים לשבח הלזה, הנה הגם כשאחר כך יבא המבקש לבקש ברחמים על הרפואה במו פיו, שוב לא יקטרגו המלאכים דהוה ח"ו כנוגע בכבוד המלך ובשבחו כאשר ירצו ח"ו למנוע הרפואה אשר זה כרגע שבחוהו שהוא רופא חולים, והנה להיות הש"י יודע אשר שוב לא יקטרגו המלאכים גם בעת הבקשה הנה הוא ית"ש עונהו גם בטרם יקרא בתפלה ובקשה רק עונהו מקודם ובטרם יקרא היינו בעת סידור השבח** כו'.

[והיינו בכל קראינו אלי"ו] **היינו בעת סיפור השבח קודם הבקשה, וכונת הממפר בשבח ג"כ במחשבה על המבוקש, וזה אינו מכיר בקריאה הזאת רק הבורא ית"ש** [והיינו 'אליו' דוקא] כי הוא היודע תעלומות שהנרצה הוא למסדר השבח להיותם נעזרים בדבר המצטרך להם, והבן.

בני יששכר (תשרי ב, ו)

פניני אור החיים הקדוש

ההתבוננות כי לא בחר ה' בכל התהלות, רק במה שהללוהו 'אלקי ישראל' זה מביא לאהבת ה', והמתבונן בזה בוז יבוז לכל חללי דעלמא נגד ריוח זה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. ו'אהבת אמר בתוספת וא"ו, לומר **מלבד מצות שמע ישראל שהוא קבלת עול מלכות שמים היא מצות אהבת ה'.** עוד ירצה להעיר להקודם לאהבה, על דרך אומרם ז"ל (זוה"ק ח"ג נג.) **ואין אדם משיג גדר האהבה עד שתקדים בו היראה** והוא אומרו ואהבת מלבד גדר היראה, ואומרו את ה' פירוש **על ידי האהבה אדם מתדבק בה',** והוא אומרו את ה' כו'.

עוד ירצה לעורר לב איש ישראל לאהבת ה', על דרך אומרם ז"ל (מד' שוחר טוב כב, יט) בפסוק **'יושב תהלות ישראל'** (תהלים כב ד) **"שלא בחר ה' מכל התהלות זולת כשהללוהו, ואמרו לפניו ברוך ה' אלהי ישראל, אז ישב על כסא מלכות עולם", והוא אומרו ואהבת את ה', לטעם זה שלא בחר להיות אלא אלהיך, ובהעיר האדם לבו לפרטים כאילו תתנתק נפשו ותתר ממקומה בהתעוררות נפלא ורם באהבת הנאהב יתעלה רום תפארת כבודו.**

עוד אולי שנתכוון לעורר לב האדם בשלשה מיני אהבה, שישנם בהכרה לנבראים, והם אהבת **הטוב,** אהבת **הערב,** אהבת **המועיל,** לזה בא דבר ה' לשלשתם, **ואהבת את ה'** בשם זה העיר הלב לבחינת אהבת **הטוב,** במה שהוא טוב הרמוז בשם, כאומרו (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל, גם בחשק **הערב** בסוד טעמו וראו כי טוב ה' (שם לד ט), **כי כל הנפש אשר יוכיח שם זה למולה אין עריכות בכל הנבראים שיכנס אליו בערך הנשתווה,** וזה לך האות אומרו (שה"ש ה ו) **נפשי יצאה בדברו.**

גם תשכיל בפסוק וידעת עם וגו' (להלן ח ה), על פי ה' (להלן לד ה) ז, **כי תתנתק הנפש מהגוף ולא תרגיש בפרידה להפלגת הרגש הערב מהטוב, הרי שמענו אהבת הטוב ואהבת הערב מתיבת ה'.**

ואהבת **המועיל** רמזה באומרו **'אלוהיך',** על דרך אומרו (תהלים כב ד) **'יושב תהלות',** כמו שכתבנו בסמוך (לעיל), ובזה נכלל גם כן אהבת המועיל, **כי בזה הרווחנו עולם ומלואו כמאמר שלמה** (קהלת יב יג) **כי זה כל האדם, כל העולם כולו לא נברא אלא לצורת לזה** (שבת ל:).

(המאמר ארוך ונקדש ובו פתח שער אהבת ה', ולדרכינו ליקטנו מה שנוגע לענין התפילה)

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רעיונינו הקדושים עצי החיים

כי אל רחום ה"א לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך. ויובן עפ"י המבואר במס' שבת דלצדיקים לא תמה זכות אבות לעולם ולרשעים מישראל דתמה זכות אבות מ"מ ברית אבות לא תמה, ומפרשין בזה הכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם זא"ת, ר"ת תימה זיכות א'בות מ"מ לא מאסתים ולא גאלתים לכלותם להפר בריתי אתם דייקא דברית אבות לא תמה, הרי מבואר דברית הינו שלא לכלותם כאמור, ועפ"ז מבואר כי אל רחום וגו' ולא ישחיתך ואף שאין עושין רצונו, והוא משום ולא ישכח את ברית אבותיך כאשר נשבע להם, ואף שתמה זכת אבות אך ברית אבות לא תמה והיא העומדת להם.

(ישמח משה)

☆

ואתחנן בעת ההוא לאמר ה' אלקים אתה החילות וגו'. ובמדרש מה אברהם אמר ה' אלקים מה תתן לי ואף משה אמר ה' אלקים אתה החילות וצ"ל הכוונה בזה שאמר בלשון אברהם, ויבואר בהקדם דברי האוהל יעקב לפרש ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, כי ע"י תפילות אבותינו נעשה מעין הנובע ישועה בדורות שאחריהן, וזה שצוה ה' אותנו לזכור נסיו ונפלאותיו אשר עשה עם אבותינו כי עם זה מעוררים אנחנו אותן החסדים והנסים להחריק אלינו, וז"ש יענך ה' ביום צרה דייקא שאז רבו המסטינים, ע"כ ישגבך שם אלקי יעקב, מי שענה ליעקב בעת צרה הוא יענה אותך אבל לא מכחך לבד, וז"ש ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאחר שנגזרה גזרה וכבר הגיע עת צרה, לאמר ה' אלקים בלשון שאמר אברהם לעורר תפלתו להושע כמו שנושע באותו לשון בהתחננו אל ה'.

(ייטב לב)

☆

ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה. ונראה לפמ"ש בספרים לפי באין מליץ יושר מול מגיד וכו', שכשישראל אין עושין רצונו של מקום ח"ו ואין להם שום זכות להצדק ביום הדין, ובאמת הקב"ה מקור הטוב רוצה שיזכו בדין, אבל צריך לסתום פי המקטרגים שלא יהיה להם פתחון פה לקטרג, ולכן אם ישראל מקיימין איזה מצות מאותן החוקים שאין להם טעם אז גם הקב"ה יעשה מדה כנגד מדה לזכותם בדין אף שאין בזה שום טעם ושכל במה לזכותם, וזהו באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חו"ק, ר"ל שהם מקיימים החוקים, וצדקנו במשפט שבזה יוכל להצדק אותם בדין ובמשפט ע"כ, וז"ש ויצוני ה' לעשות את כל החוקים האלה לטוב לנו, שע"י קיום החוקים נוכל לזכות בדין באיזה אופן שיהיה וזהו לטוב לנו שנשיג טובה ע"י עשיית החוקים.

(קדושת יו"ט)

☆

אעברה נא ואראה את הארץ הטובה. במדרש אם אעברה נא בטל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ה "ק עצי הת'מרים

ואתחנן אל ה', כשאדם עומד להתפלל יחשוב שאין לו אלא ה' עת ההוא'

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו'. שמעתי מפי אחי הרב ר' שמואל ט"ב אבד"ק גארליץ, ע"ד שפי' בס' דברי אמת של הרב הק' זלה"ה מלובלין מאמרם (בראשית רבה פא- ו) **אין 'ועתה' אלא תשובה, כי האדם צריך לחשוב בכל עת כי מה שעבר אין וכלה באפס, ומה שעתיד אינו עדיין, ואין לו רק רגע שעומד בו, וראוי עכ"פ לעשות בו תשובה ע"כ דבריו.** והנה משה אדוננו היה עניו מאד מכל האדם, ודימה בנפשו שאין בידו זכות מן העבר ולא מן העתיד, כמאמרם אל תאמן בעצמך וכו', **ולא נשען להתחנן אל ה' כי אם בשביל עת ורגע ההוא שעמד בו לפני בוראו, וזהו ואתחנן אל ה' "בעת ההוא" בשביל עת ההוא**, והבן.

ייטב לב (ואתחנן)

"קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין"

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן הזה. ומחובתנו להיעצר לרגע לחשב את חשבוננו בעולם הזה, ולהסיק את המסקנה הנדרשת מאליה, **כפי ששמעתי פעם מהאדמו"ר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצוק"ל [בהיותו בעיה"ק ירושת"ו]** בהגדירו את האדם במצבו השונים שנפקחו עיניו ומגלה את מצבו האמיתי היכן הוא עומד, כמאמר הכתוב (דברים ג- כז) עלה ראש הפסגה **ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה, וראה בעינך כי לא תעבר את הירדן הזה, קוק מיט דיינע אויגען, אין זעה אז עס קען ווייטער אזוי נישט גיין.** הוי מחשב חשבון עולמך, שובה ישראל, כי כשלת בעוונך.

מרבה חיים (להגר"ח ברים זצ"ל עמ' מה)

סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, ויובן לפימ"ש בפרד"א בכל שנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק פעור עולה למעלה לקטרג ולהזכיר עון וכשרואה קברו של משה חוזר ושוקע, ומבואר כי משה היה מוכרח לחקבר בחו"ל מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור, ובזה פי' באוה"ח ונשב בגיא מול בית פעור, אין ישיבה אלא עכבה עד עולם, שמשה רמז טעם קבורתו שם מול בית פעור, לבל יקטרג על ישראל, וברש"י עה"פ כי מת אנכי בארץ הזאת אינני עובר את הירדן, שאף עצמותי אינם עוברים, ובכן יתכן כי מה שבקש משה אעברה נא היתה בקשתו ליכנס ולחקבר בארץ, וע"ז השיב לו הקב"ה כי דבר זה לא יתכן כי אם יתקיים אעברה נא ויקבר בארץ אז בטל סלח נא שאם לא יהיה נקבר מול בית פעור יהיה להם האפשרות לקטרג בכל שנה, וע"כ אם סלח נא לחסיר קטרוג פעור, אז בטל אעברה נא כדי שתקבר מול בית פעור מטעם האמור.

(דברי יואל)

☆

אעברה נא וארא את הארץ הטובה. ובמדרש אם אעברה נא בטל סלח נא ואם סלח נא בטל אעברה נא, והביאור הוא עפ"י דברי מהריי"ד מבעלזא זי"ע לפרש נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, וקשה למה אמר אלקיכ"ם בלשון נסתר, דהנה רשיז"ל פיוש עה"פ אנכי הי אלקיך למה אמר בלשון יחיד, ליתן פתחום פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל לומר לי צויתי ולא להם, וזהו נחמי נחמי, פי דאחר הכביה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, באה הנחמה יאמר אלקייך בלשון יחיד, כדי שיוכל משה רבינו ללמד סנגוריא ולטעון לפני הקב"ה לי צויתי ולא להם ע"כ, והנה טענתו של משה רבינו אעברה נא היתה שגם הוא נכלל בבנ"י ויוכל לזכות בארץ הטובה אשר נשבע השי"ת לאבותינו לתת לנו, אבל ממה שטען לי צויתי ולא להמא"כ נחלק הוא מכלל ישראל ובטלה טענת אעברה נא, וזהו פי המדרש אם אעברה נאמא אתה נכלל בתוך כלל ישראל וא"כ בטל סלח נא כי שוב לא יוכל לטעון לי צויתי ולא להם ואם סלח נא מחמת הטענה של לי צויתי ולא להם והלשרא של אנכי הי אלקיך נאמרה בלשון יחיד לך לבדך א"כ אין כאן טענת אעברה נא לעבור לארץ ישראל בתוך כלל ישראל, וזהו שאמר משה רבינו לבנ"י ויתעבר הי בי למענכם, היינו כי בעבור בנ"י לא נתן לו הקב"ה ליכנס לארץ כדי שיהיה להם סליחה וכפרה על חטאתכם במעשה העגל, ע"כ תלה את האשמה בהם.

(ברך משה)

☆

אעברה נא וארא את הארץ הטובה. ובמדרש אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל אעברה נא וארא, וי"ל לפי מה שביאר הערוגת הבושם מה שמבקשין אנו בתפלה לזכור לנו עקידת יצחק עקידתו דוקא, עפ"מ דמבואר במדרש בשעה שיקש אברהם לעקוד את יצחק בנו אמר לו אבא בחור אנו וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך, אלא כפתני יפה יפה מיד ויעוד את יצחק, הי שגם בחיר הי אבינו יצחק חשש אולי לא יעמוד בנסיון, ומה יעשו אזובי קיר ומה יפלא עכשיו כשאין ביד אנוש פעוט כח להתגבר על יצרו ונכבוש תחת ידו, והיינו שאנו מתפללין שוא יתי"ש יזכור לנו זכות העקידה ע"כ, ולפי זה חידש כ"ק אאמוי"ר שליט"א שע"כ נשחט האיל תחת יצחק כי יצחק לא מסר נפשו בשלימות לשחוט עצמו כי הרי היה ירא מנסיון היצר וזאת היה נחשב בעיני אברהם לפגם וע"כ העלה תמורתו איל לקרבן על החטא עכתוי"ד, והנה משה רבינו ידע כי מה שנגזר עליו שלא יכנס לארץ הוא מחמת פגם החטא של מי מריבה, ולכן היה מבקש זכותים איך יצדק עצמו לפני יתי"ש, ולזה אמר אתה אמרת אל תשלח ידך אל הנער והחלפת אותו באיל, והטעם שהיה צורך להחליף את יצחק באיל כי מאחר שבקש כפתני יפה יפה נפסל לקרבן, ונמצא כי יצחק ירא שמא לא יוכל לעמוד בנסיון, וא"כ מה יענו אזובי יר פשוטי עם כאשר באים לידי נסיון, ובזה רצה משה רבינו להמליץ על עצמו שיהיה לו ללימוד זכות.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

סיפר הרה"ג **מענדל הענדלער** ז"ל כי הוא הניח תפילין לראשונה כשנעשה בר מצוה אצל מרן רבינו ז"ל, והיה אז ביום ה' לשבוע, ואביו הר"ר משה ע"ה לא היה לו פנאי להתפלל במנין של רבינו ז"ל ולומר אז ברכת ברוך שפטרני, על כן שאל מרבינו ז"ל אם יכול להמתין בברכתו עד יום השבת, והסכים רבינו לזה. אלא שהוסיף רבינו בצחות לשונו, דכדי שלא להכניס בספיקא למי נחשב העונות עד יום שבת קודש, תראה שלא יעשה שום עבירה עד יום שבת על כל פנים. ואחר כך הוסיף רבינו ואמר, דבאמת לשמור עצמו מן החטא רק יום אחד, אינו קשה כל כך רק עיקר דרך היצר הרע הוא לפתות האדם שקשה להתגבר כל כך ימים ולעמוד בנסיון זמן ארוך, ובזה פירש מרן רבינו ז"ל מאמה"כ בפרשתן **"וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים"**, על פי מה שאמרו ז"ל (סוכה נב.) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. אמנם עיקר הנסיון הוא כאשר בא היצר הרע אל האדם ואומר לו, הרי ממילא יקשה לך להתגבר ולעמוד בנסיון זמן ארוך, על כן למה לך להתחיל ללחום אתי לאיזה זמן, הא ממילא אהיה אני הנוצח, אבל אם יחשוב האדם לעצמו שלא יצטרך להתגבר עליו רק יום אחד, אז אינו קשה עליו כל כך להתגבר כנגדו. וזהו רמז הכתוב, **וידעת היו"ם**, כי תתבונן שרק היום בלחוד יש לך התגברות היצר, ואז יעלה לך בניקל שלא לחטוא, **והשבות אל לבבך כי ה' האלהים.**

(קדושת יואל)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. עיקר תפלותינו הוא בבחינת **ואתחנן אל ה' בעת ההיא**, כי אין אנו מתפללים על עסק הגאולה, כי כשמתפללים על כך נראה כאילו יש לנו איזה ספק בזה, וזהו בכפירה בבחינת המשיח, אשר הוא בפירוש באורה, כדכתב **הרמב"ם** (מלכים יא): יש הרבה פסוקים באורה שלא נתקיימו עדיין, ויתקיימו רק אחר בחינת המשיח, ועל כן הכופר בבחינת המשיח הוא כופר באורה; לפיכך כל תפלותינו הם על **בעת ההיא**, היינו על זמן הגאולה, שה' יחיש זמן גאולתינו במהרה בימינו. (דברי יואל)

קצין היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחיילותיו, וכשם שאמרו שירה על מפלת פרעה כך היו לעתיד לומר שירה על מפלתם (ילקוט תשסה). בעבודת ישראל (ושלח) כתב: אין לומרים שירה רק כשנגמר הענין בשלימות; והנה הר"י (שער המצות רלה) כתב: שהחילוק בין גאולה מצרים לשאר הגאולות הוא, שבמצרים נתבררו בגאולתם כל הנשמות, לכן לא היה צריך להיות שם עוד, אבל בשאר הגאולות לא נגאלו לגמרי, ונשארו נשמות שלא נתבררו; נמצא דעל כן לא אמרו שירה על מלחמת סיחון ועוג, כיון שלא נשלמה המלחמה לגמרי, ולא תושלם עד עת הקץ בבחינת המשיח. והנה במגלה עמוקות (ואתחנן מ) כתב: על ידי שכבשו את סיחון ועוג, היו יכולים אחר כך לכבוש את המלכים בארץ ישראל; וזהו **ואתחנן אל ה' בעת ההוא**, שיוכלו לעשות את הגמר למלחמת סיחון ועוג, והוא כיבוש ארץ ישראל, וממילא יהיה אז עולם התיקון, ועל ידי זה יוכל לאמר שירה, כדכתב (בעל הטורים): 'ואתחנן' בגימטריא 'שירה'; ולמה לא אמר אז שירה, כי אחר החלותה לייקע להרוות את עבדך, שמלחמת סיחון ועוג לא היה רק התחלה למלחמת שאר המלכים, וכיון שלא בא הדבר לגמר, אין רצוי לומר עליו שירה. (מידושי תורה)

מי שמתפלל תפלתו לפני חבירו, צריך שלא ישמיע קולו בתפלתו, ומי שמשמיע קולו בתפלתו תפלתו אינה מתקבלת (זוה"ק ויגש רט:). לולא דמסתפינא לומר דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים, דהנה מלשון הזוה"ק נראה קצת דתפלה בלחש הוא רק בזמן הגלות, שכתב (שם): והקל נשמע (בראשית מה), קל בלע ו' נשמע, כלומר שמתקבלת, זו היא תפלה שהיא בלחש, מה הטעם, אמר רבי אלעזר זו השכינה שבוכה על חורבן בית המקדש ועל גלותם של ישראל; ולפי זה אפשר שתפלת שמונה עשרה בלחש הוא כמו שאנו נוהגים בדורנו שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שבזמן הגלות צריכים לומרה בלחש, ולעתיד לבוא יאמרוה בקול רם. והנה אמרו (סוטה ט.): אם היתה מתקבלת תפלתו של משה ליכנס לארץ, לא היה יכול להיות החורבן בית המקדש, והיה זה סכנת כליה לשונאיהם של ישראל; ולכאורה לפי זה למה התפלל משה שרצה ליכנס לארץ, והלא ידע שהגלת ישראל תלויה בזה שאינו נכנס. **במגלה עמוקות** (ואתחנן כ) ליתא: שכוונתו היתה שיהיה עכשיו הזמן של עולם התיקון, שלא יחרב עוד בית המקדש, וליכא החשש של סכנת כליה; וזהו **ואתחנן אל ה' בעת ההיא**, שיגיע עכשיו הזמן של עולם התיקון, ושם יהיה בחינת **לאמר**, שיוכלו להתפלל כל התפלה בקול. (דברי יואל)

אף שזמן הגאולה קבוע מה', מכל מקום אם חפץ ה' לגאלינו בטרם הגיע לותו זמן, יחליף את סדר הזמנים, ויקדים להביא את הזמן המיועד לגאולה, ודבר זה מסור ביד ה' לבדו (מאור הקודש בראשית רבה נח). והנה בודאי רואה משה שלעתיד הוא יהיה גואל ישראל, כדאמרו (ספרי ברכה): ה' הראה למשה עד היום האחרון; וזהו **ואתחנן אל ה' בעת ההיא'** שהוא לשון נסתר, שמשה התפלל שיוכל

להחליף את הזמנים, שיהיה עכשיו הזמן של הגאולה השלימה שהוא נסתר מעין כל, אבל מצה שכל רז לא נעלם ממנו ידע את זמן הגאולה, אבל ה' יאמר לו **אל תומיף דבר אלי עוד בדבר הזה**, ולא הניחו ה' להתפלל עוד, כדי שלא יכריח על ידי תפלתו להחליף הזמנים, כיון שלא היה עדיין הזמן לזה. (דברי יואל)

לפי על פי שים להם לנדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום ולא מתנת חנם (רש"י). לכאורה אם יש בידם מעש"ט, למה לבקש מתנת חנם (מפרשים). ונראה **דק"ו בתפלה למשה** (עג) כתב: אולר מתנת חנם הוא בחינה גדולה ביותר, לפי שאינו מוגבל לפי שכר המעשים, אלא הוא אולר מתנת חנם שה' משפיע לעמו ממדת רחמיו, והוא בלי גבול ותכלית, ועל כן הוא אולר גדול מכולם, לפי שבא מה' לבדו; ולפיכך היו הנדיקים מתאמצים ליכנס לאולר הגדול של **מתנת חנם**, שהוא בחינה גבוהה ונשגבה. (הול' תכו)

ושגבתם מיס בשסון ממעיני הישועה (ישעיה יב). ופירשו (מפרשים): כי ישועת נדיקים היא כמו מעיין הנובע ישועה לכל, מיד ולדורות, ולכן ה' מתאוה לתפלתם, שעל ידה יפתח הניאור והמעיין לכל מי שצריך לאותו דבר; והנה הנדיקים בדורות הרשעים, רצו מה שעתיד להיות בדורות הבאים, שלא יהיה להם זכות להגאל, ויהיה צורך בשעת רחמים לזכות לקבל מאולר מתנת חנם, על כן לטובתינו היו מתאמצים לבקש מתנת חנם מאולר הגדול, וזה פתחו לנו שער לדורות בעת שנהיה זקוקים לאולר הגדול, וממעייני הישועה שהמשיכו הם נשתה גם אנחנו. וזהו **ומתחנן אל ה'**, לשון על פי שהיה בידו לתלות במעשיו הטובים, היה משה מבקש מתנת חנם, לשורך **לומר** לדורות הבאים, שיהיו זקוקים לאולר הגדול של **מתנת חנם**, "ופתח משה את השערים, שיוכלו כל הדורות להתפלל, ויקובל תפלתם להיתן להם מאולר הגדול" (הול' תכו)

תקט"ו תפלות היה מתפלל, ואילו היה מתפלל עוד תפלה אחת היה נענה, אלא שגזר עליו ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה (מדרש). מהכא מוכח שאין ראיכין להתאמץ בתפלה, ואל יתייאש אדם מן הרחמים, לשון על פי שכבר התפלל כל כך הרבה תפילות, לא אפסה תקוה ועדיין היה יכול להוסיף, אילולא שנאמר עליו להפציר בתפלה עוד, ובדאמרו (ברכות לב:): אם רואה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים מ): קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ופירשו (רש"י): קוה, והתחזק ואל תמשוך ידך, אלא חזור וקוה. (נפש קע)

ואתחנן למה, כדי שיכנס לארץ (מדרש). ובאמת הרי כבר מפורש בפסוק דתפילתו היתה כדי שיכנס לארץ. ונראה **דבאמצי המר"י** (פרדס רימונים כה) הקשה: איך הקריבו ישראל קרבנות במדבר, הלא אי אפשר להקריבם אלא בבית המקדש שעומד בארץ ישראל, אלא קדושת ארץ ישראל נפעה עמהם במדבר, כדמצינו בזעקב (סנהדרין קיח.) שקיבל ה' את כל ארץ ישראל תחתיו, והיו שורים במקום המקדש ממש; וזה היה קשיא ליה **ואתחנן למה**, למה היה מתפלל ומתאוה כל כך **לעברה נא**, הלא היה שרוי בקדושת ארץ ישראל גם במדבר. ותירלו **כדי שיכנס לארץ**, כי היה דומה קדושת ארץ ישראל במקומה הרחויה לה, לקדושתה שנעקרה ממקומה למדבר, דזו היתה נפחית וקדושת ארץ ישראל שם היא בבחינת גלות. (בית הסתר)

במדרש מיתא ואתחנן למה, כדי שיכנס לארץ. עתידין בני מדרשות שנבנבו בישבתו בארץ ישראל, וגם עכשיו הם חלק מארץ ישראל (מגילה כט.), והנה גודלי מי לנו בית המדרש משוב וקדוש יותר מבית מדרשו של משה. וזהו **ואתחנן למה**, לשון זורך התחנן שיכנס לארץ ישראל, הלא גם בית המדרש שלו היה לו לין ארץ ישראל, ותירץ **כדי שיכנס דייקא לארץ**, כדאמרו (סוטה דף:): נתאוה משה ליכנס לארץ, כדי לקיים מצות התלויות בה, שאי אפשר לקיימם רק בארץ ישראל בחזקות הארץ. (מדושי תורה)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר

מסופר על הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע בעת אשר בתו הצדיקת אשת מו"ה ארי' לייבוש זללה"ה חלתה ונפלה למשכב והיא היתה גרמא דשמונה עשר ביר אשר נעדרו מעמו רח"ל ובליל שב"ק פר' ואתחנן הי' הרה"ק מתפלל בשמחה יתירה וריקודין בלכה דודי כדרכו בקודש ובסעודה הראשונה בליל שב"ק כאשר הי' מסיב בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה באה לפניו כלתו של הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב וצעקה בבכי' יתירה כי בתו היחידה הנ"ל גוססת רח"ל, אזי כששמע הרה"ק את זאת סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים ואח"כ פתח את פיו הקדוש ואמר: כתיב "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר" הנה הרעיא מהימנא מרע"ה הי' מתחנן אל ה' שהגם שיהי' "בעת ההוא" היינו בעת צרה רח"ל (מלשון בעתה ורעדה) עכ"ז "לאמר" שיהיה נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה' למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני השי"ת, ואומר גם אנוכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי בכל עת ובכל שעה ומה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר עוד בחיים ביום השב"ק שלא תבטל אותי משמחת השב"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה וצהלה ולא היה נראה עליו שמץ של עצבות, ואכן כך הוה שנשארה בחיים עד יום ב' שלאחריו תנצב"ה.

(בארות המים)

אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה

בימי הרה"ק בעל מגלה עמוקות זי"ע בק"ק קראקא, בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו, וחפש לו מעמד לשרת שמה, ונשתכר אל בעה"ב אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו, ועשה עבודתו באמונה, ותנאי עשה לו עם הבעה"ב, שיוכל לילך ערב ובוקר לתפילה אל ביהכ"נ, והסכים הבעה"ב לזה, ומאז בא הבחור בהחנות נתברך הבעה"ב לרגלו בשפע ברכה, פע"א הלך הבחור המשרת הזה לביהכ"נ להתפלל תפילת שחרית כמנהגו, בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון אדם רב אל חנותו של בעה"ב, עד שלא היה יכול הבעה"ב למלא את חפצם לתת לכל אחד משאלותיו כדבעי, והבחור הלז איחר לבוא, ויהי כי קרא הבעה"ב כמה פעמים עליו ואמרו לו כי עוד לא בא מביהכ"נ, וילך הבעה"ב בחרי אף לראות מדוע בושש מלבוא, אם מאריך בתפילתו יסלח לו, ואם אך מבטל זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו, וכאשר בא לביהכ"נ וימצאהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, ואין אומר ואין דברים בפיו, וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי, וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת, ונתבייש הבעה"ב ויעזוב את ביהכ"נ וילך לחנותו, והבחור הלז כשסילק את תפיליו והניחם בתיק שלהם לא שב לבית אדוניו עוד, אלא הלך אל בית הרה"ק בעל מגלה עמוקות שהי' מכירו כדי ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר הרה"ק לנגדו: למה זה תעזבנו, אבל לשוא הי' כל הפצרותיו וללא הועיל, כי ירט הדרך לנגדו, ויאמר לו הרה"ק עכ"פ אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת מרע"ה ליכנס לא"י, אמור לי גם כבודו מה בזה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור: יש אתי רמז מה שלא מובא בספריכם, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה עליונה, והכסא כבוד לה ד' רגלים, ואמרו חז"ל האבות הן המרכבה, והמה שלשה רגלים, ורצה משה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להגיע למדריגה להיות הרגל רביעי שבמרכבה, וא"ל הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי "בדבר" - ר"ת ב'ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי, עד כאן. ויפטור ממנו ופרח לו איש האמת, ויהי בראות בעל החנות כי אין הנער נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפשו להרה"ק בעל מגלה עמוקות, ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק: מה שהכית אותו על הלחי, הוא לא הרגיש כלל, ולו לא עשית מאומה, אך לי עשית, הרחקת ממני אוהב וריע, ולא אראה אותו עוד, ושש אנוכי על אמרותיו שהניח לי.

(מבשר טוב)

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, ברדך צחות ומליצה נאמרים

רק השמר לך ושמור נפשך מאד וגו' ופן יסור מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך וגו', אשר יִלְמְדוּן ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם יְלַמֵּדוּן: (ד, ט). נראה לפרש **בדרך צחות** על אותן בני אדם שהם עסוקים בהבלי עולם, ומטפשין ומסירים מעל לוח לבם מצות ה' שי"ת, גם בעמדם בתפלה שפתותיהם נעות ולבם בל עמהם, ורק את בניהם אשר יוולד להם הם מייסדן אותם ללכת אל בית הספר שלא לבטל רגע אחת, רק יעסקו בתורה ותפלה, והוא אינו משים אל לבו מה שהוא ממעט בעבודתו יתברך שמו, ואיך ימלא לבבו להוכיח אחרים בשבט מוסר ובניו מומם, ואינו מרגיש מומו הפוסל אותו. וזה שמרמז הכתוב **השמר לך וגו' ופן יסורו מלבבך**, ר"ל אתה בעצמך תסור מלילך בדרכי השם. **והודעתם לבניך**, היינו שתוכיח רק את בניך שהם ילמדו, ועל עצמך לא תשגיח כלל. לא זו הדרך ישכון אור, רק אשר **יִלְמְדוּן** ליראה וגו', שהם עצמם ילמדו מקודם ליראה וגו', ואח"ב את בניהם **יְלַמֵּדוּן**.

תפארת שלמה

ואתחנן אל ה' וכו'. וברש"י אי' שהתפלל תקט"ו תפילות כמספר ואתחנ"ן, והנל"פ עפי"מ דאי' בספרי קבלה מקדש של מעלה מאן בנאיה, הקב"ה ומחנה דיליה בנאיה לכותל ראשון, אברהם בנאיה לכותל שני, יצחק לכותל שלישי, יעקב לכותל רביעי, ומשה בנאיה לגג, עכ"ל. ולכאורה קשה להבין מה הפי' במ"ש קוב"ה ומחנ"ה דיליה וכי הקב"ה צריך למחנה שיעזרוהו, אך י"ל דהכוונה הוא דהשם של בנין הוא מספרו מחנ"ה, וז"ש הקב"ה ומחנ"ה דיליה כוונתו על השם מחנ"ה שלו, וזהו הפי' בגמ' (פסחים פ"ז.) לא כאברהם שקראו הר וכו' ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית, דהנה כל אחד מהם כשבנה את הכותל חסיף לו עוד מספר מחנ"ה, לכך אברהם שהוסיף מחנ"ה (על מחנה שכבר הי' מהקב"ה) ע"כ קראו ה"ר (כמספר ב' פעמים מחנ"ה עם הכולל) ויצחק שהוסיף עוד הפעם מחנ"ה קראו שד"ה (כמספר ג' פעמים מחנ"ה) ויעקב הוסיף עוד מחנ"ה לכן קראו בי"ת (כמספר ד' פעמים מחנ"ה) ולפי"ז הי' צריך מרע"ה כשבנאיה לגג להוסיף ה' פעמים מחנה כמספר ואתחנ"ן, וזהו הענין שנאמר במרע"ה שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן דהיינו הגימטרי' של ה"פ מחנ"ה ולכן ביקש אעברה נא ואראה את הארץ וכו' ההר הטוב הזה והלבנון זה ביהמ"ק דהיינו שיוכל לבנות את ביהמ"ק ע"י הצירוף של ואתחנ"ן.

(הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

☆

ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת וכו'. ויבואר עפי"מ דאי' במדרש (שהש"ר עה"פ אמרתי אעלה בתמר). דנבוכדנצר הי' מפתה לדניאל שיסגוד להצלם אשר עשה, ואמר לו אתה תראה שמעצמך תשתחוה לו, מה עשה אותו רשע נטל ציץ של כהן גדול שהיה חקוק עליו שם המפורש ונתנו לתוך פיו של הצלם, ומתוך כך דיבר הצלם אנוכי ה' אלוקיך וממלל רברבן, כיון דחמי דניאל כן אמר אמר לנבוכדנצר שיתן לו רשות למיסק ולנשק לצלמא על פומיה, וסלק והשביע להציץ ואמר לו בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני וגוזר אני עליך שתבוא אחרי, בא לנשקו והוציא בלעו מתוך פיו, אח"כ מתכנשין והוו מקלסין קדמוהו ולא עבידִ כלום, הרי מצינו בהצלם של נבוכדנצר שהי' מדבר וקורא בגרון אנוכי ה"א, אך לא היה בצלמו של נבוכדנצר שום ממש ח"ו, רק השם המפורש שהיה טמון בו הוא היה מדבר בו, והשתא א"ש דכל זאת רמזה כאן התוה"ק ואמר כי יבוא עת אשר והפיץ ה' אתכם בגולה, בגלות בבל, ועבדתם שם אלוהים מעשה ידי אדם, היינו הצלם של נבוכדנצר, אשר לא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון, אך לא אמר ולא ידברון, כי באמת הצלם הלז דיבר בקון גדול וחזק, ואף שתראו שידברון אל תדמו בנפשכם ח"ו הואיל כי כן יש בו ממש, ותטעו ח"ו לעבוד אותו בראותכם הפלא הזה, רק ובקשתם מש"ם את ה' אלוקיך, ואז ומצאת אותו, בפיו של הצלם ואז תדע שאין הדיבור מצד עצמו של צלם.

(סערת אליהו מהגר"א זצ"ל)

דורש טוב

ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ובורות חצובים אשר לא חצבת כו', ואכלת ושבעת: (ו, יא), קשה אמאי בבתים כתוב הלשון 'אשר לא מלאת', וגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת'.

ונראה דהנה דרשינן בגמ' (חולין יז.) בסיפא דקרא 'ואכלת ושבעת' דהתורה הקדושה התירה לבני ישראל בשעת כיבוש הארץ לאכול ממה שימצאו בבתי הגויים, ואפילו 'קדלי דחזירי' היינו גם מאכלות אסורות. אבל היינו דוקא משל העכו"ם. ולכן **היו צריכים להזהר שלא לקנות את הדברים לעצמם כי אז היה נאסר עליהם כיון שמסולק מזה שם עכו"ם.**

וא"ת הא בשעה שכבשו את הבתים ממילא יקנו את מה שבתוכם ויאסרו עליהם המאכלות, זה אינו כיון דאמרי' בגמ' בנדרים (דף ל"ה) **דאיסורא לא ניחא ליה דליקני.** וכבר כתבו התוס' בפרק חזקת הבתים (ב"ב נ"ד ד"ה אדעתא) **דהיודע שיש איזה חפץ בחצירו והוא אינו מתכוין לקנותו לא קני.**

אכן 'לא ניחא ליה דלקיני' וכו', זה לא שייך לומר גבי 'בור', ד'בור' שחייבה עליו תורה (בפר' משפטים), נעשה בעל כרחו רשותו של החופרו, כמבואר במס' בבא קמא (דף כ"ט) "שני דברים אינם ברשותו של אדם, **ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, ואלו הן בור ברה"ר** וחמץ בפסח". וממילא גבי בור אי אפשר לומר דלא קנו הדברים שבתוך הבור. **דכיון שהתורה זכתה לו בבור, זכה בעל כרחו גם בכל מה שבתוכו.**

וממילא אם היו ישראל בעצמם חוצבים בורות, היו הדברים של העכו"ם שימצאו בתוכו נקנין להם, והמאכלות האסורות שבתוכם נאסרים עליהם, דהוי דידהו ואין בזה שום היתר, ולכן שפיר מדוייק לישנא דקרא דגבי בורות כתיב 'אשר לא חצבת', דאילו היו חוצבים כבר לא שייך לומר 'ואכלת ושבעת', אבל גבי בתים כתיב 'מלאים כל טוב אשר לא מלאת' כי בכאו"פ מותר מה שבתוכם דכיון ד'לא ניחא ליה דליקני' יש היתר ד'ואכלת ושבעת'.

צפנת פענח

פרשת ואתחנן המשך לפרשה הקודמת

וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר: (פרק ג פסוק כג)

וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר[א]. כַּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בִּבּוּשׁ אֶרֶץ סִיחוֹן וְעוֹג וְאָמַר (לעיל פסוק כא) **וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בָּעֵת הַהִיא, הִזְכִּיר כִּי אֲנִי לֹא אֶעֱבֹור שָׁם, כִּי הִתְחַנַּנְתִּי אֶל הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְלֹא שָׁמַע אֵלַי, וְצִוָּה אוֹתִי לְחַזֵּק אֶת יְהוֹשֻׁעַ, כִּי הוּא יַעֲבֹור, וְטַעַם בָּעֵת הַהִיא רֶמֶז לָעֵת הַגְּזֵרָה שֶׁהִזְכִּיר** (לעיל א לז) **גַּם בִּי הִתְאַנַּף ה', וְלֹא נִזְכְּרָה שָׁם הַתְחָנָה בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה[ב].**

וְהַנָּכוֹן כִּי "בָּעֵת הַהִיא" בָּעֵת הַנִּזְכֶּרֶת שֶׁכָּבַשְׁתִּי סִיחוֹן וְעוֹג וְהִתְחַלְתִּי לְהַלָּחֵם בַּעֲמָמִין שֶׁנִּיתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל וְחָלַקְתִּי הָאָרֶץ לִשְׁנֵי הַשְּׁבָטִים[ג]. וְהָיָה זֶה כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר לוֹ (במדבר כז יב) **עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה כִּי אָז בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הַדָּבָר וְהִתְחַנַּן הַתְחָנָה הַזֹּאת, וְכַאֲשֶׁר לֹא שָׁמַע הַשֵּׁם בְּקוֹלוֹ חָזַר וְהִתְפַּלֵּל יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה כְּמוֹ שֶׁנִּזְכַּר שָׁם** (פסוק טז) **וַיֹּאמֶר ה' וְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ** (להלן פסוק כח) **אֲבָל הִזְכִּיר שָׁם הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר נַעֲנָה עָלֶיהָ, וְכָאן הִזְכִּיר זֶה לְהוֹדִיעַ כִּי הָאָרֶץ הָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו מְאֹד וְלֹא זָכָה אֵלֶיהָ בַּעֲבוּרָם וְכָל זֶה מִתּוֹכְחוֹתָיו.**

בל תוסיף באיסורי לאוין, שלא בשעת קיום המצוה, ובמצוה חדשה

לֹא תֹסִפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם: (פרק ד פסוק ב)

לֹא תֹוסִיפוּ. כְּגוֹן חָמֵשׁ פָּרָשִׁיוֹת בִּתְפִלִּין, חֲמִשָּׁה מִינִין בְּלוּלָב, חָמֵשׁ צִיצִיוֹת. וְכֵן לֹא תִגְרְעוּ [שלא יילבש ציצית עם ג' ציציות, וכדומה] **לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְכָךְ אָמְרוּ בְּסִפְרֵי** (ראה) **מִנַּיִן, שֶׁלֹּא תֹוסִיף עַל הַלּוּלָב וְעַל הַצִּיצִית, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא תֹוסִיפוּ'. וּמִנַּיִן שֶׁאֵין פּוֹחֲתִים מֵהֶם, תַּלְמוּד לוֹמַר לֹא תִגְרְעוּ. מִנַּיִן שֶׁאִם פָּתַח לְבָרֵךְ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, לֹא יֹאמַר הוֹאִיל וּפָתַחְתִּי לְבָרֵךְ אוֹמַר 'ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם יוֹסֵף עֲלֵיכֶם' תַּלְמוּד לוֹמַר 'הַדָּבָר', אֲפִילּוּ דָּבָר** [דיבור] **לֹא תוֹסֵף עָלָיו. אֲבָל לֹא בְּאֵלֶּה בִּלְבַד אָמְרוּ** [לא אמרו שאסור בל תוסיף הוא דווקא באופנים הנ"ל שההוספה היא בשעת קיום המצוה], **אֶלָּא אֲפִלּוּ חַיְּשָׁן בַּסּוּכָּה בַּשְּׁמִינִי** [שהוספה זו היא שלא בשעת קיום המצוה, שהרי סוכות היא רק שבעת ימים] **בְּכָנָה** [שמכוין בשינתו בסוכה לקיים מצות סוכה] **לוֹקֶה, כְּמוֹ שֶׁמָּוּזְכָּר בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה** (כח:), **וְכֵן, אִם יַעֲשֶׂה הַחַג** [רק] **שִׁשָּׁה** [ימים] **עוֹבֵר בְּלָאו הַזֶּה** [של 'לא תגרעו'].

מעשה חש"ב

א הנה בסוף פרשה הקודמת כתיב כיבוש ארץ סיחון ועוג וחלוקתם לשני השבטים. והפרשה מסתיימת 'ואת יהושע צותי בעת ההוא לאמר עיניך הרואת כל אשר עשה ה' אלקיכם לשני המלכים האלה כן יעשה ה' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה. לא תיראום כי ה' אלקיכם הוא הנלחם לכם'. ופרשתן מתחיל עם וא"ו 'ואתחנן אל ה'', שהרי היא המשך לפרשה הקודמת.

ג ורבינו מפרש שני פשטים האם ואתחנן המשך על זה שצוה את יהושע להנהיג את ישראל. או על זה שכבש וחילק ארץ סיחון ועוג.

ב לפי פירוש הראשון 'ואתחנן' הרי היא המשך על מה שנאמר בסוף הפרשה הקודמת שצוה את יהושע שהוא ינהיג את ישראל, והוא"ו הרי היא נתינת טעם. שלכן צוה את יהושע, משום שהרי התפלל כבר שיכנס לארץ ישראל ולא נענה. ולפי פירוש זה 'בעת ההוא', היינו בשעת הגזירה של מי מריבה, הנזכר בפרשת פנחס, שאז נגזר עליו שלא יכנס לארץ, ואז ביקש משה רחמים על הדבר והתפלל את התפילה האמורה כאן, שיזכה להכנס לארץ ישראל, וכאשר לא שמע ה' בקולו, חזר והתפלל שם 'יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה'.

ולפי"ז לכן נזכר כאן שהתפלל תפילה זו, הרי לא הייתה עכשיו, רק משום שהרי היא נתינת טעם, על מה שנאמר שצוה את יהושע שהוא ינהיג את ישראל.

ג שיטת רבינו שכל התורה כסדרן נכתבו, ולפי הפירוש הראשון שתפילה זו התפלל בחטא מי מריבה, א"כ מקומה בפרשת פנחס, נמצא שאינה כתובה כסדרן.

לכן מפרש רבינו פירוש השני, ש'בעת ההוא' היינו כשכבש סיחון ועוג וחלקם לשני השבטים, אז חשב כיון שהותר מקצתו שהרי כבר נכנס לחלק של ארץ ישראל, הותר כולו. ולכן התפלל תפילה זו. ולפי"ז ואתחנן הרי היא המשך על הנאמר שם שכיבש וחילק ארץ סיחון ועוג. ולפי"ז א"ש שתפילה זו כסדרן נכתבו.

וּלְפִי דַּעְתִּי, אֲפִלּוּ בָּדָה לַעֲשׂוֹת מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ [מצוה חדשה לגמרי], כְּגוֹן שֶׁעָשָׂה חַג בְּחוֹדֶשׁ שֶׁבָּדָה מִלִּבּוֹ בְּיָרֳבְעָם (מְלָכִים א׳ יב לג), עוֹבֵר בְּלַאוִ. וְכֵן אָמְרוּ (מגילה יד.) לְעִנְיַן מִקְרָא מְגִלָּה, מֵאָה וּשְׁמוֹנִים נְבִיאִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, לֹא פָּחֲתוּ וְלֹא הוֹסִיפוּ עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת, חוּץ מִמִּקְרָא מְגִלָּה, מַאי דָּרוּשׁ וְכוּ׳ [ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן, גמרא (שם)].

וּבִירוּשַׁלְמִי (מגילה פ״א ה״ז) שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה זְקֵנִים וּמֵהֶם כַּמָּה נְבִיאִים, הָיוּ מִצְטַעֲרִים עַל הַדָּבָר הַזֶּה, אָמְרוּ, כְּתִיב (ויקרא כז לד) ׳אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה׳, אֵלּוּ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ מִפִּי מֹשֶׁה, כָּךְ אָמַר לָנוּ מֹשֶׁה, וְאֵין נָבִיא אַחֵר עָתִיד לְחַדֵּשׁ דָּבָר, וּמְרֻדְכַי וְאֶסְתֵּר רוֹצִים לְחַדֵּשׁ לָנוּ דָּבָר, לֹא זָזוּ מִשָּׁם נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר, עַד שֶׁהֵאִיר הקב״ה עֵינֵיהֶם וְכוּ׳ [ומצאו רמז למגילה בתורה ובנ״ך]. חֲרֵי שֶׁהָיָה הַמִּצְוָה הַזּוֹ אֲסוּרָה עֲלֵיהֶם [לולא שמצאו רמז בתורה], אִם כֵּן [הוספת מצוה חדשה מעצמנו, הרי] הֵיא בִּכְלָל לֹא תוֹסֵף עָלָיו.

אֶלָּא שֶׁלֹּא לָמְדָנוּ לְמוֹסִיף עַל פִּי נָבִיא, אֶלָּא מִן הַכָּתוּב שֶׁאָמַר ׳אֵלֶּה הַמִּצְוֹת׳ אֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ בּוֹ דָּבָר מֵעַתָּה. וּמָה שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם גָּדֵר, כְּגוֹן שְׁנֵיּוֹת לַעֲרֵיוֹת [העריות אסורות מן התורה, והשניות אסורות מדרבנן] וַכֵּיוֹצֵא בָּהֶן, [אינו הוספה, אלא] זוֹ הֵיא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה. וּבִלְבַד שֶׁיֵּדַע שֶׁהֵם מִשּׁוּם הַגָּדֵר הַזֶּה וְאֵינָן מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה״ ה״.

מעשה חש״ב

ד **תמצית השיטות של בל תוסיף:**

הנה איסור בל תוסיף כתוב פעמיים בתורה, אחת כאן, והשני בפרשת ראה (פרק ג פסוק א) ״את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, אתו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו״. וראוי לציין שרש״י בשני המקומות הביא כמה דוגמאות של לא תוסיפו ולא תגרעו. ואילו רבינו מאריך באיסור זה רק כאן. והחינוך מדבר מאיסור זה רק בפרשת ראה. ונסכם השיטות בזה.

<u>דעת רש״י:</u>

הנה רש״י כאן כתב הדוגמאות ״כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשה מינין בלולב, חמש ציציות. ובפרשת ראה הביא שני הדוגמאות הקודמות והוסיף עוד דוגמא ״ארבע ברכות לברכת כהנים״. והנה הדוגמאות שבפרשתן הרי הם מצות עשה ב׳קום ועשה׳, להניח תפילין, ליטול לולב, וללבוש ציצית. וההוספה של ברכת כהנים הרי היא מצוה ש׳בדיבור׳. וגם בזה יש איסור של בל תוסיף. – **ולפי רש״י אינו עובר בבל תוסיף אלא כשמוסיף במצוה עצמה. ולא כשמוסיף מצות חדשות. וכן אינו עובר אלא במצות עשה.**

<u>דעת הספרי:</u>

הספרי מוסיף שבל תוסיף היא נמי כשמוסיף שלא בשעת קיום המצוה, כגון הישן בשמיני בסוכה. ולכאורה צ״ב כיון דשמיני עצרת אינה זמן המצוה למה עובר על בל תוסיף. ואפשר לומר טעם הדבר שאע״פ דשמיני עצרת רגל בפני עצמו, הני מילי לענין פז״ר קש״ב, אבל לענין תשלומין הוה דראשון הוא. ולכן עובר בבל תוסיף.

אמנם לשיטה זו כשמוסיף מצוה חדשה לגמרי ליכא משום בל תוסיף. [ולהסוברים שאינו עובר בישן שבמיני בסוכה, יפרש דברי הגמרא ׳אלא מעתה ישן בשמיני ילקה׳, היינו מכת מרדות].

<u>דעת רבינו:</u>

רבינו מוסיף שאפילו אם מחדש מצוה חדשה לגמרי, נמי עובר על בל תוסיף. וכן מוסיף שאפילו שניות לעריות, דהיינו שגם בלא תעשה יש משום איסור בל תוסיף. ואפילו להחכמים אסור להוסיף, וא״כ איך הוסיפו חכמים שניות לעריות. ומתרץ רבינו שהגזירות שתיקנו חכמים אינם בכלל איסור זה, לפי שאינו תוספת אלא גדר וסייג למצוות, ובלבד שידע האדם בקיימו שחיובו משום גדר ואינן מפי ה׳. ואיך הותר למרדכי לחדש מצוה חדשה, מצות קריאת מגילה, משום שמצאו סמך לדבריהם מהכתובים.

ה הדוגמאות שנקט רש״י גבי לאו של ׳לא תוסיפו׳, היא רק של מצות ׳עשה׳, כגון חמש פרשיות בתפילין, חמש מינין בלולב, וחמש ציציות, ומשמע דשיטת רש״י דהלאו של ׳לא תוסיפו׳ הוא רק במצות עשה, אבל המוסיף במצות ׳לא תעשה׳ אינו עובר על ׳לא תוסיפו׳. אבל מלשונו של רבינו, שכתב שבתקנות וגזירות דרבנן כגון ׳שניות לעריות׳, מותר לקיימן רק כשיודע שהן גדר וסייג, אבל אסור לקיימן כאילו נאמרו מפי הקב״ה בתורה, ואם יחשוב האדם שהוא מן התורה עובר בלא תוסיפו, מבואר להדיא דשיטת רבינו דיש לאו של ׳לא תוסיפו׳ גם במצות לא תעשה.

אכן מצינו שנחלקו הראשונים בזה, בחינוך (פרשת ראה, מצוה תנד, שלא להוסיף על מצות התורה) כתב, ״ורובי המפרשים יאמרו דלא שייך לא תוסיף כלל אלא במצות עשה וכו׳״. ובמנחת חינוך (שם) הביא דעת הרמב״ם (פ״ב מהל׳ ממרים) דהלאו הזה הוא באם בית דין עשו סייג לתורה בלא תעשה שלא יעשו, כגון שלא לאכול בשר וחלב, ואומרים שאיסור בשר עוף הוא מן התורה, עוברים בלאו הזה דבל תוסיף. אך אם אמרו דמותר מן התורה רק הם עשו סייג וגדר כדי שלא יבואו לפרוץ באיסור תורה, אין זה מוסיף, אלא עושים סייג לתורה ומצוה היא. וכתב המנחת חינוך (שם) שאע״פ שהרמב״ם נקט רק דוגמא של לא תעשה, מ״מ כוונתו ש׳אפילו׳ בלא תעשה עובר על לא תוסיפו, אבל בוודאי גם במצות עשה עוברים על לא תוסיפו, עיי״ש.

העולה מהאמורין, שדעת רש״י הוא כרוב המפרשים שהאיסור של ׳לא תוסיפו׳ הוא רק במצות עשה, ודעת רבינו כדעת הרמב״ם שהאיסור הוא אפילו במצות לא תעשה.

בינת יקרת
מאמר מקיף ויסודי להרחיב הידיעות בענינא דיומא ופרשת השבוע

הני תלת מילי בספרן של צדיקים:

שבת נחמו - חמשה עשר באב התחלת ימי הרחמים והרצון

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

שנה זו שאנו עומדים בה שנת תשפ"ה לפ"ק נדירה הוא מכל השנים עם כמה וכמה ענינים כידוע, וא' מהם הוא שחל יום חמשה עשר באב ביום שבת קודש הנקראת ע"ש הפטורת הפרשה 'שבת נחמו'. ובמאמר זו נבאר קצת גודל מעלת היום של חמשה עשר באב הידוע לכל דביום הזה מתחיל קדושת ימים הנוראים, וכמו"כ גודל מעלת שבת קודש זו המבואר מפי סופרים וסופרים.

באמת מקור הדבר לשמוח בשבת נחמו מצינו עוד בדברי הקדמונים, ועיי' ב'ריטב"א' בסוף מס' תענית (ל:) על מתני' אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וערב יו"כ - פי' שם הריטב"א בלשונו: פרישנא יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, **ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב** עיי"ש.

ובספר 'יוסף אומץ' סימן תתצ"ד כתב: דמפני זה קוראין שבת שאחרי ט"ב שבת נחמו על שם הפטרה משא"כ בשאר שבתות השנה, [חוץ משבת שובה שנקרא ג"כ על שם ההפטרה], **ומרבין בו בפיוט ובזמרה, וראוי להתענג בו יותר משאר שבתות השנה,** וכן כתב בדרשות בן שועב [תלמיד הרשב"א] **פרשת ואתחנן** (כנראה מדבריו חל בשאותו שנה ג"כ יום הט"ו ביום השבת) שמצוה לעשות כיו"ט, וז"ל שם: **"ולכן נהגו לעשות זה השבת הזה אחר ט' באב כיום טוב והיא מצוה גדולה שהוא יום נחמה ואע"פ שאינו יום טוב ממש עשו אותו כיום מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו וכו' וכל השמח בה זוכה בנחמת בניין ביהמ"ק"**, עיי"ש.

וכן ב'מהרי"ל' בהל' ט' באב (אות כ"ז) כתב שהוא ענין צפי' לישועה, וז"ל: "שבת נחמו הוא השבת הסמוך אחר ט' באב וישמחו כל העם ויבטחו לנחמת ביאת הגואל" עיי"ש.

ומדי דברו בו אזכיר אימרא נאה מכ"ק רבינו שליט"א, טעם לשבח על מה שנקבע לקרות את הפטורת 'נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם' דייקא בשבת פ' ואתחנן, ואחר ת"ב.

על פי מה דמתאמרא משמיה דהרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה לפרש הכתוב (ישעיה נא יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם, דהנה כתב רשיז"ל על הכתוב (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, ולמה אמר לשון יחיד אלהיך, ליתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל וכו' לא להם צוית אלא לי לבדי. וזה שאמר (ישעיה מ א) נחמו נחמו עמי, דאחרי הבכיה לדורות של בין המצרים על מעשה העגל, בא הנחמה, ובמה תתנחמו, יאמר אלהיכ"ם, פי' שהיה בידו לומר אלהיכם,

ובמכוון אמר אלהיך, כדי ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא. ואם תאמר כיון דששים רבוא אותיות לתורה הק' לא היה יכול לומר אלהיכם, כי אז תהיה אות יתירה, זה אינו, שהיה יכול לומר אני במקום אנכי, ואם תאמר דמוכרח לכתוב אנכי כי הוא נוטריקון **א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית, או א'מירה נ'עימה כ'תיבה י'היבה** כדאיתא בגמרא (שבת קה.), גם זה אינו, דלרמזים אלו היה מספיק שיכתוב במקום אחד אנכי, דעשרת הדברות נכתבו פעמיים בתורה, ובשני המקומות כתוב אנכי, והיה לו לכתוב במקום אחד אני ה' אלהיכם. וזהו אנכ"י אנכ"י, ממה דכפל הקב"ה ואמר פעמיים אנכי, הוא מנחמכם, דמזה הכרח דמה שאמר אלהיך הוא כדי שיוכל משה ללמד סניגוריא, עכדה"ק.

ובזה ביאור מרן שליט"א אשר מטעם זה נקבע שבת נחמו בפרשת ואתחנן, כי בפרשת ואתחנן קורין העשרת הדברות שנית, ונכתב שנית אנכי ה' אלהיך, וזהו הנחמה לבני ישראל, דאז נחמו נחמו עמי מטעם דהיה לומר אלהיכם, כי בפעם אחת אפ"ל שהוא נוטריקון **א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית, או א'מירה נ'עימה כ'תיבה י'היבה**, אבל כיון דכתיב פעם שנית, על כרחך הוא כדי ליתן פתחון פה למשה רבינו, וזהו הנחמה לבני ישראל, הפלא ופלא.

ובאמת יש בה בזה עוד כשחל ט"ו באב ביום השבת, דהנה ב'חתם סופר' סוף פר' מסעי מבאר הפסוק (ישעיהו סו, כ"ג) והי' מידי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות וגו', דחודש בחדשו היינו חודש אב, וזלש"ק: "אולי רמז הוא על חודש אב, שנקרא חודש בחדשו, דאי' בירושלמי סוף מסכת תענית שלאחר ת"ב מתחיל חודש אחר, איזהו חודש שמתחיל באמצעו חודש חדש, זהו חודש אב בלבד. וכתב החתם סופר שלזאת עושים רמז לקרוא לט' ימים ראשונים 'חודש אב', ומט' ואילך קוראים לו 'חודש מנחם אב', שהוא החודש השני שבתוך אותו החודש, ויש לו שם מיוחד. ועוד כתב שם החת"ס בלשונו הזהב: 'והיינו חודש בחדשו, החודש שמתחדש בחדשו' ומה שכתוב 'מדי שבת בשבתו', אותו שבת שחל בשבוע שאחר ת"ב מיד, זהו כונתו שבת בשבתו, לאחר שיתחדש חודש באמצע החודש ויבא לך השבת הראשונה, יבא כל בשר להשתחוות בהר בית ה' בראש הרים במהרה בימינו עיי"ש. וכן הובא בהגהות בדרשות חתם סופר ח"ב דף שלא: מה שכתב מרן החתם סופר בעצמו בפנקס חידו"ת שבת ר"ח אב שנת תקצ"ב, עיי"ש.

וגם ב'הגהות חתם סופר' על או"ח (סי' תקנ"א במ"א סק"ב) כתב, על מאי דמבואר במגן אברהם דישתמיט מלדון עם עכו"ם עד ר"ח אלול, דכן משמע בגמ' - דלכאורה הכונה דומיא דאדר השמחה הוא כל החודש, ה"נ חודש אב לענין אבלות, אולם אין ראי' משם, דהתם הימים שבין פורים לפסח מוטלים בין

נחמת ציון וירושלים

מרן רביה"ק ז"ל בדברי יואל פי' את הפסוק בהפטורת הפרשה נחמו נחמו עמי וגו' בהקדם עפ"י מה דמובא בייטב פנים בשם אביו הגה"ק ר' אלעזר ניסן ז"ל לפרש מאמרם ז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, עפ"י מה שאמרו במדרש (איכ"ר פ"ד י"ד) דחורבן ביהמ"ק כיפר על עונות ישראל ולכן שפך הקב"ה חמתו על העצים ואבנים, כן עתה כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ומשים אל לבו ענין החורבן ומצטער עליו ומחכה מתי יבנה, ע"י גודל הצער שיש לדור ההוא ממה שלא נבנה ביהמ"ק בימיו נתכפר להם כאלו נחרב בימיו, ומביא שם שאמר פי' זה לפני הישמח משה וא"ל ניחמתני. ובזה פי' מה שמבואר בילקוט (ילק"ש, ישעיה תמ"ה) אמרו ישראל לישעי'ה: ישעי'ה רבינו, תאמר שלא באת לנחם אלא אותו הדור שחרב בית המקדש בימיו, א"ל: לכל הדורות באתי לנחם, 'אמר אלקיכם' אין כתיב כאן, 'יאמר אלקיכם', עיי"ש. **וז"פ כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו יקבלו ג"כ נחמה כמו אותו הדור שנחרב ביהמ"ק בימיו**, ולכן נאמר בפסוק 'נחמו נחמו' בכפליים נחמה לכל הדורות.

שני ימים טובים [עיי' סברא זו במס' תענית דף י"ח ע"א וחגיגה דף י"ח ע"א], אבל הכא כיון שעברו ימי צער עברו, וכתב שם: **ומכ"ש אחר ט"ו באב דלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב, ואתיא יו"ט "ואפסקיה" ונסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו**, ובירושלמי סוף תענית וכו' דמיום ת"ב מתחיל חודש אחר ואנחנו קורין לו מנחם, עיי"ש, **ומבואר מדבריו הק' דאף דתיכף אחר ת"ב מתחיל חודש אחר בשמו "מנחם", מ"מ עיקר הוא אחר ט"ו באב דאז נסו יגון ואנחה וששון ושמחה ישיגו.**

הרי לנו שנה זו במורך בתקפו של חודש 'מנחם' דהיינו ט"ו באב שחל בשבת נחמו הנקראת 'שבת בשבתו', במעלה כפולה שנזכה שיתקיים שניהם 'חודש בחדשו' ו'שבת בשבתו', ונזכה שיבוא כל בשר להשתחוות וגו'.

ובאמת נוכל להרחיב הביאור עוד הרבה יותר בגודל קדושת היום של חמשה עשר באב עם כל פרטי' וסגולתי', אולם לעת עתה אמרתי לנכון לבאר ענין אחד על יום המסוגל ט"ו באב, וזהו מקור וטעם מנהגן של ישראל וכן ראינו אצל גדולים וצדיקים שנהגו לאחל ולברך מיום זה בברכת 'כתיבה וחתימה טובה' וגם חתמו מכתבם מיום זה בברכת השנה, כ"כ ידוע המנהג אצל רבותינו הק' מסיגעט סאטמאר ז"ל ומצאתי בספר 'גאון וחסיד' [מא' מזקני חסידי חב"ד] מסופר: דלעיר בארדיטשוב הזדמן הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל מספר פעמים, שם שמע מזקני החסידים בעיירה זיכרונות שקיבלו אודות רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ומשמם היה חוזר בחודשים הסמוכים לתשרי - **זקני ברדיטשוב סיפרו לי שהברדיטשוב'ער נהג לאחל מט"ו באב ואילך 'א גוטע כתיבה וחתימה טובה' עיי"ש.**

ופלא דגם בספר 'ארחות רבינו' [להגר"י קנייבסקי ז"ל] ח"ב, מביא שם - מה ששמע מחסיד זקן ת"ח ויר"ש שקיים את התורה במסירות נפש בגלות רוסי', והגר"י קנייבסקי ז"ל כבדו והעריכו ולקחו למלמד פרטי לנכדו שגדלו בביתו בילדותו, אשר מקובל מזקני חסידי ברדיטשוב שמקובל מהרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל שמט"ו באב הי' מברך להזכיר ענין זה של ברכת כתיבה וחתימה טובה בה'פתקאות' מיום חמשה עשר באב ואילך ברכת השנה לקראת השנה החדשה הממשמש ובא, וכן הובא בדרכי חיים ושלום אות תרפ"ד - דנוהגין מיום ט"ו באב ואילך לברך זה לזה בברכת כתיבה וחתימה טובה עיי"ש, ודורשי רשומות נתנו רמז לזה ד'חמשה עשב באב' עולה כמכוון 'כתיבה וחתימה טובה'.

וכנראה המנהג כבר התחיל עוד מתלמידי בעל שם טוב הק' נבג"מ,

אל תהי בז' לכל אד"ם

ולעת כזאת ביום המשה עשר באב אשר הארת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט מתחיל להתנוצץ, ראוי להעתיק בסיום אמרינו מה שמבואר בספה"ק בני יששכר (מאמר ד אות ב) בהג"ה, אשר מחמשה עשר באב עד ראש השנה יום בריאת האדם (ויק"ר פכ"ט ס"א) הן מ"ה ימים גימטריא אד"ם, וזה לש"ק: והנה בריאת אדם בראש השנה הרי מ"ה ימים קודם היה כביכול עליית המחשבה, מ"ה בגימטריא 'אדם', והנה רק ישראל עלו במחשבה, זהו שאמרו (יבמות סא.) אתם קרויים אדם ואין וכו'.

ומרן רבינו שליט"א בספרו לב אהרן פ' עקב (שבסדר דברים הנערכת לדפוס) פי' בזה רמז נאה במאמר המשנה (אבות פ"ד מ"ה) אל תהי בז לכל אד"ם, היינו שלא תבזה מ"ה ימים הללו שבהם מתחילין ימי הרחמים והרצון, ואל יהיו ימים אלו קלים בעניך, וביאר בזה הפסוק ועתה ישראל מ"ה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואמרו חכז"ל אין 'ועתה' אלא לשון תשובה, 'מה', הכוונה על אלו מ"ה ימי התשובה, שבהם ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואם יבלו את זמנים הללו בריקניא, אזי מ"ה ה' אלוקיך שואל מעמך, שישאלו ויתבעו אותו ליום הדין על מ"ה ימים הללו. ודפח"ח.

כתיבה וחתימה טובה ובלשון זה הי' מברך **'א גוטע כתיבה וחתימה טובה'** עיי"ש.

ובספה"ק 'קדושת לוי' בליקוטים על שבת נחמו וחמשה עשר באב מצינו רמז נאה וקדוש, וזלש"ק: חודש אב מתחילה עד ט"ו ארור, ומיום ט"ו באב ברוך, וזהו א"ב ראשי תיבות ארור ברוך עיי"ש, הרי מבואר ד"**הברכה**" מתחיל ביום חמשה עזר באב באב, ומובן אמאי מתחילין לברך איש את חבירו בט"ו באב.

עוד רמז נאה מצינו בספה"ק 'תפארת שלמה' מה שפירוש בדברי חכז"ל 'יום שהותרו השבטים לבא זה בזה' שיברך א' אל חבירו דייקא מיום ט"ו באב ואילך, ונעתיק לשו"ק: "לכן גם ביום ט"ו באב, שמתחיל להתנוצץ ימי הרצון, להיות הכנה על רצון ה' הבא עלינו לטובה, צריך להיות גם כן רצון כל איש כלול בחברו, להיות עומד ומצפה לראות טובתו. וזה הרמז בגמרא, יום שהותרו השבטים לבא זה בזה. פירוש, **שכל אחד מבני ישראל ישפיע מברכתו וטובתו גם על חברו**", ע"כ.

ובשם הרה"ק מסאדיגורא ז"ל מובא בספר 'נר ישראל' [רוזין] - דפעם בט"ו באב שחל ביום שב"ק בעת אשר הרה"ק מסאדיגורא ז"ל שתה לחיים בשולחנו הטהור אמר השי"ת יעזור שיהיה לנו כתיבה וחתימה טובה, ואח"כ אמר חסידים מברכים עצמם זה לזה ביום זה כברכת כוח"ט מנין להם המקור, על זה אומר אני, כי איתא בזוה"ק ח"ב קמ"ד: כל מה דעבד קוב"ה עילא ותתא כלא ברזא דדכר ונוקבא איהו, דהיינו כל הבריאה שעשה הקב"ה למעלה ולמטה הכל בסוד זכר ונקבה היא, ואומר אני כי ט"ו בשבט וט"ו באב הם ג"כ כבחינת זכר ונקבה, וט"ו באב היא בחינת 'נוקבא' בסוד דבריהם ז"ל שבו בנות ישראל יוצאות, וממנה ואילך תשש כוחה של חמה, ועל הט"ו שהיא כבחינת 'נוקבא' רמזו חז"ל בתחילת מס' יבמות חמש עשרה נשים [דהיינו נוקבא], ר"ל חמשה עשר באב שהיא בחינת נוקבא פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן פי' מהיום הזה ואילך יש התעוררות מלעילא לפטור את כלל ישראל מכל צרותיהן, **ולכן מברכין זה לזה בברכת כוח"ט**, עיי"ש כל הענין.

ובקובץ 'הבאר' שנה י"ג [שי"ל בשנת תרצ"ו בווארשא] - בענין התחלת ברכת כתיבה וחתימה טובה מביא ענין נפלא מאוד בשם הבעשה"ט הק', כפי מספר פעמים שמברך לחברו ב'כתיבה וחתימה טובה' מט"ו באב עד ר"ה, במספר הזה יהי' לו מליצים טובים ביום הדין, שכתב שם: "זה לא זמן כתב לי ש"ב ויד"נ הרה"ח החו"ב שלשלת היוחסין מוה"ר ישראל ענגעלסבערג נ"י מלובלין, הבן יקר להרב הגאון החסיד מוה"ר יחיאל זצ"ל אבד"ק קמרוב שבעצמו שמע מפי הרה"צ ר' יעקב משה מקאמארנא זצ"ל בהיותו בלובלין שקיבל מהמגיד הק' מטריסק זצ"ל שקיבל מזקינו מטשערנוביל שקיבל מהבעש"ט זי"ע שקיבל מרבו אחי' השילוני - **שמט"ו באב עד ר"ה, שכמה פעמים שאחד מברך לחבירו בכתיבה וחתימה טובה, כמו כן שיגיע ימי ר"ה אשר כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, במספר הזה יהי' לז אז מליצים טובים בשמים אשר ילמדו עליו זכות**" עיי"ש.

ואגב אציין אשר בספר באורות מרדכי (קכ"ז) מהרה"ק רבי מרדכי'לע מנדבורנא ז"ל מובא שהיה נוהג לברך את המקורבים ושאר האנשים **בברכת שנה טובה כבר ממוצאי ט' באב!**, ונתן טעם לזה באמרו שהרי מיום זה ואילך כבר מתחילים להכין את השולחנות והכסאות לר"ה ויוה"כ וא"כ כבר מברכין איש לרעהו בברכת שנה טובה וכמובן שהתכוון להכנת הכסאות בעולמות העליונים.

ונזכה כלנו יחד לנחמת ציון וירושלים ולכתיבה וחתימה טובה,
שנה טובה מאושרת ומבורכת, בכל הפירושים והמובנים,
לנו ולכל הנלוים אלינו, אמן.

◆ פרק ג' ◆

משנה ה'

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות.

יתבאר על פי מה שהניח בבני ישראל (תורי מאמר ג אות ד) בשם הרה"ק הרבי ר' זושא זללה"ה לפרש הכתוב (תהלים פט ד) תקעו במודם שופר בכסא ליום חגינו, כי תוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. להבה מלך במשפט יעמיד ארץ, וכאשר הש"ת רוצה להושיע את ישראל, שולחים המקטריגים מה טעם יש בדבר כיון שישראל מקיימים מצות שהם תקים בלא טעם, משפט לבד הוא מדה כנגד מדה לזכותם ולהושיעם מבלי טעם. וזה שאמר תקעו במודם שופר, לקיים מצות ה', כי תוק לישראל הוא, תקה מבלי טעם, והוא הנעשה משפט לאלהי יעקב, דכיון שמקיימים ישראל תקה מבלי טעם אזי המשפט הוא גם כן שיושעו מבלי טעם, עכ"ד.

ובזה אמרתי לפרש התרוז (בפיוט לאחה נפשי המיוחס להאבן עזרא) הבדיל ניני מם תקים להורותם מאר יעשה תותם האדם ותי. והוא על פי המבואר בגמרא (יומא סז:) ובזה"י (ר"פ תקא) שהשטן ותומות העולם מסיגין על התקים מה שבני ישראל מקיימים בתצות ה'. הרי שתומות העולם אינן יכולים לקיים התקים מה שאינם מבינים טעמם. וזהו הבדיל ניני מם, הן בני יעקב אים מם (בראשית כה כז), תקים להורותם, כי רק בני ישראל הם מקיימים התקים, והמועלת בזה מאר יעשה תותם האדם ותי, כי בזה יסתמו פי המקטריגים ויזכו להכתב בספר החיים, שבזכות קיום התקים הקב"ה מצמית בנו יתועה גם מבלי שום טעם.

והנה י"ל שהתוקים שאין האכל מחייב לקיימם כי אם מצד חיוב התורה, זה נקרא עול תורה, אבל המשפטים והמצות שהאכל מחייב לקיימם, אינם בעול ולמשא, שהרי קיומם ועשייתם הוא ברצון.

משנה ז

רבי אלעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו שאתה ושלך שלו וכו', רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה וכו', מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו.

יל"פ על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בייטב פנים (מבני זכרון אות יב) ללמד זכות על ישראל להסיר התלונה המתורה בתיקוני הזוהר הקדוש (דף כב:) כולהו לוותין הב הב לגא מזונא וסליחה וכפרה ותיי כתבינו לחיים וכו'. כי בחמת בקשתינו על כל הדברים האלו הוא כדי שיהא סיפוק בידינו לעבדו ית"ש בהרחבת הדעת, ויסיר ממנו המניעות והעיכובים שבא על ידי דלות ועניות ומבוכות, וכל בקשתינו הוא במורת שאלה, לעובדו בו ולהחזירו לו בתה שיהא לו בתת רוח תן העבודה לבתו יתברך. וזה שאמר דוד (תהלים כז ד) אחת שאלתי, אותו אחת אשלה להדרת בניעת לבבעים, אותה אבקש שבתי בבית ה' וגו' לחזות בנועם ה', אזהו תכלית בקשתי כדי שאוכל ליבד בבית ה' בהרחבת הדעת, ואם כן הרי הדבר חוזר אליו, עכ"ד. וזה פירשתי לעיל (משנה ו) ולפני מי אתה עתיד ליתן דין ומשבון, כי לעתיד בעת שיתן דין על כל מעשיו, יצטרך גם ליתן חשבון על כל מה שנהנה מעולם הזה, אם החזיר את ההלואה להקב"ה, ועשה בהם תפלו ית"ש בקיום התורה והמצות.

וזהו ביאור סמיכות המשניות, תן לו משלו, כלומר להחזיר אל הקב"ה את ההלואה שהלוויו שפע הגשמי, שאתה ושלך שלו, כי תיותך וכל ערכיך הגשמיים, הכל ובזה יתפרש המשנה, כל המקבל עליו עו"ל תורה, פי' שהוא מקיים החוקים, מעבירין ממנו עול מלכו"ת, היינו עול מלכות של מעלה, אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, דאז אין זוכה בדין בלא כשים טעם בדבר, כי על ידי קיום החקים יזכה בדין אף בלי טעם.

הספיק לך הקב"ה על מנת שיחזיר להיות שלו ועובדו כו' ימ"ש. אבל המהלך בדרך ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה גילן זה וכו', כלומר שבעת שהוא מעולם הזה הוא מפסיק ממשנתו, ואין כוונתו לעורך לימודו כי אם להשתעשע הגשמי לבד, הרי זה ממייב נפשו, על מה שלא החזיר את ההלואה מה שלוה ודיקק מהקב"ה טוב עולם הזה.

משנה י

כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו.

יתבאר בהקדם המבואר בספרים הקדושים (בשעמי המצות פ' עקב) כי בכל מאכל ומשתה יש ניצוץ הקדוש המתעלה על ידי האדם שאכלו בפה שמים. וזהו כתב בפנים יפות (פ' ראה) לפרש הפסוק (קהלת ג כא) רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היא היורדת למטה, כי זהו סדר התיקון להעלות מבחינת דומם לבחינת צומח ומצומח לחי ומחי למדבר, וזה מאות הנפש שבמאכל להתעלות מבחינת חי לבחינת מדבר, ומזה נתעלה יחד עם נפש האדם בעלייתו נפשו לשורשו העליון בשמים ממעל, והכל תלוי במחשבת האדם, שבפה מחשבתו הוא לתאות הגופני, לע"ז שיהיו מתקן ולע מקלקל עד שהולך לחזור לבחינת דומם, וזה שאמר רוח בני האדם העולה היא למעלה, שעל ידי שהוא עוסק בתורה ותפלה הרוח שבתוך המאכל והמשתה עולה למעלה ומוזך לשורשו, ורוח הבהמה היא היורדת למטה, עכ"ל.

והנה כמו כן גם בהמקומות בעולם נמצאים ניצוצי קדושה המתעלים לשורשם על ידי שהאדם בא ועוסק שם בתורה ובמצות, וכמו שכתב מ"ז זללה"ה בייטב לב (פ' מסעי) לפרש הכתוב (תהלים כג ג) ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני, כי מצינו שהש"ת עשה מרכז בקצה מדבר שאין שם אדם, והוא בכדי שיבואו לשם בימי הקיץ אנשים שיהיו לומדים ומתפללים ועובדים את ה' במקום ההוא, להעלות הניצוצין הקדושים לשורשן, וזה שאמר ה' רועי לא אחסר, מלהעלות ולתקן שום ניצוץ הצריך לשורש נשמתי, על כן בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות, היינו מים שעל ידם ימצא אדם מנוחה ממכאוביו, ינהלני, למען העלות ניצוצי הקדושה דשם, עכ"ל. ובבחינה זו פירש כ"ק מרן זו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' בחקותי עמוד שעב) מאמר המדרש (ילקוט רמז תרע"ג) שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה, פי' שהניצוץ הקדוש הנמצא בכל מקום, היא מתאוה שיזכו ישראל עם ויהיו עמלים בתורה, שבזה תתברר הניצוץ ותתעלה לשורשה, עכ"ד.

וזה שאמר כל ברו"ך הבריות, פי' רוח הניצוץ הקדוש שיש בהבריות דומם צומח חי, נוחה הימנו, שהם עולים על ידו לשורש העליון כאשר עוסק בתורה ותפלה בכח המאכל והמשתה, רוח המקו"ס, הוא הניצוץ הקדוש שנמצא במקום בזה, נוחה הימנו, שגם הוא עולה על ידו כשעוסק בתורה ותפלה במקום ההוא, כי הניצוצים הקדושים הנמצאים בהמאכלים ובהמקומות, כולם עומדים ומצפים אל האדם העובד את ה' בכוונה הראוי, שיתקנם ויעלה אותם לשורשם.

משנה יג

מסורת סיג לתורה מעשרות סיג לעושר. ולהבין ביאור ההמשנה.

וי"ל בהקדם מה דאיתא במדרש (ילקוט רמז תתנב) ואמתת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה, לפיכך משה מזהיר את ישראל, עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר. ולכאורה אינו מובן למה תלה ענין מעשרות בהתורה.

ובזיהר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' בהעלותך עמוד רסח) על פי מה דאיתא בגמרא (בילה כה:) מפני מה נתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, ופירש"י ונתנה להם תורה שיעסקו בה והיא מתשת כוחם ומכניעת לבם. והנה ענין העשירות אף שהוא דבר נחוץ לעבודת הש"ת, מכל מקום אפשר לנשת ממנו היזק, כי העשיר יענה עזות, וזה היפוך מדת הענוה והשפלות הנאה לישראל, לכן מאחר שקבלו בני ישראל את התורה, אין עוד חשש שעל ידי העשירות יפלו ברשת הגאוה, שהרי התורה הקדושה מכניעת לבבם, ושוב לא תזיק להם העשירות. וזהו ביאור המדרש ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה, וכיון שזכו ישראל לקבל התורה, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר בשביל שתתעשר, כי על ידי התורה יוכנע לבבם ותו ליכא למיחש שילמא ליזה היזק מהעשירות לעבודת הבורא, עכ"ד.

ובדרך זה יבואר המשנה, מסורת סיג לתורה וזה יזכו לכתרה של תורה, ופירוש אמר מעשרות סיג לעושר, ואין צריך למיחש שהעשירות יביאהו לעוות וגבוה עלב, שהרי יזכו לתורה שהיא משפיע הכנעה וענוה.

משנה יד

חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם. יש להבין מהו החיבה יתירה, ומה מוסיף בזה לאחר שאמר בריש מכילין ישראל שניתן להם כלי חמדה.

וי"ל על פי מה שכתב ז"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (פ' משפטים) לפרש מה שאומרים לאחר נחר נגו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, דלכאורה הרי המזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולמה רצו לקבלה, והיינך שייך לומר לאחר נחר נגו. אך הענין יובן על פי דברי הר"ן בדרשותיו (דרוש ז) בכוונת הברכה ונתן לנ"ו את תורתו, היינו שנתן הקב"ה את התורה לנו בידינו וברשותינו לדרוש ולהוסיף דה כפי שכלם של עיני העדה שבכל דור ודור. והנה זה לא מצינו רק בישראל דוקא, אבל בעכו"ם אף בשבע מצות שלהם לא מצינו שיהיה רשות להוסיף ולדרוש ולאחדש בהם דבר, ואם כן שייך שפיר זה לשון לאחר נחר נגו"ו, כי זה הכח והמעלה לדרוש ולהוסיף כמו שנתן לנו את תורתו, לא ניתן לאומות העולם, רק לנו עמו ישראל, עכ"ל.

וזה שאמר מביאין ישראל שניתן להם כלי חמדה, והוא מה שנתן לנו את תורתו, חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, רמז על מה דאיתא בזוהר הקדוש (הקדמה דף ד:) שעל ידי חידושי תורה נורמים שמים וארץ חדשים, וזהו החיבה יתי"ר לבני ישראל שניתן להם כח זה להוסיף ולחדש חידושי תורה, וזה נורמים שמים וארץ חדשים, אשר לא עשה כן לכל גוי.

משנה טז

ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו.

יתבאר על פי מאמר הרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה לפרש הפסוק (במדבר טו כו) ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה, כי תמרו בגמרא (בבא מציעא נג:) הגד לעמי פשעם, אלו תלמידי חכמים שבשגגות נעשות להם כזדונות, ובבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות, והנה קי"ל (יו"ד סימן רמ"ג ס"ז) לגיכא דין תלמיד חכם בזמן הזה לענין קנס ליטרא דדהבא להמבזה תלמיד חכם, וזה שאמר ונסלח לכ"ל עדת בני ישראל, אפילו לתלמידי חכמים, כי לכל העם בשגגה, שלטון נחשב רק כשוגג, לגיכא דין תלמיד חכם התידנא, עכ"ד.

וכתב על זה ז"ז זללה"ה בייטב לב (פ' משפטים) שזהו דוקא אם הוא שפל בעיניו ומחזיק עצמו לעם הארץ, אז דנין אותו למעלה כאלו הוא עם הארץ וזדון נחשב לו לשוגג, אבל מי שמתגאה בתורתו ומחזיק עצמו לתלמיד חכם, אז בודאי שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:), וגם למעלה דנין אותו לתלמיד חכם ונחשב לו השוגג כזדון, עכ"ד.

והנה מצאתי בזוה"ק (תזריע דף מח.) שהאדם נקרא בשלשה שמות, אדם גבר אנוש איש, והמדריגה הגדולה שבהן הוא אדם.

וזה יתבאר המשנה, ונפרעין מן האד"ם, היינו איש אנוש על מי שמחזיק עצמו לתלמיד חכם ומדריגת אדם, מדעתו ושלא מדעתו, פי' הן על מה שעשה מדעתו דהיינו מזיד, והן על מה שעשה שלא מדעתו דהיינו שוגג, ויש להם על מה שיסמוכו, כי השוגג הוא בגדר ובמשפט, דכיון שהוא מתנהג בגדות ומחזיק עצמו לתלמיד חכם, חיוב לגרמיה עביד שיפרעו ממנו בדין תלמיד חכם למשוך לו השוגג כמזיד, והחכם עיניו בראשו להתנהג בדרך ענוה ושז טוב לו.

*

והכל מתוקן לשעודה.

יבואר על פי דברי הבעש"ט הקדוש זללה"ה (בפירושו על הודו) על הפסוק (תהלים קז ה) רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, כי הטעם שברע הקב"ה עיניי מלכל ומשתה שאדם תאב להם לאכול ולשתות, כי הם ניצוצי הקדושה שמתלבשים בדומם צומח חי מדבר, וכל תכילה ושתיה שאדם אוכל ושותה, הוא ממש חלק ניצוצות שלו שהוא צריך לתקן, וזה שאמר רעבים גם צמאים, כשאדם רעב וצמא, למה הוא זה, לפי שנפשם בהם מתעטף בתאכלים אלו, עכה"ק.

וזה יש להעמיס במאמר המשנה והכל מתוקן לשעודה, שכל הניצוצין הקדושים הסייבים לגשם האדם, מתוקנים על ידו ועולים לשורשם בשעודתו כשהוא אוכל בקדושה ובטהרה.

מס' ברכות - דף ל"ד

אמר להם כלום מקצר יותר ממשה רבינו דכתיב אל נא רפא נא לה. כתב החיד"א בספרו **'נחל קדומים'** (פרשת בהעלותך) וז"ל: שמעתי בשם הקדמונים זכרונם לברכה, שמשה רבינו ע"ה מסרו לו סוד זה בשמים, שכשיתפלל ויאמר ב' פעמים **'נא'** בתפילתו תתקבל תפילתו, ומשום כך התפלל: **קל "נא" רפא "נא"**. ובזה פירשו הענין כשהתפלל על כניסתו לארץ בפר' ואתחנן ואמר: **אעברה "נא" ואראה**, אמר לו הש"ת **"אל תוסף עוד דבר אלי עוד בדבר הזה"** – 'בדבר הזה' דייקא, **שלא יזכיר עוד מלת "נא".**

◆◆◆

כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמדכר שמה דמרים. הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע בספר **מגיד תעלומה** (ברכות לד.) הקשה על זה, וכי ס"ד שלא להזכיר כלל שם מי שמתפללין עליו, ואם הוא להיות הש"י יודע תעלומות לב. אם כן אין מן הצורך להתפלל בפה רק במחשבה, והרי תמצא העמלקי לבש לבושי הכנעני בכדי שלא יהיו יודעין ישראל איך להתפלל עד שהוצרכו להתפלל אם נתן תתן את העם הזה.

והנה ראיתי לאחד קדוש מדבר בספרו **'דגל מחנה אפרים'** (פ' בהעלותך) שעכ"פ נרמז בזה שמה דמרי"ם בת יוכב"ד, כי **רפ"א נ"א** בגימטריא **מרי"ם יוכב"ד** ממילא נשמע לנו, שעכ"פ כשאין מזכירין השם בפירוש בכדי שלא יהי' איזה קטרוג, עכ"ז יש לרמז השם לפני היוד"ע תעלומות. ובזה יתקדק לך מה דסיימו בגמ' **ול"א קמדכ"ר שמ"ה דמרי"ם**, ולפי הנ"ל יתכן דהכי קאמר, ולא קמדכר שמה דמרים **בפירוש** רק בגימטריא נזכר שמה ושם אמה, עכד"ק.

ובמגן אברהם (סימן קיט) הביא בשם **המהרי"ל**, דדוקא בפניו של החולה אין צריך להזכיר אבל שלא בפניו כן יזכיר, עיין שם שהביא ראיה ממרים ומשה, שמשה התפלל בפניה של מרים ע"ש.

◆◆◆

כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח וכו' ופליגא דשמואל וכו'. מרא דארעא קדישא הגאון הגדול רבי **משה שטערנבוך** שליט"א בספרו "פשט ועיון" (ברכות לד, עמ' ק"כ) כותב וז"ל: הרמב"ם פוסק שניהם וס"ל דלא פליגא, בפ"ח דתשובה פוסק כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, ובסוף פ"ט כותב כשמואל שאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות, וכן בהלכות מלכים פרק י"ב מביא כשמואל, וכמה דברים יש בזה בשם צדיקי הדורות [ומביא דברים בשם הגר"א ז"ל], והדברים סתומין, ודי לנו באמונה שכל רגע ורגע בעת שיעלה ברצונו ית"ש יבוא מיד.

ומרן הגאון דבריסק הגאון רבי יצחק זאב סאלאווייציק זצ"ל כשהקימו מדינה בארץ ישראל, והיו שאמרו שזהו אתחלתא דגאולה שעכ"פ נפטרנו משיעבוד מלכיות, אמר הבריסקער רב ז"ל שזהו כפירה נגד דברי חז"ל כאן, **שאמרו אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות לבד. והיינו שרק עם משיח נזכה ליפטר משיעבוד מלכיות, וע"כ דאנו עוד בשיעבוד מלכיות ממש, והיינו מלכות של מינים דהוה כעכו"ם, והוא רק גלות מסוג אחר.**

ברכת שהחיינו על המצוות

בגמרא (ברכות לז:) **היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.**

הנה **בשו"ע** (או"ח סימן רכ"ג סעיף ג' ו') מבואר דעל **קניית בית חדש**, ועל רכישת **בגד חדש** מברכין ברכת שהחיינו, וכמו כן על אכילת **פרי חדש** (שם סימן רכ"ה סעיף ג').

אכן הרמ"א הוסיף (יו"ד סימן כ"ח סעיף ב') **"מי ששחט פעם הראשון מבר שהחיינו על הכיסוי", דהיינו על מצות כיסוי הדם שזכה לקיימה לראשונה בחייו.**

ובש"ך (שם ס"ק ה') מביא הלכה זו **מהרוקח** (סימן שע"א) **בשם רבי יהודה בן קלונימוס משפירא**, אשר מצא מקור לכך מדברי הגמרא הנ"ל **"היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו"**, ומפרש רש"י (ד"ה היה עומד) **דמיירי בכהן אשר לא הביא מנחות זה ימים רבים, או כהן שהקריב מנחה מן התבואה החדשה, דהיינו מן ה"חדש", שעליו לברך שהחיינו.** הרי לן כי הזוכה לקיים מצוה שלא קיימה מעולם, מברך שהחיינו.

■

אך הש"ך מקשה עליו דא"כ מדוע אין מברכים שהחיינו על קידושי אשה, או על מצות מזוזה וכדו'. **לכן הוא מסיק דלדעתו אין לברך שהחיינו על מצוה חדשה שאין זמנה קבוע.** אך זה אינו עולה בקנה אחד עם מה שפי' רש"י את דברי הגמרא כאן. ולפיכך הוא מביא את פי' התוס' והרשב"א שכתבו **כי הגמרא מיירי במשמר כהנים הנכנס לעבוד בבית המקדש בזמנו הקבוע, דכך היה דרכם בחילופי משמרות פעמיים בשנה.** ובאופן כזה כתבו בעלי התוס' והרשב"א שמברכין שהחיינו על מצוה זו, כיון שיש בהן זמן קבוע [וכן הכריעו הרבה פוסקים כדעת הש"ך (כ"כ הפמ"ג בשפתי דעת על הש"ך שם, ועי"ש עוד שהתב"ש הכריע לברך)].

ולאור זה פסק **בביאור הלכה** (סימן כ"ב ד"ה קנה) לגבי ברכת שהחיינו על תפילין, **כי העומד להניח תפילין לראשונה בחייו, מן הראוי שיחייב את עצמו בברכת שהחיינו על ידי בגד חדש וכדו'**, ויכוון בברכתו גם על מצות הנחת תפילין שזכה לקיימה לראשונה.

■

והנה האוהה"ק כותב בספרו **'פרי תואר'** (סימן כח ס"ק ד') דיתכן שהגמרא מיירי **בכהן המתחנך לעבודה, המקריב את המנחה הראשונה בחייו**, אך עדיין אין להקיש מכך למצות כיסוי הדם. דעל אף שאין לברך על מצוה חדשה, מכל מקום הכא שאני **דהכהן הנחנך על ידי המנחה, נכנס למערכת של מצוות שלא זכה להגיע אליה עד לאותו יום, ולכן אז עליו לברך שהחיינו על התעלותו לדרגת כהן המקריב.** והוא הדין נמי לגבי תפילין, דאע"פ שאינו מברך שהחיינו על קניית תפילין חדשות, מ"מ **בהכנסו לעול תורה ומצוות הוא מברך שהחיינו "על שהגיענו ה' לגבול זה הגדר שבו הוא ראוי לקיים המצוות ולא מת קודם באפס תקות קיום המצוות", שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.**

■

וכן הכריע להלכה מרן החתם סופר (שו"ת או"ח סימן נ"ה) וז"ל: **"ועל כן יברך כל בר מצוה בתחילת הנחת תפילין על כל מצוות שעתיד לעשות כל ימיו".**

וע' בס' **נטעי גבריאל** (הל' תפילין פרק ל"ז) וז"ל: **כאשר הלכתי לקבל ברכה מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לפני הבר מצוה** שאלתי כיצד לנהוג בברכת שהחיינו על בגדים חדשים ועל התפילין, ואמר לי שיש לסמוך על שו"ת קרן לדוד (סי' נ"ז) **שהורה לברך על שניהם ביחד**, עכ"ד.

■

וע' **בייטב לב** (פ' עקב) וז"ל: **"ועפ"י זה הבינותי מה דתמו' טובא על דעת רוב הפוסקים שאין לברך שהחיינו על עשיית מצוה חדשה שלא עשאה מעולם** (עיי' ביו"ד סי' כ"ח בש"ך), הלא אין לך שמחה גדולה יותר מזה, ועל פרי חדש או בגד חדש יברך ועל מצוה שיש בה הנאת ושמחת הנפש לא יברך, אתמהה (עיי' בס' מור וקציעה סי' רכ"ב), ולמ"ש י"ל **דהיינו טעמא דבאמת כל מצוה אפי' ישנה צריכה להיות חדשה בכל יום, ואם יברך על המצוה החדשה שהחיינו נראה דמה שאינו מברך על הישנה הוא משום שאינה אצלו כחדשה, א"כ כדי ביזיון, ולזה אין מברכין כלל אפי' על מצוה החדשה והבן".**

דף ל"ה

אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה וכו' תורה מה תהא עליה,

בהקדמת שו"ת חתן סופר ז"ל מביא בשם אביו הג"ר **דוד צבי ז"ל חתנא דבי נשיאה החתם סופר ז"ל**, דלכאורה צריך ביאור כפל הלשון חורש בשעת חרישה וכו'. ברם הכונה, כי מי שחורש וזורע וקוצר כדי שיהא באפשרותו ללמוד תורה בהרחבת הדעת ולגדל בניו לתלמוד תורה וכל מעשיו לשם שמים ומקיים בכל דרכך דעהו, **הנה לגבי איש כזה אין קושיא תורה מה תהא עליה, דאדרבה על ידי החרישה והזריעה והקצירה יהא לבו פנוי לתורה, וכל עבודתו אינו אלא הכשר מצוה ללימוד התורה,** ונמצא דבשעה שחורש אינו עושה מעשה חרישה אלא מעשה הכשר לתורה ולמצוות. אבל אם כוונתו לחרוש ולזרוע לשם עבודתו הגשמית ואין כוונתו לשמים, נמצא דבשעה שחורש וזורע כוונתו באמת לחרישה ולזריעה, **והיינו 'אפשר אדם חורש בשעת חרישה', שבשעה שחורש מתכוין באמת לחרישה וזו היא תכלית מעשיו, 'זורע בשעת זריעה', שהוא חפץ ונהנה במלאכתו וזוהי סוף כוונתו, א"כ 'תורה מה תהא עליה'.**

◆ ◆ ◆

אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולה ואומר זה חי וזה מת.

ומתאמרא בשם הרה"ק רבי **מאיר מפרעמישלאן** זי"ע, דלכאורה צ"ב למה לי' למימר **'וזה מת'**, בשלמא 'זה חי' כי רוצה לבשר לקרוביו בשורה טובה שיחיה, אבל זה מת, למה לי' לומר בשורה רעה ח"ו. אמנם פי' הדברים כך הוא, ע"ד דכתיב (ישעי' מג, ד) **ואתן אדם תחתיך**, ודרשו חז"ל (ברכות סב:) **ואתן אדום תחתיך**, דכאשר נגזרה גזירה ח"ו על בני ישראל השי"ת מהפך הגזירה ושולחו לעכו"ם שיהיו לכפרה תחת בני ישראל, לפי שמדת הדין אינה חוזרת ריקם ולכן נכנסין הגוים חילוף בני ישראל, וזהו שאמר רבי חנינא בן דוסא **'זה חי'** היינו הישראל שנחלה יעזור לו השי"ת ויחיה, **'וזה מת'** היינו העכו"ם הוא ימות תחתיו במקומו. ובזה פי' **ותשובה ותפילה וצדקה 'מעבירין' את רוע הגזירה**, דלכאורה הי' צריך לומר **'מבטלין'** את רוע הגזירה, ומה זה לשון **'מעבירין'**, אבל לפי זה שפיר מובן כי ע"י התשובה תפילה וצדקה 'מעבירין' מלשון הפסוק (בראשית לב, כד) **ויעבירם את הנחל**, שמעביר מזה לזה, ע"ד **ידבר עמים תחתינו**, כי הצדיק מעביר את הגזירה מישראל לעכו"ם, וזהו כוונת הפסוק **והסיר ה' ממך כל חולי וכו' ונתנם בכל שונאיך**, וזהו עבודת הצדיקים להעביר המחלה מישראל וליתנו על ראש העכו"ם.

◆ ◆ ◆

אמרו לו מנין אתה יודע, אמר להם אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף.

ובספר **'סייעתא דשמיא'** הקשה לפי זה על מה שפירש"י בפ' בהעלותך 'קל נא רפא נא לה', שאמר משה לפני הקב"ה השיבני אם אתה מרפא את מרים אם לאו, ולכאורה למה הוצרך משה לבקש מהשי"ת כן הרי היה יכול לראות בתפילתו אם שגורה אם לאו, ותירצו דבתפלה קצרה כזאת **"אל נא רפא נא לה"** לא שייך שיגור תפלה. והנה רש"י הקשה מפני מה לא האריך בתפילה, כדי שלא יאמרו ישראל על אחותו הוא מאריך בתפילה אבל בשבילנו אינו מאריך בתפילה, נמצא שמפני קירבת המשפחה בין משה למרים לא הי' יכול להאריך בתפילה, וממילא לא היה יכול לדעת לפי שיגור תפילתו בפיו אם תתרפא או לא, אלא הי' צריך לבקש מה' שיודיעו זאת, והנה בגמרא איתא (שם) מנין אם שגורה תפילתו בפיו מקובל שנאמר (ישעי' נז, יט) בורא ניב שפתים שלום, ובזה יל"פ מאמה"כ **"בורא ניב שפתים"**

דכאשר שגורה תפילתו בפיו אז **"שלום"**, שיכול לדעת שהתקבלה תפילתו ושלום לחולה שעבורו התפלל, אך אימתי מועיל עצה זו **"לרחוק"** כלומר כשמתפלל על אדם רחוק ויכול להאריך בתפילתו, אבל **"ולקרוב"** דכאשר תפילתו היא על אדם קרוב, כתפילת משה על מרים אחותו, שאז צריך לקצר כדי שלא יאמרו על אחותו מאריך, אז **"אמר ה' ורפאתיו"** שצריך לבקש מה' שיודיעו אם הוא מרפא אותה.

◆◆◆

כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא.

בספר **דברי ישראל** (פ' נח) מביא דבר נחמד, דהנה פירש"י שם כשחזרה היונה 'והנה עלה זית טרף בפיה' (בראשית ח, יא) **אמרה יהיו מזונותי מרורין כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם.** וביאר שם דמי שאינו משוקע בהבלי עולם הזה, וטרדות משא ומתן מרורין בעיניו, אז הפרנסה מתוקה. אבל מי שהוא משוקע בהבלי עולם הזה וטרדות משא ומתן מתוקין בעיניו, הפרנסה בהיפוך חלילה. וזה שרמזה היונה לכנסת ישראל שנמשלו ליונה (ברכות נג:), 'יהיו מזונותי' היינו עסק **המזונות** וטרדות הפרנסה, 'מרורין כזית' בעיניו, ואז הפרנסה באה 'מיד **הקדוש ברוך הוא**' מידו המלאה הקדושה והרחבה, 'ולא מתוקין כדבש' שלא יהיו עסק טרדות הפרנסה מתוקין בעיניו, שאז הפרנסה מרורה חלילה 'בידי בשר ודם' כי אז הוא צריך לחפש אחר פרנסתו בסיבת בשר ודם, בבן אדם שאין לו תשועה.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא 'כל **הנהנה מעולם הזה**' היינו המשוקע בהבלי עולם הזה ועוסק במשא ומתן בהנאה וחשק, על ידי זה הוא 'בלא ברכה', שאין הברכה שורה במעשי ידיו, אבל אם הוא 'כאילו גוזל' היינו **כמאמר** היונה - שנקראת 'גוזל' (בראשית טו, ט) - שהתחננה להקב"ה יהיו מזונותי מרורין כזית כנ"ל, אז 'להקדוש **ברוך הוא**' שמזונותיו באים מאת ה' בעצמו.

דף ל"ו

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כוותך מסתברא.

בספר 'לחם שלמה' (חלק ג' עמוד ר"כ) כתב וז"ל: מצינו בש"ס דשמואל אמר על רב יהודה **"שיננא"** ופירושו 'מחודד בתלמוד', מלשון חץ שנון. ובערוך (ערך שן) כתב בשם יש אומרים 'גדול השינים' עיי"ש. ואינו מובן דחלילה לאדם גדול לגנות איש אחר במומו שזה מדרכי השפלים (ועי' בתוס' שבת (דף קנ. ד"ה וריב"ק) מה שהקשה ר"ת דלמה קרא את ר"ע קרחה בשם גנאי).

ואמרתי עפ"מ שראיתי **בשם גאון אחד** בפירוש דברי חז"ל (ב"ק כג:) **ארסו של נחש בין שיניו מונח**, דרבי חנינא בן דוסא אמר ראו שאין הערוד ממית אלא החטא ממית, והנה **היצה"ר** נקרא 'שטן' **ונחש**', ובשטן יש ב' אותיות 'ש"ן' ואות ט', ובנחש אותיות 'ש"ן' ואות ח', וא"כ ארסו דהוא **החטא מונח בין שיניו**, דהיינו ב' **פעמים ש"ן** שיש בהם אותיות **ח"ט**, עכ"ד וש"י.

והנה אמת שהיצה"ר ממית בארסו דהיינו בח"ט שלו, אבל היצה"ר הוא מועיל ג"כ שעל ידי היצה"ר עבודת האדם להשי"ת חשובה יותר, ואמרו חז"ל במד"ר (בראשית א, לא) וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב, זה יצר טוב, מאוד זה יצה"ר, ועוד אמרו חז"ל (בזוה"ק פ' מצורע) אלמלא יצה"ר לא היה חדוותא דשמעתא, אם כן האיש הירא את ה' ואינו חוטא והארס של היצה"ר אינו נכנס בו, אז אדרבה הוא נהנה מן היצה"ר ויש לו מעלה יותר ע"י היצה"ר, **והיינו ע"י השיניים** (בלא האותיות הפנימיים דהוא החטא) **ומי שהוא יותר צדיק הוא בעל שיניים גדולים**, ועל כן קראו 'שיננא' לשבח, **שהוא בעל שיניים גדולים**, ר"ל שהוא צדיק גדול, **והוא ענין נפלא לע"ד.**

כמו כן נתעורר שאלה **האם לברך ברכת שהחיינו כשמו"ל ספר חדש**, ע' בשו"ת **מנחת אלעזר** (ח"ד סי' ס"ה) "ולפענ"ד מכ"ש בגמר חיבור ח"ת בדפוס אשר לאו כל אדם זוכה לזה, והוא דבר חשיבות ביותר וכו', **על כן נהגתי לברך שהחיינו גם בהוצאת חיבוריי מנח"א ח"א וח"ב בפני אאמו"ר רבן של ישראל זי"ע** (ה"ה הדרכי תשובה) **בחיים חיותו נהגתי כן.** [וע"ע בהקדמת שו"ת **מנחת יצחק** ח"א וח"ה שדן בזה].

ועי' **בשערי תשובה** (סי' רכ"ג סק"י) עוד כמה שיטות במחבר ספר חדש.

וכ"כ הגאון היעב"ץ בספר **מור וקציעה** (סימן רכג) וז"ל: נראה **שהגומר ספר שחיבר בחידושי תורה לשם שמים בלבד בכתיבה, וכל שכן בהדפסה שיש לו לברך שהחיינו**, שכן עושים סעודה שמחה לגומרה של תורה שאין שום קנין ובנין שיש בו שמחה יותר מזה, עכ"ל.

וגם **החיד"א** (שם אות ז) כ"כ דפשיטא דחייב להודות לה' על שזיכהו לכך, והרב **גידולי תרומה** כשגמר הדפסת הספר דרש ברבים לשבח לחקב"ה שזכה לזה כמו שכתב הרב בספרו **בינה לעתים** (דרוש ב) ע"כ. וכ"כ **הכף החיים** (שם אות כו), **והוסיף שגם מי שיזכהו ה' להדפיס מממונו ספר חידושי תורה של אחרים יש לו לברך שהחיינו בלי שם ומלכות.**

■

ובענין אי יש לברך ברכת שהחיינו על ספר תורה חדשה, הובא ב' דעות **במגן אברהם** (סי' רכ"ג סק"ה) וז"ל: ונ"ל דוקא כלי תשמיש **אבל על ספרים חדשים אינו מברך דמצות לאו ליהנות ניתנו, אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן כמ"ש סימן כ"ב ע"ש, אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על ספרים.**

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך דברות קודש של **מרן רבינו שליט"א** במסיבת לחיים לאלפי תלמידי הישיבות לרגל **ברכת שהחיינו בעת קריאת התורה בס"ת החדשה**, יום ב' כי תשא תשפ"א לפ"ק:

אבער ס'וועט נתעורר דא א צווייטע שאלה פון א ברכת שהחיינו, צי מ'מאכט א שהחיינו אויפן מקיים זיין מצות כתיבת ספר תורה, דער מגן אברהם אין סימן רכ"ג ואגט מ'מאכט נישט קיין ברכת שהחיינו אויפן שרייבן א ספר תורה, ער זאגט מצות לאו ליהנות ניתנו מ'מאכט נישט קיין ברכה, ער ברענגט אבער צו א ברכת רמ"מ, א ראשון, אז מ'זאל יא מאכן א ברכה א שהחיינו, אזוי אז ס'וועט א פלוגתא צי מ'דארף מאכן א שהחיינו אויף א ספר תורה צי מ'זאל נישט מאכן א שהחיינו.

דף ל"ז

ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן וכו'.

ובתוס' כתבו: **בורא נפשות** - כמו לחם ומים **שא"א בלא הם, ועל כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי**, כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא בראם יכולין העולם לחיות בלא הם, שלא בראם כי אם לתענוג בעלמא כמו תפוחים וכיוצא בהן, ומסיים ברוך חי העולמים. ובירושלמי ברוך אתה ה' חי העולמים עכ"ד.

וכתב בשו"ת **התעוררות תשובה** (סימן צב): ונ"ל כוונת התוס' בזה שהביאו דמברך **ברוך חי העולמים**, ואילו בירושלמי איתא **ברוך אתה ה' חי העולמים**, דהנה כל ברכה שאינה אלא שבח והודאה כגון ברכת הפירות והמצות אין מסיים בברכה, אבל ברכה שיש בה אריכות דברים כשני ענינים מסיימים בברכה, כדאי' בתוס' (פסחים קד: ד"ה חוץ), **שלכן מסיימים בברכה גאל ישראל, משום דברכת אשר גאלנו שאומרים על הסדר יש בו שני ענינים**, אחד על הגאולה שעברה ואחד שמתפלל על הגאולה העתידה. וכן הוא ברש"י (כתובות ז:) דאהא דאמרו בגמ' דמאן דחתים מקדש ישראל וכו' מידי דהוי אקידושא, וכתב רש"י שיש בו אריכות דברים.

ובזה מיושב בברכת התורה בשעת הקריאה שמברך ברכה לפניה ולאחריה, ואף על גב דהוה קצרה אעפ"כ הוא פותח וחותם בברכה, יען כי בברכות אלו איכא שני ענינים, **אשר בחר בנו מכל העמים** היינו שקרבנו לפני הר סיני כמו שאומרים (בהגדה דפסח) אילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, שהיה זכות לישראל קריבת הר סיני אפי' בלא קבלת התורה, ועוד **שנתן לנו את התורה**, וכן בברכה שלאחריה **אשר נתן לנו תורת אמת, וחיי עולם הזה נטע בתוכנו.**

והנה פירוש הפשוט בבורא נפשות הוא, '**בורא נפשות רבות וחסרונם**', שהקב"ה ברא את הנפשות וכל מה שצריכים וכפירוש רש"י להלן (דף מד.), **אבל התוס' שפירשו שהם שני ענינים**, וחסרונם קאי על לחם ומים שאי אפשר **לחיות** בלא זה, ועל כל מה שבראת וכו' קאי על ענינים אחרים, על תענוגים, א"כ הוי שני ענינים, ולכן **הביאו בשם הירושלמי שחותמים בברוך** וק"ל.

אויב יא מאכן שההחיינו, וועז זאל מען מאכן די שההחיינו, ס'איז דא וואס זיי זאגן וועז מ'ענדיגט שרייבן דעמאלטס זאל מען מאכן די שההחיינו, אבער אין תשובת מהר"י בי רב איז דא א תשובה פון די ספרד"ישע גדולים זיי זאגן מ'זאל נישט מאכן דעם שההחיינו וועז מ'ענדיגט שרייבן, נאר וועז מ'ברענגט דאס אריין אין ביהמ"ד אין ארון קודש, ווייל דעמאלטס איז די גמר פון די מצוה. אנדערע זאגן ניין, נישט וועז מ'ברענגט עס אריין, נאר דאס ערשטע מאל וועז מ'איז עולה דעמאלטס זאל מען מאכן דעם שההחיינו.

און דעמאלטס איז אויך א פלוגתא וועז מ'מאכט דעם שההחיינו, ס'איז דא וואס זאגן אזוי ווי מען קומט ארויף צום ספר, קודם מאכט מען שההחיינו און נאכדעם מאכט מען די ברכה פון עולה זיין, די ערשטע זאך מאכט מען שההחיינו, אנדערע זאגן ניין, מ'זאל קודם מאכן די ברכה, און פארן ליינען דעמאלטס מאכט מען די שההחיינו, אנדערע זאגן ניין, נאכן ליינען נאכן מאכן די ברכה אחרונה דעמאלטס זאל מען מאכן די שההחיינו. אזוי ס'וועלט א גרויסער שמועס - א בחור דארף צו וויסן - ס'איז א גרויסער מדובר אין די פוסקים וועז מ'זאל מאכן דעם שההחיינו. כ'האב געזען שטיין אז ס'איז דא אסאך צדיקים וואס האבן טאקע געמאכט די שההחיינו נאכן ערשטן ליינען נאך די ברכה אחרונה, דעמאלטס האט מען געמאכט דעם שההחיינו.

כ'האב א געזען א טעם, דער יד יהודה, ער איז געווען א גרויסער מורה הוראה אין סאדיגורא, ער זאגט אויך אז מ'זאל מאכן דעם שההחיינו אויך בים ליינען ביי די קריאה ראשונה, ברענגט ער אראפ א טעם פארוואס זאל מען מאכן די ברכה הערשט ביי די קריאה, וואס איז די הסבר צו מאכן דארט א ברכה, ברענגט ער אראפ - דאס איז א סאדיגור'ע תורה פונעם סאדיגורער רבי'ן **רבי אברהם יעקב** [בן הרה"ק מרוזשין ז"ל], ברענגט ער נאך משמו וואס ער האט געזאגט, וועז ווערט נגמר די ספר תורה, מיר האבן גשמועסט, ס'קען נגמר ווערן ביי די כתיבה, און ס'קען נגמר ווערן ביי די הכנסת ספר תורה, אין זוהר הק' איז אזוי משמע. ער זאגט אזוי, די תורה האט מען איבערגעגעבן פאר משה רבינו אין סיני, האט מען איבערגעגעבן פיר זאכן, ראשי תיבות טנא"ת, מ'האט אים געגעבן אזוי, ט'עמים, די טראפן וואס מ'ליינט, דאס איז הלכה למשה מסיני, די נ'קודות ווי אזוי מ'דארף ארויסזאגן דאס ווערט דאס איז א הלכה למשה מסיני, די אותיות וויזוי מ'זאל שרייבן יעדעס אות איז הלכה למשה מסיני, די ת'גין וואס מ'שרייבט אויף די אותיות איז הלכה למשה מסיני, זאגט ער אפילו מ'האט שוין געשריבן די תורה און מען האט געשריבן די אותיות און מ'האט געשריבן די תגי"ן, אבער מ'האט נישט געליינט די נקודות און מ'האט נישט געליינט מיט די טעמים, ס'איז נישט נגמר געווארן די ספר תורה ביז מ'ליינט נישט אין די תורה, וועז מ'ליינט די נקודות מ'האט געליינט מיט די טעמים דעמאלטס איז דער גמר פון די ספר תורה, ממילא אז דעמאלטס ווערט נגמר די ספר תורה האט מען דעמאלטס מקיים געווען די מצוה, ממילא קען מען מאכן נאר דעמאלטס דעם שההחיינו טאקע ביים ליינען, ווייל דעמאלטס איז נגמר געווארן די ספר תורה.

פארשטייט מען פארוואס מ'מאכט נישט קיין ברכה על מצות כתיבת ספר תורה, ווייל אז ס'איז נישט נגמר געווארן די מצוה נאר הערשט ביים ליינען, און ביים ליינען איז נישט שייך צו מאכן א ברכה על כתיבת ספר תורה, ווייל ס'איז שוין אפגעשריבן, אבער א שההחיינו קען מען יא מאכן דעמאלטס...

קומט אויס וואספארא גרויסע שמחה איז דאס פאר א איד ער איז זוכה צו שרייבן א ספר תורה, און ער איז זוכה צו ליינען אין די ספר תורה, און ס'איז דא די אותיות און די תגין, און ס'איז דא די נקודות און די טעמים, דעמאלטס איז מען זוכה צו א כריתת ברית פון הקב"ה מיט א איד, דעמאלטס איז די גומרה של תורה, ממילא דעמאלטס קען מען מאכן א ברכה.

און אזוי ווי סוף כל סוף איז דא אין די הלכה איז א מחלוקה צי מ'קען מאכן א שההחיינו צי נישט, פאלט מען אריין אין א ספק ברכה, וואס איז די עצה מיט א ספק ברכה, דער דין איז ס'שטייט אזוי אין שלחן ערוך אז מ'קויפט א נייעס בגד מאכט מען א שההחיינו, און דאס איז די עצה ביי א ספק שההחיינו, וועז דעם פאר מ'האט עולה געווען האב איך אנגעטון א נייעם טלית, אז ס'איז געווען א נייער טלית איז דאס א בגד חדש, און אויף א בגד חדש קען מען אליבא דכולא עלמא מאכן א שההחיינו, און מ'פאלט נישט אריין אין א חשש פון ספק ברכות.

שואל כענין

דף לג.

היכן מוסיפים ברכת אתה חונן

- בחונן הדעת / ברכה רביעית בפ"ע / במודים
- רק בהבדלה
- היכן שרוצים

איך היתה תקנה הראשונה של הבדלה

- על הכוס
- בתפילה
- גם על הכוס וגם על תפילה

האם נחש הוה סכנה?

- לא
- כן
- כרוך על עקבו לא, אגב איצצא כן.

הטעם שמזכירין גבורות נשמים בתחיית המתים

- ששקולה כתחית המתים
- משום 'אתה גבור'
- שניהם אמת

הבדלה בחונן הדעת

- אם אין דעת הבדלה מנין
- מתוך שהיא חול, קבעוהו בברכה ראשונה של חול
- שניהם אמת

דף לג:

על קן צפור וכו' משתקין אותו

- שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים
- שמטיל קנאה
- שניהם נכונים

שמע שמע ה"ז מגונה / משתקין אותו

- משתקין אותו
- ה"ז מגונה
- שמע שמע מגונה, כל פסוק פעמיים משתקין

החילוק בין 'הלכה' 'מטין' 'נראין'

- 'הלכה' – ברבים, 'מטין' – מורין כן, 'נראין' – אם עשה אין מחזירין
- 'הלכה' – מורין כן, 'מטין' – אם עשה כבר אין מחזירין אותו, 'נראין' – לכתחילה יש לנהוג כן
- 'הלכה' – מכלל דפליגי, 'מטין' כו"ע מודים בזה 'נראין' – אם עשה אין מחזירין

דף לד.

מתי חזן אינו צריך לסרב

- בחזון קבוע
- כשליכא חזן אחר
- כשהראשון טעה, והוא במקומו

האם משה רבינו האריך או קיצר בתפילתו

- האריך, התפלל מ' יום
- קיצר, 'קל נא רפא נא לה'
- לפעמים האריך לפעמים קיצר

המבקש רחמים על הכירו האם צריך להזכיר את שמו

- אין צריך
- צריך
- מחלוקת

דף לד:

מי שאינו יכול לכוין רק ברכה אחת, באיזה יבחר

- ברכה ראשונה
- ברכה אחרונה
- מה שרוצה

חזן שהתפלל וטעה

- רק בברכת אבות סימן רע לשולחיו
- סימן רע רק בשבילו
- סימן רע לשולחיו

הטעם שיש להתפלל בבית שיש שם חלונות

- שיסתכל לשמים
- שיכנס אור
- שניהם אמת

מי הנקרא חצוף

- המתפלל בבקעה
- מאן דמפרש חטאיו
- שניהם נכונים

הדרן עלך אין עומדין

דף לה.

למסקנא, חיוב ברכה מהיכן

- סברא דאסור לאדם שיהנה מעוה"ז בלא ברכה
- קודש הילולים
- מקל וחומר

כאילו גוזל הקב"ה, מה גוזל

- המאכל שאוכל
- הברכה
- שניהם אמת

דף לה:

מה הנהגה לרבים

- כרשב"י שמלאכתם נעשית ע"י אחרים
- כרבי ישמעאל – הנהג בהן מדת דרך ארץ
- דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד

החילוק בין דורות הראשונים לאחרונים

- הראשונים – עשו תורתם קבע
- הראשונים – חיפשו דרך להתחייב במעשר
- שניהם אמת

למה לא מברכים על יין ברכת המזון

- משום שאין דרך לקבוע עליו סעודה
- משום שאינו סועד
- משום שהוא גורר תאות המאכל

הלכות המצויים להנוסעים למקומות הנופש (א)

כשרות

כשרות המאכלים

כשקונים מאכלים יש ליתן שימת לב האם יש חותמת מכשרות הראויה, דישנם מוצרים ללא השגחה ראויה, שדומים מבחוץ למוצרים עם השגחה ראויה.

חימום במיקרוגל

השוהה בדירה המיועדת לשכירות, וברצונו לחמם מאכלים במיקרוגל, יניח את המאכל בתוך שני כלים סגורים מכל הצדדים או שני נילונים סגורים היטב.

עצה זו היא לשימוש בדרך עראי, אולם בבית לכתחילה אין להשתמש בקביעות באותה מיקרוגל למאכלי בשר וחלב אפילו כשהם סגורים, דאפשר לבוא לידי מכשולות (קו' מבית לוי).

חימום בתנור

הרוצה לחמם מאכל בתנור, יניח בתוך שני כלים סגורים, וכן יכול להניח המאכל בניילון ויניחה בתבנית המיועדת לשימוש חד פעמי.

שימוש בפלטה

הרוצה להניח מאכלים על הפלטה, ינקה את הפלטה היטב, ויכסנה בנייר כסף [זילבער פאפיר], ואם ברצונו להניח מאכלים בלא סיר, יניח שני ניירות ביניהם.

מיחם של מים

במיחם מחו"ל צריך לידע שטבלוהו כראוי, או שפטור מטבילה מחמת סיבה [כפי שמצוי מחו"ל בעלות ישראל, אולם צריך הכשר לזה].

נטילת ידיים לסעודה בים ובררך

נטילת ידיים לסעודה במי הים

מי הים אין ליטול בהם הידיים עם כלי, ואפשר להטביל בהם את הידיים, ויברך על טבילת ידיים, ואין צריך לנגב הידיים כשאינו מאוס עליו לאכול בלא ניגוב (כיון שהמים מלוחים ואינם ראויים לשתיה פסולים לנטילה וראויים רק לטבילה).

נטילת ידיים לסעודה במי בריכה

לכתחילה אין ליטול הידיים במי בריכה בין נטילת הידיים ובין טבילת הידיים, ובשעת הצורך שאין לו מים אחרים יש להקל (דלכתחילה יש לחוש שהמים נפסלו לנטילה מחמת מלאכה, וכן לטבילה מחמת זוחלין שמכוח הפילטע"ר).

נטילת ידיים לסעודה במעיינות ונהרות

במעיינות הנובעים מהאדמה מותר לטבול הידיים, ובנחלים ונהרות שזוחלים ואינם עומדים במקום אחד אין לטבול בהם הידיים, אלא ישאב בכלי ויטול כרגיל.

נוסע בדרך ואין לו מים

ברצונו לאכול פת ואין לו מים, אם יכול להשיג מים במשך 72 מינוט בדרך לפניו [בנסיעה או ברגל] או 18 מינוט לאחריו או לצדדיו, אין לו לאכול פת בלא נטילת ידיים, ואם במשך 72 מינוט לפניו וגם במשך 18 מינוט לאחריו או לצדדיו לא יוכל להשיג מים, מותר לאכול פת כשכורך ידיו בכיסוי במשך כל האכילה, והמחמיר שלא לאכול כלל בלא נטילת ידיים תבוא עליו ברכה.

כלי לנטילת ידיים

לכתחילה יש ליטול בכלי רגיל, ובדיעבד אפשר ליטול בכלי חד פעמי, ויקפיד שהכלי תהא שלם, ובדיעבד יכול ליטול מבקבוק כשהשפיכה הוא ברצף ללא הפסקה.

מצות שילוח הקן (ח)

א. בדרך כלל העופות המצויים בינינו כגון יונים ותורים מטילים שתי ביצים אך אפילו אם אין בקן רק ביצה אחת או אפרוח אחד חייב לשלח את האם ומקיים בזה את המצוה (א).

ב. ולכן אם יש שני ביצים או יותר יכולים שני אנשים לקיים המצוה באותו קן דהיינו באופן שישלח הראשון את האם ויקח רק ביצה אחת וכשתחזור האם לרבוץ על הביצה השניה ישלחנה השני ויזכה במצוה בלקיחת ביצה השניה (ב).

ג. אף דמקיים המצוה בלקיחת ביצה אחת אמנם זהו רק אם בדעתו לשלחה אחר שתטיל ביצה השניה אבל אם לא יחזור אח"כ לשלחה מן הנכון שימתין עד שיהיו שני ביצים אבל אם אי אפשר להמתין אינו מעכב ויקיים את המצוה בביצה אחת.(ג)

ד. אם לאחר שילוח האם רואה שיש רק ביצה אחת בקן יקפיד להחזיר את הביצה אחר שזכה בה וכשתחזור האם בלילה השניה להטיל ביצה השניה יוכלו לקיים שוב את המצוה (ד).

ה. אין מקיימים מצות שלוח הקן אלא כששולחים את האם כשהיא רובצת על הבנים אבל אם האב רובץ על הבנים פטור משילוח (ה) ולפי המציאות טבע התורים ובני יונה שהאב והאם מתחלפים במשך היום ולכן ראוי לקיים את המצוה רק בלילה מזמן שקיעת החמה עד נץ החמה (ו).

ביאורים והוספות

(א) כמבואר במשנה חולין (ק"מ ע"ב) אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח שנאמר קן קן מכל מקום עיי"ש וביאור הלימוד מהפסוק כתב בנמוקי יוסף כיון שדרך המקרא לתפוס לשון רבים קיני צפור וכאן כתב לשון יחיד ש"מ שמקיים המצוה אפילו בביצה אחת ומה שכתוב בתורה לשון רבים "אפרוחים או ביצים" פירש"י (קמ"א ע"א ד"ה ביצים) דאורחא דקרא למינקט לשון רבים דהיינו הרבה קנים עיי"ש ונפסק בשו"ע סימן רצ"ב ס"א.

(ב) בספר שלח תשלח אות ט"ו בשם הגרי"י פישר זצ"ל וכתב שם דלא מצינו חיוב לזכות בכל הביצים וכיון דמבואר במשנה שמקיים המצוה גם כשזוכה בביצה אחת על כן יכולים שני אנשים לקיים בה מצות שילוח לכתחלה (וע"ע בספר הנ"ל (עמוד שס"ו אות ב') דאם מקיים המצוה ב"תורים" כיון שהתור אינו רואה בלילה שוב לא תחזור האם עד הנץ החמה ולא יוכלו לקיים בלילה זה שוב את המצוה אבל ב"יונים" שהם רואים בלילה אז לאחר ששלחוה חוזרת לקן בתוך דקות ספורות ואפשר לקיים המצוה בזמן קצר.

(ג) סדר הטלת הביצים עפ"י רוב הוא כי בלילה הראשונה שיושבת על הקן מטילה ביצה אחת ובלילה שלאחריו מטילה ביצה שניה ומזה יוצאים שני אפרוחים מאחת יוצא האב ומהשניה יוצא האם וזהו זוג היונים לעולם ובספר קן צפור (פכ"ה) הביא דברי הבעל הטורים (ויקרא י"ב ו') ולפי"ז אם לא ישלחה אח"כ ותגדל מהביצה השניה אפרוח תשאר בלי בן זוג לעולם ויגרום להעוף צער תמידי עיי"ש.

(ד) דאם יקח הביצה ולא יחזירנה שוב לא תטיל האם את הביצה השניה בקן זה ולא יוכל לקיים שוב את המצוה כ"כ בשלח תשלח (עמוד שס"ו) ד"ה ובמקרה.

(ה) גמ' חולין קל"ח ע"ב דכתיב "והאם רובצת על האפרוחים" וכן נפסק בשו"ע (סעיף ז').

(ו) דבשעות הלילה יושבת האם על הבנים ובשעות הבוקר הרבה פעמים יושב שם האב עד לפנות ערב שאז חוזרת האם ולכן אז הזמן מוכשר לקיים המצוה כי בשעות היום יש ספק שמא האב רובץ שם.

ו. אכן אם הוא בקי ומכיר ויודע היטב ההבדל בין הזכר לנקיבה [ז] ורואה ומבחין שהאם יושבת עתה על הביצים יכול לקיים המצוה גם ביום.

ז. וכל זה רק בתורים ובני יונה אבל בציפור דרור לעולם הנקיבה היא הרובצת על הביצים ועל כן אפשר לקיים את המצוה גם ביום. [ח]

ח. אם הולך ממקום למקום ונחפז לדרכו ויודע שלא יוכל לקיים המצוה בלילה יכול לקיים המצוה ביום על צד הספק ואין זה צער בעלי חיים [ט].

ט. אם האם יושבת על אפרוחים גדולים שכבר יודעים לעוף ולהפריח בעצמם אין בהם מצות שילוח [י].

י. יש אומרים שאם האם רובצת על ביצים שיש בהם דם כיון שהם אסורים באכילה לא קיים את המצוה ולכן אפשר לקיים את המצוה רק בימים הראשונים להטלת הביצים שעדיין אין בהם דם [יא].

יא. אך להלכה גם אם יש דם בביצים אפשר לקיים את המצוה כיון שראוי להשימו תחת האם שיהיה מזה אפרוחים.[יב]

יב. וכן אפרוחים קטנים שעדיין לא נפתחו עיניהם אע"פ שאסור לאכלם [יג] חייב לקיים מצות שילוח הקן כיון שאם היה מניחם תחת אמם היו נעשים ראויים לאכילה.

ביאורים והוספות

(ז) כגון שעל הצפור הרובצת בלילה יש נקודות לבנות ועל הצפור הרובצת לפעמים ביום הנקודות האלו אינם מופיעות ועתה רואה שרובצת ביום זה עם הנקודות.

(ח) קן צפור עמוד רל"ג רס"ו.

(ט) ספר שלח תשלח (עמוד שפ"ט אות י"ג) בשם כמה פוסקי זמנינו כיון דעוסק לשם מצוה מספק אין בזה צער בעלי חיים, אך יש להעיר לפי"מ שכתב בשו"ת חת"ס (או"ח סימן ק') דבאופן שיש ספק לא יקיים המצוה משום צער בעלי חיים וא"כ ה"ה בנידון דידן אך יש לדחות דשם כתב כן בצירוף כמה טעמים ולא בשביל סברא זו בלבד גם יתכן דשם מיירי שיוכל עדיין לקיים המצוה אחר השבת גם יש לדון אם הוא אינו בקי לידע אבל הבקי בזה יודע שהיא האם א"כ לאו ספק היא דכל ספק חסרון ידיעה אינו ספק כלל כמבואר בפוסקים.

(י) שו"ע סעיף ז' ובגמ' (ק"מ ע"ב) יליף לה מדכתיב והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים מה ביצים צריכים לאמן אף אפרוחים צריכים לאמן יצאו מפריחים שהם גדולים ואינם צריכים לאמן ובאור שמח על הרמב"ם (הלכות שחיטה פי"ג ה"ז) הסביר הטעם בזה דאז הוסרו עבותות האהבה מהאם על הבנים בטבע העופות ולכן פטור מלשלח את האם.

(יא) דלאחר שלשה ימים שהאם רובצת מתחיל להיווצר דם בחלמון והם ווורידים כמו פסים של דם ואסורים באכילה והמסתכל בביצה בפנס יוכל לראותו וכמו דבטריפות פטור לשלח את האם כיון שכתוב "ואת הבנים תקח לך ודרשו "לך ולא לכלביך" ואם אין אפשרות לאכול את הביצה אינו יוצא המצוה כמו כן אם יש דם בביצה.

(יב) כמבואר בר"ן שם על הגמרא (ק"מ ע"א) שכתב "וא"צ לומר אם הביצים נוצר בהם אפרוח שזה אינו חייב לשלח כיון שהביצים אסורים קרי כאן תקח לך ולא לכלביך אלא שיש לומר שאם היה יכול לשום הביצים תחת עוף אחר חייב לשלח" פירוש דביצה טריפה אסורה לעולם באכילה אבל ביצה זו ראויה לאחר זמן שיצא ממנה אפרוח אם יניחה תחת האם שלה או תחת אם אחרת" ובברכי יוסף בגליון השו"ע הביא כן בשם בעל הכנסת הגדולה בספרו דינא דחיי אלא דשם כתב שרק אם יש לו יונה אחרת שאפשר להשים שם הביצה שיצא ממנה אפרוח, אך למעשה נקטו הפוסקים דא"צ להניח בפועל ממש תחת האם וסגי במה שיש לו אפשרות להניחם ולהביאם לידי מצב שיהיו ראויים לאכילה, וכ"כ בספר יד אליהו (ח"ג סי' ט"ו) ובחידושי מהרא"ך (יו"ד סימן רצ"ב לר' אלעזר הכהן אב"ד פלאצק חתן בעל הנתיבות.

(יג) כמבואר בש"ך סימן ט"ו סק"ב דמיד שנולד אסור באכילה עד שיגדלו הכנפיים ויש בזה איסור משום שקץ וזהו בערך עד ששה ימים מאז שנולדו שאז צומחים לו הכנפיים.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

הוי רץ כ"צבי" לעשות רצון אביך שבשמים

לפני מסירת השיעור היה רבינו [הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר אב"ד פרעשבורג בעל כתב סופר זיע"א] פותח בדברי צחות להרחיב לב התלמידים, ומסופר על כך, כי בחתונת בנו, רבי שמעון, בחודש אדר תר"ל, הכיר מקרוב את הרה"ק רבי הירש מליסקא זצ"ל, למחרת לפני הרצאת השיעור הפליג רבינו בשבח הצדיק מליסקא, ואף המליץ, "הוי רץ כצבי לעשות רצון אביך שבשמים" (אבות ה' כ') כרבי צבי מליסקא".

"יקרת כתב סופר" עמ' מ"ו

י"ד מנחם אב

הגה"ק רבי הערשעלע ליסקער זי"ע

רבינו הרה"ק רבי צבי הירש זי"ע נולד בחודש אייר בשנת תק"ן לאביו הרב רבי רבי אהרן ז"ל (הי"צ כ' אב). ולאמו הצדקנית מרת שרה, אשר רבינו סיפר עליה אשר שנים רבות קמה בחצות לילה ובכתה על גלות השכינה ובדמעות עיניה רחצה את מצחו. רבינו נקרא על שם רבי צבי הירש אביו של מרן בעל הישמח משה ז"ל, לימים כאשר ראה אור דרכי החסידות (ראה מעשה פלא בזה לקמן) נסע להסתופף בצל צדיקי דורו רבותיו, רבו מובהק מרן בעל ישמח משה זללה"ה. הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זללה"ה. הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זללה"ה. הרה"ק מרוזשין זללה"ה. הרה"ק השר שלום מבעלזא זללה"ה. במיוחד נסע להסתופף בצל הרה"ק מצאנז זללה"ה שחיבבו מאוד, הנהיג את עדתו בעיר ליסקא שבמדינת אונגארין, והוא בדורו היה זה שהזריח אור תורת הבעש"ט ודרכי העבודה והחסידות באונגארין. מתלמידיו הידועים הם הצדיקים הק' רבי ישעי' מקרעסטיר, רבי הערצקא מראצפערט, בעל בית שערים. בעל קול אריה. בעל תבואות השדה. בעל לבושי מרדכי. בעל יד יצחק. בעל בית היוצר. בעל אבני אליהו. בעל מטה נפתלי, ועוד זכר כולם לברכה לה"ה. תורתו היא לו נדפסה בספריו הקדושים אך פרי תבואה, הישר והטוב. נסתלק לגנזי מרומים אור לי"ד אב שנת תרל"ד ומנוחתו כבוד בעיר ליסקא. ועל מצבתו חרות: פ"נ הרב המאור הגדול הגאון הקדוש מה"ו צבי במר"ה אהרן ז"ל אב"ד דפה"ק, צדיק יסוד העולם, נר ישראל והדרו, רבים הלכו לאורו, רכב ישראל ופרשיו, חכם הדור, אוהב ישראל, משכיל אל דל, משביר לכל עם הארץ, חסיד ועניו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, חריף ובקי בנגלה ובנסתר, נפטר אור לי"ד מנחם אב ש' תרל"ד לפ"ק תנצב"ה.

ותורה יבקשו מפיהו

רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה סיפר בהזדמנות אחת כי פעם אחת ראה והתבונן בההסכמה חנלחבה שכתב זקינו מרן הקדוש בעל דברי חיים על הספה"ק אך פרי תבואה להרה"ק מליסקא זללה"ה, ואשר על כן בכל השנה שלאח"ז למד בכל שבוע את האך פרי תבואה עד גמרו את כל הספר, ואמר רבינו שצריכים ללמוד במתינות בספר זה כדי להבין את כוונתו.

אלה מסעי

עוד יזכור לנו אהבת איתן אדונינו

דבר פלא ידוע מרביה"ק בעד"י זללה"ה שהיה לו ענין לדבר מהרה"ק מליסקא זללה"ה בימי ר"ה, והעידו עדי ראיה כי בשני הימים דר"ה שנת תש"ח לפני תקיעת שופר, וכן חזר אותו הדבר בשני ימים דר"ה שנת תש"ט. טרם שנכנס רבינו לביהמ"ד לתקיעת שופר, אמר רבינו למקורביו, שלפני תקיעת שופר מסוגל לדבר מצדיקים הקודמים, כדי שזכותם יגן עלינו וימתיק הדינים, והתחיל לדבר מהרה"ק ר' צבי הירש מליסקא זי"ע, בעמח"ס אך פרי תבואה.

בר"ה שנת תש"ח, סיפר רבינו מעשה מהרה"ק מליסקא, שפעם אחת נסע לאוהעל ביום כ"ח תמוז, ליומא דהילולא של הרה"ק הישמח משה זי"ע. הוא השתטח עצמו לזמן קצר על הציון, ומיד נסע הביתה, שלא כדרכו, שהיה נח קצת באכסניא באוהעל, ששם היה מברך את העולם והפטירם לביתם, ורק אח"כ נסע הביתה. ובאותו שנה לא הרשה את הציבור ליכנס אצלו לברך ולהתברך, רק מיד נסע הביתה לליסקא. כששאלו אותו מדוע ממהר כל כך לנסוע הביתה, ענה הרה"ק מליסקא זי"ע, שראה איך רבו הישמח משה עומד על ציונו וכפיו פרושות השמים, ומברך כל האנשים שבאו להשתטח על ציונו, ולכן נוסע מיד הביתה כדי להביא אתו את הברכה, ואינו רוצה לברך את העם, כי אינו רוצה להיות מורה הלכה בפני רבו.

בשנה שלאחריו, שנת תש"ט, חזר רבינו וסיפר שוב לפני תקיעת שופר בשני הימים מימרא, או סיפור, של הרה"ק מליסקא זי"ע. וראו שרבינו יש לו ענין מיוחד להזכיר זכותו של הרה"ק מליסקא זי"ע לפני תקיעת שופר. וכן סיפרו המשמשים בקודש בשנים שאחר מכן, עד השנה האחרונה להסתלקותו, שכמעט בכל שנה הזכיר רבינו עובדא או דבר תורה מהרה"ק מליסקא זי"ע, והוסיף שלפני תקיעת שופר מסוגל לדבר מצדיקים. ופעם אחת רק הזכיר "שהרה"ק מליסקא היה ערליכע איד" ותו לא. וזה היה אחד מן הענינים הנפלאים שראו אצל רבינו, ששום אחד לא היה לו השגה בזה, שביליו במים רבים ועקבותיו לא נודעו.

מחזור דברי יואל ר"ה, ועוד.

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

מנחם אב - כאב את בן ירצה

החודש "מנחם" וחציו השני "אב", ועוד עלה בדעתי על הא דאנו מקדשין את החודש 'אב' וקורין אותו 'מנחם אב', דהנה י"ל דלכן היה החורבן בחודש 'אב' דוקא, על פי דידוע דאם בן אחד חוטא נגד חבירו, הוא מוסר עליו לאביו, ואביו ג"כ אינו רוצה שיהיה איזה עוולה לשום אחד על ידו, על כן עושה לו משפט חרוץ יותר מאשר היה חבירו עושה לו. וכן גבי ישראל ג"כ הולכין ומוסרין עליהם בחודש 'אב' דוקא. אמנם יש מעלה ג"כ בזה, וכמו שנאמר (משלי ג, יב) "וכאב את בן ירצה", שאחר זה מנחם לבנו ומפייסו, ולזה נקרא 'מנחם אב' על שם שהשי"ת בודאי ינחמנו מזה וכו'.

אך פרי תבואה (פר' דברים)

וברך את לחמך ואת מימיך

פעם שבת חו"ז הגה"ק בעל אמרי דוד מטאקאי זצ"ל שהיה מגדולי תלמידי החתם סופר זי"ע, אצל הרה"ק בעל אך פרי תבואה זי"ע מליסקא, ובשלחנו הטהור של הרה"ק מליסקא זי"ע כשחילק הרה"ק שיריים, לא נתן לחו"ז זצ"ל שיריים באשר דע כי הוא מעדת אשכנזים שלא ניסו באלה, ואחר שהשלים לחלק את השיריים שאלו חו"ז הגאון זצ"ל את הרה"ק, היכן נמצא בש"ס ופוסקים מקור למנהג זה לחלק שיריים. ענה הרה"ק מליסקא זי"ע ואמר, כי יש להביא מקור לזה מדברי גמרא (הוריות י"ג) שהאוכל ממה שאכל עכבר וממה שאכל חתול, משכחים את הלימוד כי נשאר רוח טומאה על המאכל, וא"כ הנה ידוע שמידה טובה מרובה ממדת פורעניות, והלא הדברים ק"ו למי שאוכל ממאכלים שאכל ממנו איש צדיק שפיו קדוש וטהור, וחולק השיריים בידיו שהם נזהרים להתנהג בקדושה וטהרה, וכך המשיך הרה"ק מליסקא זי"ע לחשב כל האברים שבאדם, איש כזה בודאי יש באפשרות להמשיך על בני אדם ע"י אכילת השיריים ממאכל שלו קדושה יתירה ומדות טובות ומזוכות. וכאשר שמע חו"ז זצ"ל דברים אלו מפורש יוצא מפה קדשו של הרה"ק, נתלהב כל כך עד שלקח בידו את הקערה שאכל ממנה הרה"ק מליסקא זי"ע, ואכל הכל עד כדי כך דאף לא נשאר בה רק שיירי מרק, אז הטביל עשר אצבעותיו בקערה וליקקם עד שלא נשאר בה כלום.

גדול בישראל, עמ' ש"ב

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

מבקש ה' יבא אל אהל מועד

סיפר הרה"ק מליסקא ממעשה התקרבותו לדרך הבעשטה"ק זי"ע, כי בימי עלומיו היה לומד באחת הישיבות הגדולות, ורבותיו היו מתנגדים לחסידות, וכמוהם גם הוא, אחר חתונתו התענה פעם אחת הפסקה כמה ימים, על מנת להשלימה משבת לשבת, ומפני שלא יכול ללמוד מפני התענית, הלך ברגל אל רבו, וכשבא אליו נתעלף, ושכב כחתיכת עץ בביטול ההכרה והחושים, וכמעט שחשבוהו כמת, בעמל הרופאים הקיץ, ולתמהונו הגדול נפקחו עיניו בפעם אחת, לקרוא מעל מצחות כל איש את מעשיו הרעים והטובים שעשה, וכה נודע לו מה טיבם של חביריו, ומה טיבו של רבו. שמר הדברים בלבו, והחליט לנסוע עתה לגאליציא, לתהות על קנקנם של הצדיקים תלמידי הבעש"ט הק' דשם, ומצחם יגיד לו מה טיבם, קם ונסע ראשונה לראזדוויל אל רבו הגה"ק [רבי יהודה צבי], אחרי כי הוא עכ"פ גאון בנגלה ג"כ, וכדאי לנסוע אליו בזכות תורתו, כשבא אליו הביתה ונתן לו שלום, מיד אמר לו הגה"ק בתלונה, אם אדם מתענה חצי הפסקה, כבר קנה עולמו בשעה אחת, להיות צופה נסתרות ומבקר אחרי מומים של צדיקים, לאט לך אברך יקר, לא יולד חוזה ביום אחד, ועי"ז מיד נסתלק ממנו כל הגדלות שלו, ועיניו לא יספו לראות כלום על מצחות האנשים, ויהי כאחד האדם, יהיה איך שיהיה, מביאה ראשונה לבית הצדיק נתרפא מהגדלות, ונוכח בלי כל קריאה על המצח, כי איש קדוש הוא הגה"ק ורוח הקודש שורה עליו, נשאר בביתו לאיזה זמן ולמד ממנו תורה ויראת ה', משם נסע להכיר את הצדיק הקדוש רבי מאיר'ל זצ"ל מפרעמישלאן, וכמעט שדרכו רגליו על מפתן חדרו, אמר לו הגד נא אברך, האם היטב כיבד אותך הרב מראזלא (האט דיך דער ראזלער רב גוט מכבד גווען), נוכח, כי יש ה' במקום הזה, גם בראזדויל וגם בפרעמישלאן, עיני שני הצדיקים צופות ברוח הקודש, ומאז התמסר לדרכי החסידות בכל כוחו, עד שזכה להיות לרבן של חסידים בכל ארץ אונגארין.

צבי לצדיק (זידיטשויב – להר"מ בראוער, החדש) עמ' קל"ד

מעשה מופת ופלא

סיפר לי זקיני רבי יעקב יוסף לעפקאוויטש ע"ה, שפעם אחת כשהיה אביו הרה"ח רבי יצחק אייזיק ע"ה בליסקא, אמר לו הרה"ק מליסקא זצ"ל טרם נסיעתו משם, הנך נוסע בפיאקער, כל מי שיבקש ממך על הדרך שרוצה לעלות על העגלה תקחנו אתך, זקיני נסע לדרכו, ובאמצע הדרך עצרו אותו שני זשאנדארן וביקשו ממנו שיקח אותם על העגלה, מתחילה לא היה לו חשק, אבל נזכר בדברי הרה"ק ונתן להם לעלות על העגלה, זקיני אמר להם שעליו לנסוע לבערעגסאז להוציא מעות מהבאנק כי למחר יש יום השוק בעירו לאניע [באניע], והסכימו, נסע זקיני לבערעגסאז והוציא את המעות מהבאנק, והמשיך לעירו, כשהגיעו לעירו, אמרו לו הזשאנדארן שרוצים לישון בביתו, ובלית ברירה הסכים זקיני, ונתן להם לאכול ולשתות והכניס אותם בקאמער ושם שכבו לישן. באמצע הלילה שמע זקיני נקישות בדלת, וחשב זקיני, מי יוכל להכות בעיר קטנה באמצע הלילה, ניגש אל הדלת ועמד שם איזה איש ומסוה על פניו וכלי יריה (ביקס) בידו, ואמר לו שיתן לו כסף, אמר זקיני שאין לו, אמר לו האיש, הנני יודע שיש לך כסף דהרי הוצאת מעות מהבאנק בבערעגסאז,

אמר לו זקיני שהולך להביא את הכסף, והלך להקאמער מצד אחר, לעורר את הזשאנדארן, עורר אותם ולא הקיצו, וידע שאי אפשר לו לשהות כל כך, על כן חזר להאיש עם מחצית הסכום שהוציא מהבאנק. אמר לו האיש, יודע אנכי שיש לך כפל מסכום הזה, אמר זקיני שהולך להביא את החצי האחר, והלך עוד הפעם למרתף לעורר את הזשאנדראן משינתם, ואז נתעוררו, אמרו לזקיני, תן לו את המעות, ואנחנו נתפוס אותו מצד אחר, כן עשה זקיני, והם תפסוהו מצד השני, כשהורידו את המסוה מעל פניו, ראה זקיני שהוא מנהל הבאנק שבעיר בערעגסאז, ושמו כבלי ברזל על ידיו ולא היה לאף אחד המפתח להכבלים רק להזשאנדארן, והובילו אותו לבית הסוהר ונעלמו, למחרת כשרצה האיש להוריד את הכבלים מידיו היה צריך לילך לצורף שיורידם, ונודע לכל שהבאנק דירעקטאר רצה לגזול ממון, וניצול ע"י עיניו הק' של הרה"ק מליסקא שראה את כל זאת.

שיח זקנים ח"ה עמ' קצ"ט ד'

באתי לגני, שתיתי ייני

פעם שבת רבינו בסיגוט, ובתוך הבאים לשולחנו הטהור היה הראה"ק הצדיק רבי משה אריה פריינד ז"ל והביא דורון לת"ח קנקן מלא יין ממרתף של הרה"ח ר' נפתלי האלפערט ז"ל. גם הרה"ח ר' קלמן כהנא ז"ל כיבד את הרבי במבחר יינו. רבי קלמן הקריב אליו קרבנו ועשה פעולות שהרה"ק ישתה מיינו, אך הוא שתה דווקא מיינו של רבי משה אריה, הגם שהיה מקולקל קצת, ולא של ר' קלמן. בראותו זאת הרהיב ר' קלמן עז בנפשו ושאל את הרה"ק מדוע אינו רוצה לשתות מיינו. השיבו הרה"ק שבעצמו איני יודע הסיבה, אך איזה הרגשה פנימית דוחפו לשתות דווקא מיינו של רמ"א, וכנראה היין הזה הוא מכרם ישראל ולכן נוטה לבו לזה. לאחר זמן פגש רמ"א את בעל המרתף ר"נ, ודיברו ביניהם מגדולת רבינו, בתוך הדברים אמר ר"נ שבאמת יש לו יין משובח יותר מזה ששלח לרבי, רק חשב שלכבוד הרבי ראוי להביא יין מכרם ישראל.

הדרת קודש

לחם מן השמים

מספרים על הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זללה"ה שאיקלע לאיזו עיירה ואף אחד לא הזמין אותו לביתו לאכול ולשתות וכיון שקבלה היתה בידו שלא לבקש נדבות מאיש על כן נשאר ללון בבית המדרש מבלי לשבור רעבונו, באותה עיר היתה יולדת מקשה לילד ונתגלתה אמו של הרה"ק מליסקא אל אמה של המקשה לילד בחלום הלילה ואמרה לה שבנה הרה"ק מליסקא אין לו מה לאכול והוא יושב בתענית בבית המדרש ואם תלך ותתן לו מטבע "צענער"ל" תזכה בתה ללדת בקלות מיד מיהרה האשה אל עבר בית המדרש ונתנה את המטבע להרה"ק מליסקא ובתוך זמן קצר ילדה בתה בשעטו"מ ויהי כשמוע הרה"ק מליסקא גופא דעובדא היכי הוה שאמו נתגלתה להההיא איתתא בחלום העיר ואמר "אם אמי ירדה מן השמים כדי לדאוג לפרנסה שלי מדוע אמרה לה להביא רק עשרה זהובים ולא עשרים אלא היינו טעמא כי הקב"ה גזר עלי לקבל "צענער"ל לכן אקבל "צענער"ל ולא יותר".

(באר החיים – פסח)

נאה דור"ש ונאה מקיים

מהרצ"ה מליסקא מיישב סתירת הרמב"ם הרב הצדיק ר' צבי הירש מליסקא היה אומר: הרבנים נוהגים קודם הפסח לטרוח וליישב דברי הרמב"ם, שלא תהיה שום סתירה בדבריו. ואני מיישב את דברי הרמב"ם בפועל- ידי: הרמב"ם פוסק להלכה הדין של "בערב תאכלו מצות", וכן הוא פוסק גם- כן להלכה הלאו של "לא תגנוב". ולהעניים יש לפעמים "סתירה" גדולה בין שני פסקי- הרמב"ם אלה. אבל כי יבוא העני אלי, הרי אני מתרץ את הרמב"ם יפה- יפה, שלא תהא שום סתירה ביניהם... וזוהי ה"דרשה" שלי לשבת- הגדול.

דרכי הישר והטוב

והובא אל הכהן

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (פר' מצורע). כיון שנגעים באים בעוון לשה"ר, לכן צריך להיות טהרתו דוקא ע"י הכהן, בכדי שילמוד את מדתו להיות אוהב שלום ורודף שלום שינוי דרכו מקצה לקצה, כדאיתא ברמב"ם שהאדם צריך לילך בדרך הממוצע ואם רואה שנוטה לצד הרע ירחיק עצמו לקצה השני.

אך פרי תבואה

וחי בהם בזכות העמל והיגיעה

את משפטי תעשו, ואת חקותי תשמרו ללכת בהם ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (פ אחרי). ללכת בהם היינו דרך עמל כמ"ש רש"י עה"פ אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, וכאשר האדם עמל ומתייגע בתורה ובמצות מובטח הוא שיזכה להרגיש בהם תענוג וחיות וחי בהם.

אך פרי תבואה

כאילו מלאכתך עשויה, אפי' מלאכת שמים

מה שאמרו רז"ל שכאשר באה שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, אינה רק בעניני רשות אלא גם במלאכת שמים. והנה בדברי רשות בודאי יכול האדם לדמות בעיניו שהכל נשלם, אבל איך אפשר לומר כן גבי מלאכת שמים, אלא כבר אמרו רז"ל שכאשר אומר ויכלו מלאכי השרת אומרים וסר עונך וחטאתך תכופר, א"כ שפיר יכול לראות שכל מלאכתו עשויה, גם במלאכת שמים.

הישר והטוב

כי מרים הם, ע"כ קרא שמה מרה

לפעמים הבעל רוצה לעשות מצוה ואשתו מונעת אותו, זה משום שגם הוא אינו רוצה לעשות זאת בכל לבו, מה שאצלו בהסתר, אצלה בגלוי, ולכן בנדבת המשכן שהתנדבו בכל לבם לא היה אשה מונעת את בעלה, וזהו ויבואו האנשים על הנשים שהנשים לא עיכבו בעד בעליהן כי כל נדיב לב הביאו.

אך פרי תבואה

אורח צדיקים כאור נוגה

לשון קדשו במכתב לאחד מגדולי דורו, וז"ל: אבל יאמין לי באמונה שלימה, שדרכי חסידות והנהגות שבזמננו הם בנויים על קו האמת והצדק, ואשרי למי שבחר בהם ובמשנתם. כי אותן הצדיקים בזמננו אשר בחרו בזה הדרך, היו בעלי רוח הקודש בלי ספק ובלי פקפוק, כאשר בעיני ראיתי בעינא פקיחא ממש. והם יודעים בטוב שעכשיו צריך העולם להתנהג בזה הדרך, לא באופן אחר. ובהם אנו נסמכים, ועל פיהם אנו עושים. וכבר דבר זה שגורה בפי, ולא תהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה שלהם. ובענין עולם הזה אנו רואים בכל עת חדשות, על כן בוודאי בעבודת השם הוא גם כן כזאת, והדרך בעבודת השם הוא בכל זמן באופן אחר חדש. וזה הראה למשה רבינו עליו השלום 'מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש' [ירושלמי פאה כ"ח] וכבר העיד האר"י הקדוש זללה"ה זי"ע [עי' פע"ח שער ההפלה פ"ז] שמיום שנברא העולם עד עכשיו לא היה יום אחד דומה לחבירו עכל"ק.

דרכי הישר והטוב - אגרות

עניני עוה"ז במעשה ולא במחשבה

שמעתי ממורי [הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא] ז"ל, דלכך ברך יצחק אבינו ע"ה [את יעקב] רק במעשה ולא במחשבה כי מחשבתו היה על עשו כדי שבני ישראל יהנו מן עולם הזה רק במעשה, ומחשבתם יהיה שעל ידי זה יהיה להם כה ויכולת לעבודת השם.

אבני אליהו

אשר יאמר לכם עמי אתם בני קל חי

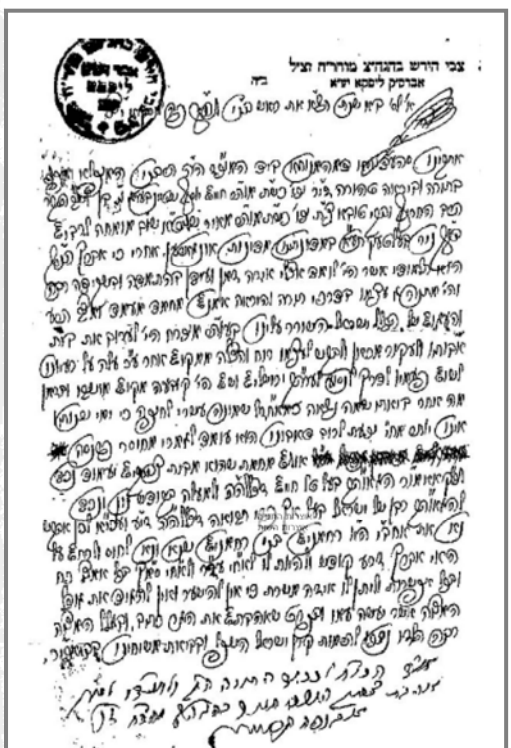
פעם עשה נגיד אחד מהעיר טיסע–פירעד הכנסת ספר תורה ברוב פאר והדר, ולשם כך הזמין העשיר שני גדולי ומאורי אותו הדור שיבואו להשתתף בכבוד התורה, רבינו הק' מליסקא זי"ע והרה"ק רבי הלל מקאלאמייא זי"ע, רביה"ק מליסקא הגיע להשתתף בשמחת התורה, ואילו הרה"ק מקאלאמייא לא היה יכול לבוא באותו שבוע לעיר, לפיכך דחה את ביקורו לשבוע שלאחריו, בשבת שנתחנך הס"ת דיבר רבינו בשבחן של ישראל איך שמפזרים ממונם לקיום המצות ובהידור. בשבת הבאה הגיע רבי הלל ודרש בדברי תוכחה מגולה כדרכו בקודש. למחרת הלך הנגיד לבקר את רבינו ושאלו: מדוע רבינו דיבר טוב עליהם בעוד שר"ה הוכיחם ויסר אותם בשבט פיו. פתח רבינו ואמר: הנה חכמי ישראל שבכל דור, הם בדוגמת מילדות, כי מסייעים ומולידים ע"י דיבוריהם שבנ"י יעשו מעש"ט, וכמו במצרים היו שתי מילדות עבריות שם האחת שפרה ושם השנית פועה, כן בכל הדורות ישנם חכמי ישראל בבחי' שפרה, שמשפרת את הולד, שדרכם לשפר מעשיהם של ישראל וללמד סנגוריא עליהם וישנם בבחי פועה כפרש"י לשון צעקה, שדרכם לשפר לצווח ולהגיד דברים הקשים כגידין. והוסיף: אני הנני בבחי' שפרה, לכן הוזמן לפני מן השמים להיות אצלכם בשבת של חינוך הס"ת ולראות מעלתכם, אבל הגה"ק רבי הלל ז"ל הוא בבחי "פועה" ולכן הזמין הש"י לפניו שיבא בשבת השניה ויראה הדברים שיצטרך להוכיחם.

דרכי הישר והטוב

בקולות וברקות עליהם נגלית

אאמו"ר (הגה"ג רבי יהושע כ"ץ זצ"ל אבד"ק סאמבאטהעלי) שמע מזקינו הגה"ק משאמלויא (בעל "לחם שלמה") זצ"ל שהיה חתן בליסקא, וסיפר ששמע בשם הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע שפעם ישב בשולחנו הטהור בחג השבועות והחסידים דיברו ביניהם על מה שאיתא מהקדושת לוי שאפשר לשמוע הקולות וברקים כמו שהיה במתן תורה, אמר חסיד אחד לחבירו: יכול להיות שישמעו הקולות והברקים, הפשט הוא שמתאמצים במחשבה כ"כ כאילו עומדים בהר סיני, עד שאפשר להעמיד בדמיונו כאילו שומעים הקולות והברקים, הרה"ק מליסקא זי"ע בשמע זאת היה נוהג שלא לדבר שבת וי"ט רק בלשון הקודש אמר: "לא, לא! קולות וברקים ממש! אני יודע שהוא כן".

שמן ראש

כתי"ק של הרה"ק מליסקא זי"ע

ט"ו מנחם אב

הגה"ק רבי מאיר נתן
הלבערשטאם זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה כבנו השלישי לאביו הגדול מרן בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, ויקרא שמו בישראל "מאיר" על שם זקינו הרה"ק רבי מאיר מטיקטין זצ"ל, ו"נתן" ע"ש זק' הרה"ק ר' נתן שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות, כבר מנעוריו הי' יניק וחכים, והגה בתורה בהתמדה ובפרישות יתירה שהפליא כל רואיו, ונתפרסם שמו בגאונותו ובחריפותו כעילוי וכלמדן גדול, יסופר שבהיותו ילד קטן הי' פ"א בדזיקוב אצל הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, [זה היתה בהיותו ילד קטן ואביו הק' מצאנז לא הי' בביתו, וראה הילד חבורה בני אדם נוסעים להרה"ק מדזיקוב זי"ע על שבת קודש, קפץ הוא ונסע עמהם, ובבואו לדזיקוב קירבו הרה"ק מדזיקוב מאד, איידי דחביבותא דאביו, (דמשק אליעזר)].

בעת עריכת השלחן שאל הרה"ק מדזיקוב את הילד למה חוטפים החסידים שיריים מן כל המאכלים, ורק מן החלה אין חוטפים שיריים, ענה הילד על אתר: דהלא חלה לאו שיריים היא, חלה היא ראשית, דכתיב גבי חלה (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה..., הרה"ק מדזיקוב נתפעל מאד מתשובתו החריפה של הילד, ולאחר זמן כשנפגש הרה"ק מדזיקוב עם אביו הרה"ק מצאנז זי"ע שיבח מאד את בנו שהוא פיקח גדול, שיודע למה חסידים לא חוטפים שיריים מן חלה....

האיש מקדש

כשהי' עוד צעיר לימים לקחו הרה"ק ר"א מדזיקוב זי"ע בן הרה"ק מראפשיץ זי"ע לחתן לבתו האשה הצדקנית מרת בילא ע"ה, שהיתה מפורסמת מאד בצדקתה ובחכמתה, (לעת זקנתה הי' החסידים נתנו לה קוויטלעך), יסופר שבעת האירוסין הי' דין ודברים בין המחותנים אודות הנדוניא, אמר

ימי ההילולא

י"ד אב

- רבי צבי הירש ב"ר אהרן מליסקא - תרל"ד

ט"ו אב

- רבי מאיר נתן ב"ר חיים מצאנז - תרט"ו
- רבי אשר (השני) מסטאלין ב"ר אהרן מקארלין - תרל"ג
- רבי יעקב מאיזביצא ב"ר מרדכי יוסף - תרל"ח
- רבי צבי הירש מרידניק ב"ר ברוך מגארליץ - תרע"ח
- רבי ברוך הלברשטאם מגארליץ - בני ברק ב"ר אלישע - תשמ"ב

ט"ז אב

- רבי מנחם מנדל אב"ד טארנא וסטריזוב ב"ר משה אברהם דוד תקצ"א
- רבי יעקב יוסף ממאהליב ב"ר חיים מטשערנוביץ - תרכ"ו
- רבי נפתלי צבי אונגער מבארדיוב ב"ר משה אליקים בריעה מדומברובא - תש"ב

י"ז אב

- השר רבי שמשון ווערטהיימער מוויען ב"ר יוסף - תפ"ה
- רבי אברהם מרדכי מפינטשוב ב"ר בנימין זאב יעקב - תקפ"ד
- רבי שמואל מאפטא ב"ר נפתלי הירש - ת"ר
- רבי שלמה חיים מקוידינוב ב"ר אהרן - תרכ"ב
- רבי יוסף מנחם שפירא מבלענדוב ב"ר יעקב יצחק - תרפ"ז

י"ח אב

- רבי שלמה חנוך מראדאמסק ב"ר יחזקאל - תש"ב
- וחתנו רבי דוד מ שה ב"ר נתן נחום מקרימלוב - תש"ב
- רבי מיכאל גליקליך מנאנאש ב"ר יעקב - תר"ט
- רבי שמואל שמעלקא טויבש אב"ד יאם ב"ר אהרן משה - תרכ"ו
- רבי מנחם בראדי מקאלוב ב"ר אברהם (באר מנחם) - תרצ"ח

י"ט אב

- רבי אבי עזרא זעליג מסטרי ב"ר חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא - תרמ"ה
- רבי אהרן מנחם מענדל מאלעסק ב"ר אלכסנדר יו"ט מזידיטשוב - תרפ"ג
- רבי מנחם נחום מבאיאן - טשערנוביץ ב"ר יצחק - תרצ"ו
- רבי יהודה יחיאל מרוזדול ב"ר פנחס חיים - תרצ"ו

כ' אב

- רבי אליעזר מאזיפאלי ב"ר יהודא צבי מסטרעטין - תרכ"ו
- רבי שלום יוסף ממילניצא ב"ר נחום דוב בער מסאדיגורא - תרפ"ז

כ"א אב

- רבי אלכסנדר מקאמארנא ב"ר יצחק אייזיק מכפר סאפרין - תקע"ח
- רבי דוד מזאבלאטאב ב"ר מנחם מענדל מקאסוב - תר"ח
- רבי ארי' לייב ב"ר שלמה מראדאמסק - תר"נ
- רבי חיים מבריסק ב"ר יוסף דוב - תרע"ח

הרה"ק מדזיקוב להרה"ק מצאנז: "ראוי לכבודו לכבדני ולהכנע מפני, כי אודותי דיברו בשמים ולא אודות כבודו", התפלא הרה"ק מצאנז ואמר מנין לכבודו זאת, ענה הרה"ק מדזיקוב הלא הוא גמרא מפורשת (סוטה ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, עכ"ל, הרי בהדיא שמכריזין בשמים רק את שם אבי הכלה ולא שם אבי החתן, אחר חתונתו ישב שתי שנים בדזשיקוב בצל חותנו, והתייגע בתורה הקדושה בקדושה יתירה, שם בדזיקוב מסר עצמו להרביץ תורה וקדושה, ובהיותו גאון עצום בכל מקצועות התורה, אסף קבוצה של אברכים מופלגים, ולמד עמם כל לילה משעה אחת עשרה בערב עד שעה חמש לפנות בוקר.

רבנותו

מקץ שנתיים ימים שישב בצל חותנו, חזר לצאנז אצל אביו הק', באותו זמן כבר הי' הרה"ק מצאנז מפורסם מאד בעולם, והי' טרוד מאד לענות תשובות על השואלים הרבים שפנו אליו מכל קצוי תבל, אז מינה הרה"ק מצאנז את בנו ר' מאיר נתן ליד ימינו שיעזור אותו בהנהגת הרבנות דצאנז והגלילות, ועמד לימין אביו בהנהגת הקהילה עד פטירתו בשנת תרט"ו, לאחר שנתיים בשנת תרי"ז מילא את מקומו אחיו הרה"ק ר' אהרן "דער קרייזער רב", יסופר שאחר שהצליח הגה"ק מצאנז שיתעטרו שני בניו הק' בכתר הרבנות, אחד בשינאווא ואחד בקשאנוב, שאל הרה"ק מדזיקוב את הרה"ק מצאנז: מדוע אין המחותן משתדל להשיג רבנות גם עבור בנו ר' מאיר נתן האם החסרון לו בשביל שהוא חתני, השיב לו הרה"ק מצאנז: "בני ר' מאיר נתן אינו זקוק לרבנות, הוא אתי במחיצתי ומה חסר לו ברבנות בצאנז, והוא יהי' אתי עד עולם", (דמשק אליעזר), לאחר פטירתו של הרה"ק מצאנז שהטמינו אותו ליד ר' מאיר נתן הבינו את מה שאמר "והוא יהי' אתי עד עולם".

עבד את בוראו במסירות נפש גדולה עד מאד, תלמידו מספרים שלפעמים הי' שולח אותם מתוך החדר, והם הציצו מתוך החרכים וראו איך שמסגף עצמו ע"י שמהבהב את ידיו באש, (תפארת חיים עמ' יב), כשנסתלק התאבל עליו אביו מאד, ובהספדו אמר "שאלמלי הי' נשאר בחיים הי' מגיע כאחד מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, (דמשק אליעזר), סיפר הגה"צ ר' יודל"ע הורוויץ זצ"ל שכשנפטר הרה"ק ר' מאיר נתן בדמי ימיו ואלמנתו הי' שבור מאד לשברי שברים, והרה"ק מצאנז זי"ע נסה לדבר על לבה ולנחמה, ואמר לה הלא איכא שיעור כמה שצריכים להתאבל על הבעל, והוסיף "איך ווייס אויך וואס איך האב יעצט פארלוירן", אז התחילה לספר להרה"ק מצאנז כמה דברים מהתנהגותו האישית של בעלה הק', כששמע ממנו הדברים הרה"ק מצאנז אמר "אזוי ווייט האב איך אויך נישט געווואוסט".

מדת האמת

הי' איש אמת עד מאד, יסופר שפ"א הי' איזה דין ודברים בין שני משפחות, ובאו לפני הרה"ק הרה"ק ר' שלמה מבאבוב זי"ע שיפשר ביניהם, שלחם אל הרה"ק משינאווא, שלח אותם הרה"ק משינאווא בחזרה אל הרה"ק מבאבוב שיעמדו לדין אצלו, ונתן עמהם מכתב שימסרו להרה"ק מבאבוב, ובין הדברים כותב שם "באזני שמעתי מפי כ"ק אאמו"ר הקדוש מצאנז זללה"ה שבבנו ר' מאיר נתן מונחת הנקודה של אמת, ובכן היות שמע"כ הוא בנו יחידו, הרי ברור שיעלה בידו לפסוק דין אמת לאמיתו, על כן לא ימשוך את ידו מלדון במשפט הזה", עכ"ל, (כרם החסידות ח"ג עמ' קכא), אחיו הרה"ק משינאווא העיד עליו שכיוון שהי' איש אמת כזה לא הי' יכול לסבול את העולם השקר ולכך נקטף בדמי ימיו, (י"ג אורות ח"א עמ' רנ"ט).

שומר העיר

בשנת תרט"ו שרר בצאנז מחלת החולי רע רח"ל והרבה אנשים נתפסו ל"ע מן המחלה, מתחילה עזב הדברי חיים ומשפחתו את העיר אודות המגפה, ואמר לר' נתן שהוא לא יעזוב את לבא עמו, כיון שהוא צריך להישאר בעיר לשמור עליו, (אח"כ חזר הרה"ק מצאנז לעיר), ר' מאיר נתן השליך עצמו מנגד ובמסירות נפש אם כי המחלה היתה מדבקת מאד לא הסתכל על זה אלא עזר וטיפול בחולים שנפלו על ערש דוי וסבלו יסורים מרים מאד.

ובא השמש

עד שנדבק ל"ע בעצמו מן המחלה, עיין בהקדמה על ספר אבן נזר של הגה"צ ר' זכרי' שפירא זצ"ל שהי' מאד דבוק בהגה"ק מצאנז זי"ע, מביא שם באריכות הגה"צ ר' שלום סופר זצ"ל אבד"ק ברעזנע את תולדותיו של המחבר, מביא שם איך הי' נראה בצאנז כשנתוודע שר' מאיר נתן נפל למשכב: ר' זכרי' נסע על שב"ק נחמו בשנת תרט"ו לצאנז, והגיע שם ביום חמישי, ולא הי' יכול ליכנס להרה"ק מצאנז, אז חיכה על יום ראשון, ביום ראשון לפני התפלה רצה ליכנס להרה"ק מצאנז, אמר לו הרה"ק מצאנז עם ר' זכרי' אני צריך לדבר לכל הפחות שתי שעות, ונדבר אחרי התפלה, "ולאחר התפלה כשרצה ללכת אל היכל הקודש נשמע קול צעקה, אשר בעונ"ה הה"ג הקדוש כמוה"ר מאיר נתן בן יקר לרבינו נחלה מאד פתאום והיתה בהלה גדולה, ורבינו זצ"ל פתח דלת חדרו והלך בבהלה לבית בנו זצ"ל ", עי"ש באריכות, ביום חמשה עשר באב הרגיש שמחלתו מתגברת עליו מאד, רץ לבית אביו לבקש ממנו שיתפלל בעדו, אבל מצאו ישן ולא רצה להקיצו, וחזר למטתו, ובאותו יום ביום חמשה עשר באב תרט"ו, שבק חיים לכל חי, ונסתלק לחיי עולם הבא, ואביו

התאבל עליו מרה, ואמר בשעת הספדו שאלמלי הי' נשאר הי' מגיע לגדלותו כאחד מתלמידי בעשטה"ק זי"ע.

וכידוע נוסח מצבתו של ר' מאיר נתן נתנסח ע"י אביו הק' וצווה לכתוב נכד המגלה עמוקות וה"חכם צבי", והסביר שהחיצונים מפחדים כשרואים שמו של קנאי, וכידוע החכם צבי הי' קנאי ולחם מלחמות ה' ביד רמה ע"כ צווהו לחרוט על מצבתו למען יהי' למשמרת.

אלמנתו שאלה את חמיה הרה"ק מצאנז "פאר וואס האט דער שוער נישט געזאגן עם איסצובעטן", ענה לה הדברי חיים: ומה אעשה, "איך האב מיר געוואלגערט פאר זיינעט וועגן ווי עס איז נאר דא א ווינקל אין הימל" (החכמה מאיר), ואמר הרה"ק מצאנז "איך האב אים אריינגעגעבן צו מיינע גוטע פריינט ר' שלום (מקאמינקא) און ר' אלימלך (מרודניק).

עוד יסופר כי כאשר הלכה להיפרד מחמיה מרן הק' מצאנז, אמר לה אז הד"ח, שתינשא לאיש בפעם השניה, אך למעשה לא נישאת כי אמרה שכנראה לא הכיר הרה"ק מצאנז את בנו הק' כי בעל קדוש כזה לא תמצא יותר, כשחזרה לבית אביה שאלה אביה מה אמר לה הרה"ק מצאנז כשנפרד ממנה והשיבה לו שביקש ממנה שתינשא, ונתפעל הרה"ק מדזיקוב מגבורתו של מחותנו ואמר: ווי קען מען דינען דעם אייבירשטן מיט אזא רציחה...

לאחר פטירתו

רבינו בעל ברך משה ז"ל היה דרכו לספר (עיין בברך משה פר' בחקותי) שלאחר פטירתו ראוהו אחיו הרה"ק מגארליץ זי"ע והי' לבוש במלבושים מזהירים על כל גופו, ורק ברגליו לא הי' לו מלבוש, שאל הרה"ק מגארליץ את אביו פשר הדבר, אמר הד"ח: דידוע שחלוקא דרבנן נעשים על ידי מצוות ומעשים טובים שאדם עושה עם אבריו בחיים חיותו על האדמה, וכיון שר' מאיר נתן נסתלק בדמי ימיו ולא הספיק ללכת עם רגליו הרבה לקבץ מעות לצדקה, על כן נחסר לו הלבוש שעל רגליו, וסיפר הרה"ק מגארליץ ששאל אז את אחיו אם יש לו שייכות עם האבות הקדושים, ענה: "צו אלע עלטערן קען איך צוקומען, אויסער צום לייפניקער זיידן (הרה"ק בעל ברוך טעם זי"ע) ווען איך ויל צו אים אנקומען, זאגט מען מיר, אצינד נישט, ער לערנט", פ"א לאחר חמש עשרה שנים מהסתלקותו, אמר הרה"ק מצאנז "שוין פופצן יאר וואס מיין זון ר' מאיר נתן האט נישט פארפעלט ביי מיר קיין טיש", יסופר דדרכו של ר' מאיר נתן בחיים חיותו לעזור לאביו לבחור את האתרוג, ולפני סוכות תרט"ז שנה ראשונה של הסתלקותו כשהביאו להרה"ק מצאנז את האתרוג שיבחור, לאחר שבדק את האתרוג, פנה עצמו לצדו ושאל: "נו, מאיר נתן, וואס זאגסטו צום אתרוג... (ברוך שאמר, גארליץ).

י"ז מנחם אב

הגה"ק רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע

הגה"ק רבי אברהם מרדכי האראוויטץ מפינטשוב זי"ע נולד בשנת תקכ"ו לאביו הגה"ק רבי בנימין זאב יעקב האראוויטץ זי"ע בצעירותו נתייתם מאביו ונתגדל בבית אחיו הגה"ק רבי יוסף המגיד מזמיגראד זי"ע שהיה מתלמידי הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע.

וכך נתקרב גם הוא והיה תלמידו המובהק של הגה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, והיה רגיל לספר שדרכו בקודש של רבו הק' היה ללמוד זוה"ק אחר חצות, אמנם לפני כן היה בודק לראות אם כולם ישנים כבר, פע"א היה תלמידו הרה"E מפינטשוב זי"ע ער באותה שעה, וסיפר אח"כ ששמע כיצד כשהתחיל ללמוד היה אומר דברי זלזול על עצמו: איך אתה לומד זוהר, יודע אתה שאינך ראוי לכך ללמוד זוה"ק, ואח"כ שב ללמוד, ושוב הפסיק ובכה באמרו לעצמו: אם באמת היית יודע שאין אתה ראוי ללמוד זוהר היה גם טוב... וסיים הרה"ק שמני אז לא היה יכול לישון בשעה שרבו למד זוה"ק לאחר חצות.

כמו כן היה נסע למעלה משנתיים ימים לשמש צדיקי עולם ואכן זכה לשמש שלש מאות צדיקים בעלי רוח הקודש תלמידי אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ביניהם ידועים: הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע הגה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע, והגה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, הגה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר זי"ע, כמו כן היה דבוק להגה"ק החוזה מלובלין זי"ע אשר העריצו מאוד ונפשו היה קשורה בנפשו.

סיפר נכדו של הגה"ק החוזה מלובלין הגה"ק רבי חיים שמואל מחאנטשין שהיה ג"כ נכדו של ה"מאור ושמש", כי לאחר פטירת זקינו ה"מאור ושמש" נמצא כתוב בחומש שלו בכתב יד קדשו שזכה להשיג י"ח מדריגות, ומנה שם אחת המדריגות כי פעם אחת בהיותו בפינטשוב עם הרה"ק מלובלין זי"ע ביחד עם י"ב צדיקים שלבשו בגדי לבן בשבת, והתפללו שם בביהכ"נ הישן זכה לראות כי בכל פעם שהזכיר הבעל תפילה את שם השי"ת "יצאו מפיו לפיד אש", והכיר שהוא מכוון אז הכוונה שהתכוון הכהן גדול ביוהכ"פ בעשיית העבודה, ועל אף שבכתב יד זקינו לא נזכר שמו של הש"ץ מ"מ כאשר שאל את זקינו הגה"ק ר' יוסף ברוך "הגוטער יוד" מניישטאט זי"ע (בנו של הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע) מי הוא היה הש"ץ, גילה לו ששמע מאביו הגה"ק בעל "מאור ושמש" זי"ע שזה היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע אלא שבחיים חיותו לא רצה לגלות שמו של הבעל תפילה הנ"ל.

רגיל היה הגה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב לטייל עם בנו הגה"ק ר' יוסף דוד וכאשר הגיע למקום מסויים אמר לבנו: אם הייתי בונה כאן בית, היה נחשב כאילו בניתי בארץ ישראל, ויהי לפלא, כאשר נסתלק ביום י"ז אב תקפ"ד לפ"ק הוטמן באותו מקום.

לעילוי נשמת
הרה"ח
ר' בנימין וויס ע"ה
ב"ר אלכסנדר משה ז"ל
נלב"ע י"ז מנחם אב
ת נ צ ב ה
הונצח ע"י בנו
הרבני הנכבד והעסקן רודצו"ח
עוה"ר אהרן יוסף וויס הי"ו
אב"י בבארא פארק יע"א

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

כי מה שהשם יתברך מנחמינו בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר דברים ניחומים ודברי אהבה אינו נחמה עד גמר קבלת טובה ממנו, מה שאין כן פי מלך רצונו כעב מלקוש ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשינו.

(קדושת לוי)

♦♦♦

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

הנה בעת שישראל עושין רצונו של מקום נקרא אלהינו, כי בזה אנו מורים שהוא אלהינו. וזהו פירוש הפסוק (תהלים סז, ז) יברכנו אלקים אלקינו, פירוש שהבורא יתברך יברכנו שיהא נקרא אלהינו. וזהו אמר הנביא שנחמו נחמו, ובמה לזה אמר הכתוב שיאמר אלקיכם.

(קדושת לוי)

♦♦♦

לעתיד יתגלה שכל התפלות נתקבלו ברצון

דברו על לב ירושלים וכו'. דהנה זהו אחת מן הנחמות שיהיה לעתיד לבוא שכל המצות והתורות ותפלות שאנו עושים בגלות ואנו סוברים שאינם עולים למעלה כמו שאמר ר' אלעזר (בבא מציעא נט) מיום שחרב הבית המקדש ננעלו שערי תפלה כמו שכתוב סכותה בענן לך מעבור תפלה (איכה ג, מד), גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי (שם ח), ולעתיד ינחם אותנו הקב"ה ויאמר שעלו כל התפלות לרצון לפניו יתברך שמו.

וזהו (בתפילת י"ט) **ותערב** לפניך עתירתינו כו' אנא השב שכינתך לציון עירך. רצה לומר אז כשתשוב השכינה לציון יערב לפניך עתירתי של היום ויתגלה כי נתקבל ברצון לפניך.

וזהו (בתפילת שמונה עשרה) **והשב** את העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם, מהרה תקבל ברצון שאז יתגלה כי תפלתם של היום מהרה תקבל ברצון.

וזהו שאמר הכתוב (בראשית ה, כט) זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו לעתיד יהיה לנו נחמה ממש שנעשה עתה בעצבות כי הכל לרצון לפניו כנ"ל.

וזהו נחמו נחמו עמי וגו' דברו על לב ירושלים. פירוש לעתיד יתגלה בהנחמה כי מה שתדברו היום בתפלתכם הוא על לב ירושלים כמו שכתוב (מלכים א ח, לה) והתפללו אליך אל המקום הזה יכוון לבו כנגד ירושלים. (מכי"ק)

(תפארת שלמה)

♦♦♦

לא היו ימים טובים כחמשה עשר באב

וכפי מה שמקובל מפי הצדיקים זי"ע אשר מט"ו באב מתחילין התעוררות ימי הרצון הבאים, ראש השנה ויוה"כ וסוכות.

(אמרי נועם ט"ו באב אות ב')

♦♦♦

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים

בשם הרב הקדוש ממעזיבוז (בעל אוהב ישראל) זלה"ה. לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב. רמז על אות ס' שהוא אות הט"ו באלף בי"ת. וזה פירוש כט"ו באב ראשי תיבות באל"ף בי"ת. כי כל האותיות יש להם ריבוע ומקום אחיזה רק אות ס' הוא סגלגל ועיגול. וזהו הרמז (תענית ל"א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים. והבן.

(תפארת שלמה – דברים)

♦♦♦

יום שחותרו שבטים לבא זה בזה.

יש לומר מדוע דווקא באלו הימים קבעו עצמם לחדש זו ההלכה. ונראה, כי ישראל נצטוו שלא לכבוש עמון ומואב, ועם כל זה כביכול עשה תחבולה, ועמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין ל"ח), שמקודם כבש סיחון את עמון ומואב, ואחר כך כבשו ישראל את ארץ סיחון. והיתה זאת סיבה לסבב נחלת ארץ עמון לישראל. והוא כעין אשר הבת יורשת את אביה, ואחר זה כשתנשא לשבט אחר, אז על ידי צד הממוצע יוכל להסב נחלה ממטה למטה.

ולזה השכילו חכמים בדעתם אשר מסתמא זו המצוה של איש באחיו ובמשפחתו ידבקו בני ישראל (במדבר לו, ז), זו בוודאי לא היתה רק הוראת שעה ולא לדורות, כי אנו רואין אצל מלחמת סיחון היה ענין כעין זה, לתת לנו נחלה שלא שייכת לנו, רק על ידי הממוצע.

ולאשר באלו הימים היה כלו מתי מדבר והתחילו לכבוש סיחון ועוג, ולכנוס לארץ ישראל, כידוע מהמדרש, אשר מלחמתם היתה באלול ותשרי (עיין במדבר רבה פרשה יט אות לב), על כן קבעו עצמם באלו הימים לזו ההלכה.

(אמרי נועם ט"ו באב אות א')

קשר עליון דאוריית"א

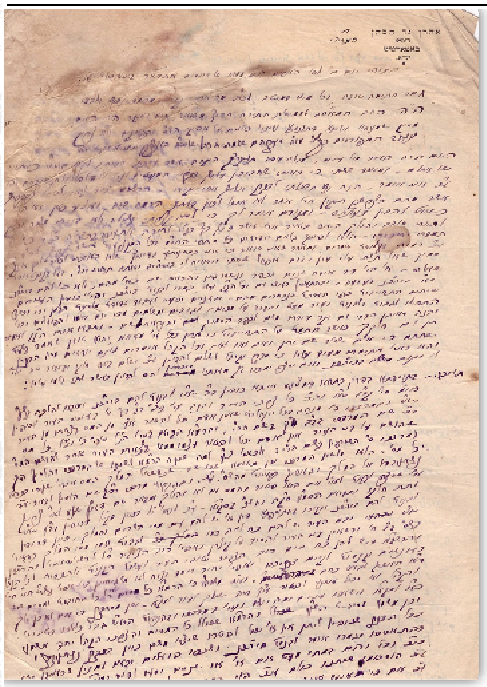
עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

מדור מיוחד לגבל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

הַחִקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁ"ר תִּלַמְּדֵם

וה' נתן חכמה לשלמ"ה

"הלא לפניך גלוים וידועים כל סתרי החושן משפט"
מכתב הגה"צ רבי אהרן גד כ"ץ לאחיו הגה"צ מריסקעווע

רב ידיעתו וגודל בקיאותו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בדיני ממונות העמוקים היה לשם דבר בהיותו עדיין צעיר לימים, וכל כך גברה חיליה ותוקפיה בעניני חושן משפט, עד שגדולי הדור העבר הכתירוהו בתור "**סבא דמשפטים**"[1], ובמכתב תשובה שכתב לו אחיו הגה"צ רבי **אהרן גד כ"ץ** זצ"ל בהיותו דומ"ץ באטארטש[2] בעניני חושן משפט – מתנצל בין הדברים אמאי לא הרחיב את דבריו בשאלתו הקודמת, וכותב בזה"ל: "ומקודם אומר לך, כי למה קצרתי בשאלה ולא בניתי מצור להיות סובב והולך ביתר ביאור את אשר דרך כף רגלי לתורה ולתעודה בהשאלה הנ"ל, כי תמכתי יתדותי **הלא לפניך גלויים וידועים כל סתרי החושן משפט בכל המקצועות אשר צריך להם**[3], על כן רמזתי בקצירת אומרים", ע"כ. ויצויין, שכל זה היה בהיות הגה"צ מריסקעווע כבן ל"ז שנה בלבד (שנת תרפ"ב, כאשר כיהן עדיין כאבד"ק ניטיזשא).

וישפט שלמ"ה את העם

ובדבר הזה יצא לו מוניטין בכל הארץ לשבח ולתהילה כיחיד מומחה, לעשות דין ומשפט צדק בין אדם לחבירו ובין ציבור ליחיד ואף בין ציבור לציבור, ומקרוב ומרחוק פנו אליו בדיונים

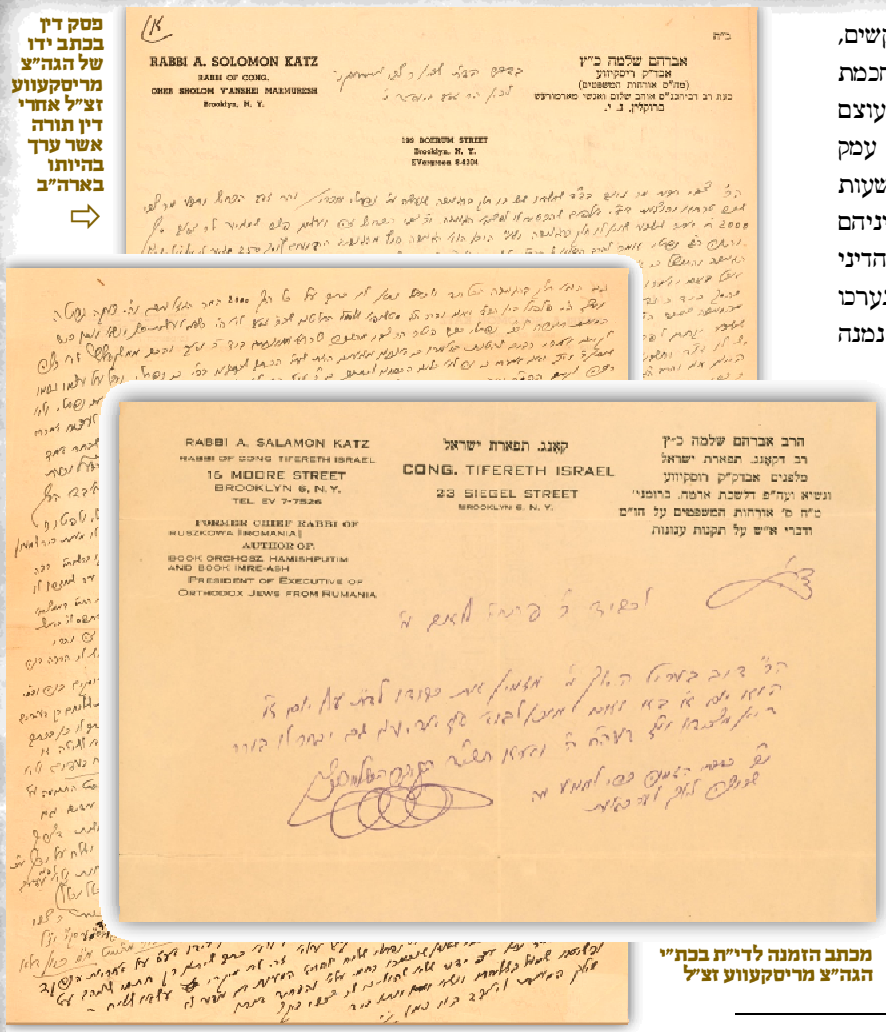
---

1 כן העיד הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל במכתב תשובה שכתב ללהבחל"ח הגאון הישיש **ר' חיים שלום קליין** שליט"א מרבני קהילתינו הק' בב"ב (הובא בשו"ת **ראש אליהו** חלק ד'-ה' והיא עדיין בכתובים). [ועי"ש בשאלת הגאון הנ"ל שליט"א מיום ד' תשרי תשע"א מש"כ בתוך דבריו בזה"ל: "אתמול עת אשר שמענו את הדברים הערבים בדרשת שבת שובה בסוגיא דרוב, ציטט מעכ"ת הרמה את דברי מר אביו הגאון הגדול זצקללה"ה **שר המשפט** מספרו החביב "אורחות המשפטים" ח"א כלל י"א אות ח' וכו'", ע"כ].

2 עיי אודותיו בגליונינו פרשת נשא מדור "משולחן מלכים", בניחום אבלים **מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א** אצל בני משפחת הגה"צ **ר' אהרן גד כ"ץ** זצ"ל אבד"ק קאפיש.

3 ונעתיק בכאן חלק ממה שנתפרסם בירחון "**המאור**" (שנה נ"ב, חוברת ח', מדור ספרים וסופרים) בעת שהוציא לאור הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ספרו "**אורחות המשפטים**" חלק ב': "מחברנו הרב הגאון המפורסם מוה"ר אברהם שלמה כ"ץ שליט"א אב"ד ריסקיווע, בודאי זכה שיעמידו את חיבורו לאות ולמופת לרבים, וחיבורים כאלו אינם רגילים בדורנו, החיבור הזה מראה לדעת שמחברנו גדול כחו בתורה, ואולם במקצוע חושן משפט גדול כחו פי כמה, **היינו שבמצקוע זה - המקצוע הגדול שבתורה, השקיע רוב כוחותיו וכשרונותיו, ונהירין ליה כאור יומם כל שבילי הדינים והמשפטים והמנהגים שיש להם איזה שייכות לספר חו"מ, החל ממסכתות נזיקין ועד ספרי האחרונים ז"ל**".

מסובכים ומכסוכים קשים, והוא ברוב חכמתו החכמת שלמ"ה שהיה בו ועוצם חריפתו הגיע עמהם אל עמק השוה, וישב למשך שעות ארוכות[4] לתווך ביניהם השלום, וברוב רובם של הדיני תורה היותר גדולים שנערכו בעת ההיא היה הוא נמנה כאחד הדיינים המומחים לשבת כסאות למשפט[5], ובכוחו הגדול ובידיעתו הרחבה בכל פרטי ודקדוק ההלכות הראה נפלאות להוציא כאור צדק ומשפט כצהריים עם כל המעלות שמנו חכמים לדיין שבישראל, עד שהחשיבוהו כ"**חד בדרא**" בעניני דיינות ובוררות[6].

מכתב הזמנה לדי"ת בכת"י הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

פסק דין בכתב ידו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אחרי דין תורה אשר ערך בהיותו בארה"ב

---

4 בענין זה סיפר הרב הגאון **אבד"ק ריסקעווע** שליט"א: "שמעתי מאאמו"ר הגה"צ **אב"ד דקהילתינו בב"ב** זצ"ל, שבעת ילדותו באו הרבה פעמים בעלי דינים להתדיין בבית אביו הגה"צ זצ"ל, וזמן ניהול הדיני תורה נתמשך לשעות רבות, והסדר היה שעשו בבית אביו זצ"ל מנין לתפלת מנחה מהבעלי דינים והדיינים ששהו שם, ומהם נשלם המנין, ופעם אחת היה דין תורה שנתאחר מאד, ולעת תפילת המנחה לא הצליחו למצוא עשירי להשלמת המנין, ובאותו הזמן חזר אאמו"ר זצ"ל מהתלמוד תורה, ונענה אליו אביו זצ"ל: "**קח "חומש" בידך כל זמן התפלה, וכך תצטרף אתנו למנין**", וכך הוה הדיינים והבעלי דינים התפללו מנחה ע"י השלמה של קטן וחומש בידו. כל כך נתאחרה הדיני תורה לשעות מרובות עד שהוצרכו להשלים מניינם ע"י אופן הנ"ל" (עיי' שו"ע או"ח סי' נ"ה ס"ד **ברמ"א**, ועיי' **מטה אפרים** סי' תקפ"א סעיף י"ז, **ובאלף המגן** ס"ק ל"ב).

5 בירחון "**הפרדס**" (שנה מ"ט חוברת ט') שיצא לאור לאחר פטירת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל (שנת תשל"ה), מתאר מגדלותו גם בענין זה: "היה מגדולי הפוסקים והדיינים בדורנו, נתמנה גם לרב ואב"ד בעיר רוסקווע בהונגריה, ומאז היה לשם דבר בחריפותו הגדולה, **היה פיקח עצום ובעניני דיינות נחשב למומחה, והיו לוקחים אותו לישב בדיני תורה מסובכים במיוחד**".

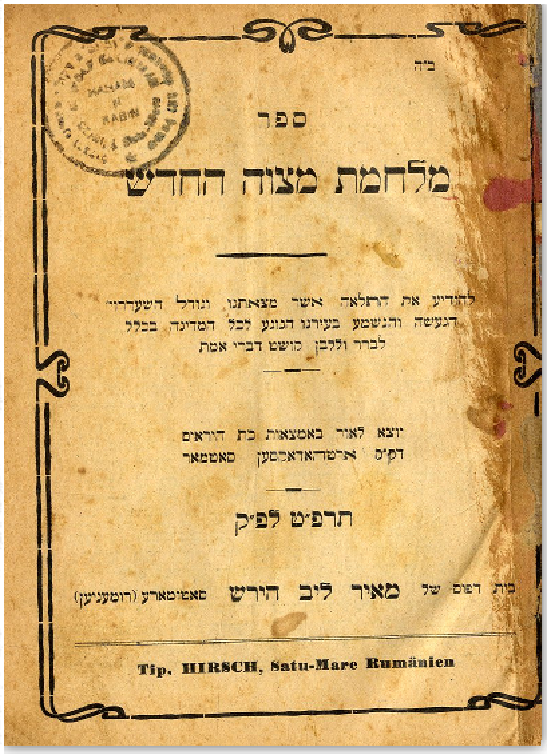
6 בעצרת הספד שנשא הגאון האדיר בעל **מנחת יצחק** זצ"ל [לימים גאב"ד ירושלים עיה"ק] על הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, בימי השלושים בהיכל בית מדרשינו הגדול בב"ב, (הובא בספר **מנחת יצחק** דרשות, עת ספוד, עמוד קמ"ט) אמר בין הדברים: ... "**וכן אפשר לומר על הגאון אב"ד ריסקעווע זצ"ל, שהכרתיו כיובל שנים וישבתי עמו בדיני תורה, שהיה מוכתר בכל הכתרים הללו, כתר תורה – הלא נודע ומפורסם גדולתו בתורה, ובפרט בדיינות היה חד בדרא**, ובחיבורו "ארחות המשפטים" שחיבר במצות רבו הגה"ק בעל ערוגת הבושם זצ"ל, לפי שמועטים החיבורים במקצוע זה – זכה לברר כמה הלכות עמוקות בדיני ממונות, וכבר אמרו חז"ל (ברכות סג:) הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות, ויש להמליץ עליו דכשמו כן הוא חכמ"ת שלמ"ה – כי חכמ"ת ר"ת **ח**'כמה **כ**'הונה **מ**'לכות **ת**'ורה, שזכה לתורה ולחכמה ולכהונה ולמלכות – מאן מלכי רבנן, בהיותו מהרבנים הגדולים ויושב ראש הארט"ה בזיבנבערגען, **ועל כולם זכה לכתר שם טוב, ששמו הטוב הלך למרחקים**, ועתה ניטלו כל הכתרים הללו בבת אחת, חבל על דאבדין ולא משתכחין, מי יתן לנו תמורתו".

שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁ"ר יִבְחַר

הסתלקות הגה"ק בעל קרן לדוד זי"ע אבד"ק סאטמאר

אחרי פטירת הגה"ק בעל **קרן לדוד** זי"ע אבד"ק סאטמאר בקיץ שנת תרפ"ח לפ"ק, נתרוקן כסא הרבנות בעיר סאטמאר, ואז התייעצו יחדיו נכבדי וזקני העיר, מי יקום במקום קדשו לנהל קהילה נאה וחסודה הדין. והוחלט ע"י כולם פה אחד ש"**הרב דקראלי**" – ה"ה מרן רביה"ק זי"ע, לו נאה ולו יאה כתר המלוכה, ובידו לנהל קהל עדת ישורון בתורה וביראה, בעיר ואם בישראל "סאטמאר".

בחירת מרן רביה"ק זי"ע לאב"ד ק"ק סאטמאר

בה

ספר

מלחמת מצוה החדש

להודיע את החלאד אשר מצאתנו גודל השקדנו׳ הנעשה והנשמע בעירנו תכוף לכל המדיעה בכלי לבוד ולקבן מושם דבריי אמת

זכא לאור באמצעות כת הוראים דק"ק אי"שטראדאכמען סאטמאר

תרפ"ט לפ"ק

מת רשם של מאיר ליב הירש סאטמאר (רומעניען)

Tip. HIRSCH, Satu-Mare Rumänien

ספר "מלחמת מצוה החדש" בו מופיעים המכתבים מגדולי הרבנים ופסקי בית-דין בעד הרבנות של מרן רביה"ק זי"ע בעיר סאטמאר בשנת תרפ"ט לפ"ק

אחרי שקיימו את הבחירה הפומבית על ידי כל חברי הקהילה, נבחר שמו של מרן רביה"ק זי"ע על ידי רוב אנשי העיר, אך כת המתחדשים בעיר – מיוצאי אשכנז – ביודעם שמרן רביה"ק זי"ע הוא חומת הברזל נגד כת המהרסים, יראו לנפשם מבחירתו של מרן רביה"ק זי"ע לרב בעירם, שיגדור גדר ויעמוד בפרץ בכל דבר שבקדושה, לכן ביקשו עלילות ותחבולות שונות למנוע את בחירתו ע"י הלשנות שפלות אצל שלטון העיר, ואף ניצלו את זמן החלפת שרי ממשלת מדינת ראמעניע בעיר בוקארעסט וסאטמאר, לשחדם בבצע כסף לכפות על אנשי העיר הנהלה חדשה בעניני הקהילה, והעיזו להשתלט על כל הקדוש והיקר שלא עפ"י תורה, ונגד דעת רוב אנשי העיר.

יקוב הדין את ההר

כמובן שכל גדולי הדור ובראשם הרבנים הגאונים הצדיקים **מנאסויד, פעמיהאלי, טאשנאד, פעקלחיד, קאשוי,** זצ"ל ועוד, מחו על דבר הנבלה. והגאון ר' **שלמה זלמן אוללמאן** זצ"ל אבד"ק ביסטריץ וראש לשכת הארטאדאקס"ן המרכזית, אזר כגיבור חלציו ובא לסאטמאר עם עוד ארבעה רבנים ה"ה הרבנים הגאוה"צ **מהאלמין, פעקלחיד, פאמאשאוויואר, ומאפרעגען** זצ"ל, ולאחר הרבה הפצרות עלה בידם להכריח את הצד שכנגד לעמוד בדין תורה על כל דברי הריבות וערכו שטר השוואה שנכתב ונחתם משני הצדדים.

הדיינים הבוררים מצד מרן רביה"ק זי"ע

לדיינים הבוררים נבחרו מצד אנשי שלומינו הגה"צ **מריסקעווע** זצ"ל, והגה"צ **מבערבעשט** זצ"ל, ומהצד שכנגד נבחרו שני דיינים אחרים[7], וביום המוגבל הופיעו הבי"ד עם הדיינים הבוררים כסאות למשפט לדון בעניני הנהגת הקהילה ובענין בחירת הרב, הדיונים נמשכו למשך כמה שבועות, ומחמת שאירע ימי הפורים באמצע הוכרחו להפסיק ולנסוע לביתם, וגמרו אומר שיחזרו כולם מיד לאחמ"כ, להמשיך ולסיים עד הכרעת הפסק דין.

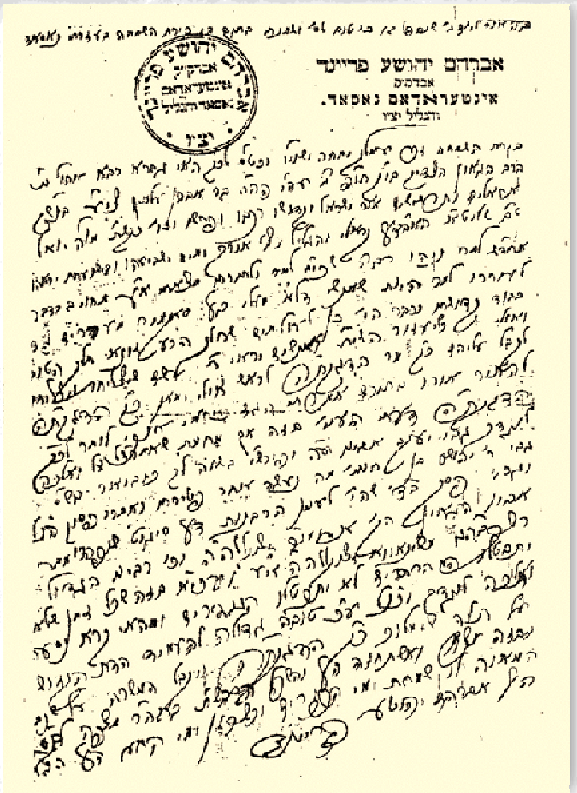
7 ה"ה הגאון רבי **דוד שפערבער** אבד"ק בראששוי זצ"ל והגאון ר' **צבי קינסטליכער** אבד"ק סעבען זצ"ל.

הגה"צ מריסקעווע כבורר היחידי לטובת מרן רביה"ק זי"ע

כששמעו הצד שכנגד – באותם ימי ההפסקה – מא' הדיינים הבוררים שמצידם, שלפי טענותיהם אין שייך במציאות להפוך בזכותם, פעלו אצלו בפיתויים שונים שלא יחזור לגמר הפסק דין, ולאשר כי מהצד שכנגד היה חסר א' מן הבוררים ולא היה בי"ד שקול, היה מן ההכרח גם מצד אנשי שלומינו של מרן רביה"ק זי"ע להוריד את א' מן הבוררים, ואכן הגה"צ מבערבעשט זצ"ל יצא מן ההרכב, **ונשאר רק הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לדיין הבורר לצד מרן רביה"ק זי"ע.**

יראת הצד שכנגד מתפקיד הגה"צ מריסקעווע כדיין הבורר

על אף שעדיין היה אז הגה"צ מריסקעווע זצ"ל צעיר לימים, מ"מ כבר יצא שמו לתהילה בעניני חושן משפט בכלל וביחיד מומחה בדיני תורה ובוררות בפרט, אי לכך היו יראים הצד שכנגד מעמידתו האיתנה לימינו של מרן רביה"ק זי"ע וניסו בכל כחם לראותו מהוץ לדין תורה, אך משראו שעומד על משמרתו בתקיפות, ודרכי איומים וכדו' אינו תופס מקום אצלו, החליטו לדבר בלשון אחרת.

אברהם יהושע פריינד
אבדק"ס
אינטעראדאם נאמאר.

"היות שאנשי דלא מעלי בק"ק סאקמיר מערערים נגד קדושתו וכבר היה כן לעולמים שחלק הרע שונא חלק הטוב..."

מכתב הגה"ק מנאסויד זי"ע אשר שלח למרן רביה"ק זי"ע בענין פרשת הרבנות בעיר סאטמאר בשנת תרפ"ט לפ"ק

מטבע של א"ש

באחד מהלילות – בשעה מאוחרת מאוד – סמוך ונראה לגמר הפסק דין, שמע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נקישות שקיטות על דלת בית האכסניא בסאטמאר, הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ניגש חיש מהר לפתוח את הדלת בתמהון – והנה בפתח עמד דמות נכבד, שהציג את עצמו בתור שליחם של הצד שכנגד, ובידו היה סכום של **מאה אלף לע"י** (סכום עצום מאוד[8]) מוכן להגה"צ מריסקעווע זצ"ל, באומרו שאין מטרתם בנתינה זו כדי לשחדו שיטה את הדין לצידם, רק אחת היא מבוקשם והוא שרק יסלק את עצמו תיכף מכל הדין תורה וישוב ויחזור לביתו, בשמוע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את דבריו, נענה: "**העטם זענטס נארישׁ?! וואס מיינט איר, איך בין געקומען דא מאכן געלט? איך בין געקומען דא צו שטיצן דעם קראלי רב'ס רבנות דא אין סאטמאר, אין די איין רצון האב איך, אז ער זאל אויסגעוועלט ווערן אלץ רב אין סאטמאר!**"[9].

---

8 כדי לשבר את האוזן, נציין, שכדי לשחד את הרשויות בימים ההם כדי להיפטר מלהתייצב לצבא – שהיה נצרך לזה סכום גדול – היה אז הסכום **כשלושים אלף לעי** שהוא פחות משליש מהסכום שהובא בפנים.

9 יצויין שבמשך כל השנים לא סיפר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל עובדא זו לאף אחד, והיה שומרו בסוד מפני כבודו של אותו יהודי שפיתוהו לבצע שליחות זו, אך בסוף ימיו אחר עלות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לכהן פאר בקהילתינו הק' בב"ב, נכנס אצלו ביום אחד הגה"ח **ר' בן ציון יאקאבאוויטש** זי"ל באומרו שחוזר עתה מהלוייתו של יהודי פלוני, ובשמוע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שכבר שחל"ח סיפר עובדא זו להגה"ח **ר' בן ציון** זי"ל, באומרו "**יעצט קען איך שוין דערציילן די מעשה**"...

אגב, אף באותו הדיני תורה ששימש כבורר ונתנוהו לו הבעלי דינים שכר בטלה כנהוג, לא רצה כמעט ליהנות מיגיע כפיו וכפי שסיפר בנו הגה"צ **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל שפעם אחת לאחר סיום דין תורה מסובך ישב באותו הרכב

ביום ב' ניסן נתאסף ציבור גדול למקום ישיבת הבידי"צ, ובקוצר רוח המתינו להופעת הרבנים שיפרסמו את דעתם דעת תורה ואחר התייעצות והחלטת הבית דין בחדר מיוחד, יצא הגה"צ **מהאלמין** זצ"ל והכריז בקול רם לכל העם שמרן רביה"ק זי"ע הוא כעת רב ואב"ד בעיר סאטמאר, ואין שום מקום בטענות הצד שכנגד, ולאחר חג הפסח ביום עש"ק פרשת אמור פרסמו הרבנים חברי הבידי"צ את הפסק דין בארוכה בבירור כל הטענות והנימוקים לדבריהם, ובתו"ד כתבו בזה"ל:

"אנחנו הח"מ אשר נבחרנו ונבררנו משני הצדדים, לדון ולשפוט בדברי ריבות אשר בק"ק סאטמאר יצ"ו וכו' ויצא הפס"ד כי אין בכל ערעורם והטענות כלום לבטל את בחירת הרב אב"ד, לכן אשרנוהו וקיימנוהו, **ומעתה הרב הגאון הצדיק מו"ה יואל ט"ב שליט"א אבדק"ק קראלי יצ"ו הוא הנבחר להרב אב"ד ומרא דאתרא דק"ק סאטמאר יצ"ו** וכו'.

הפסק הזה יצא בזמנו מאתנו לפני הצדדים ביום ב' ניסן תרפ"ט לפ"ק וכו' ונגמר יום ו' עש"ק פר' אמור תרפ"ט לפ"ק.

הק' יעקב שלום קליין אב"ד האלמין

הק' יודא סג"ל ראזנער אב"ד סעקלהיד

הק' אברהם שלמה עליאש אב"ד סאמאשאוויואר

הק' **אברהם שלמה כ"ץ אב"ד ריסקעווע**".

פסק בית דין.

אנחנו ח"מ אשר נבחרנו ונבררנו משני הצדדים, לדון ולשפוט בדברי ריבות אשר בק"ק סאטמאר יצ"ו הן בענין בחירת הרב אב"ד והן בעניני הנהגת הקהל וישבנו כסאות למשפט במספר ב"ד של שבעה ולפני ביאתינו שוב שמה, לגמור הממשא ומתן של הלכה. הודיע אחד מן הב"ד שלא יוכל לבא מחמת עיכוב הסיבה וסילק עצמו, נסתלק גם מצד השני אחד בהסכמת וברצון שני הצדדים ולאחר שמוע טענותיהם ולאחר משא ומתן של הלכה יצא הפסק: א) זה יצא ראשונה, בנידון תביעת צד האחד להפריד בין הדבקים ליתן רשות להפרד ולהיות קהל בפ"ע לא ראינו כעת מקום להחלוקה. אם אמנם הרבה גרמה המחלוקה בעוה"ר אכן היות ששני הצדדים קבלו עליהם להביא הדברים לפני הב"ד וכתבו והתמו שטר בירורין אשר בתוכו כתוב כי מקבלים עליהם לקיים הפסק דין הנ"ל בכל אופן שיהי' בלא שום תנאי ובלא שיור וכוח לכח הוצאות ערעור (אפעלאטיאן) להביא תחת בקורת תחת ב"ד אחר גם ואת קבלו עליהם בשטר בירורין הנ"ל שהמה ערבים הן במצבם החומרי, הן במוסרי לקיים את הפסק ב"ד ולהוציאו לפועל בכל דקדוקיו וכן תקותינו בטוחה בעוהי"ב כי משני הצדדים יתעלה ויתקלס כבוד שמים שני הצדדים ילכו שלובי יד בלב אחד בדרך התורה ונתיב השלום ויתקיים מאמר המקרא כמדרשו ד' עוז לעמו יתן זה תורה ד' יברך את עמו בשלום. ב) אודות בחירת הרב אב"ד אשר בפעם ראשונה נפסקה ע"י סיבות שונות ונעשית שנית מחדש הנה הב"ד שמו עיונם על שני הבחירות על כל הטענות וערעורים שעליהם, אמנם נחתך הדין על הבחירה השני' כפי שמתבאר בלוח הטעמים ויצא הפסק כי אין בכל ערעורים וטענות כח לבטל את בחירת הרב אב"ד לכן אשרנוהו וקיימנוה ומעתה הרב הגאון הצדיק מו"ה יואל טייטעלבוים שליט"א אבדק"ק קראל יצ"ו הוא הנבחר להרב אב"ד ומרא דאתרא בק"ק סאסמאר יצ"ו. ג) מה שניגע בענין הנהגת הקהל הנה היות עוד במשך הטענות החלטנו לדון בזה לפי ראות עינינו ע"כ היות שזמן בחירת הנהגה החדשה קרוב ובא בחוה"פ הבע"ל וישבנו וראינו אשר עלינו רק לסדר בחירת והנהגת הקהל שתהי' בצדק וביושר באופן השוה לכל נפש שפ"י דעת תורה ודעת

הפסק הזה יצא בזמנו מאתנו לפני הצדדים ביום ב' ניסן תרפ"ט לפ"ק וגמרנו לכתוב תעתיקו וחתימתו עם גילוי הכתב עם הפסק וענינם ונלדות פה לה' יודינו לפקד הכל על כסאן עד לחר חתם ונגמר יום ו' עש"ק פ' לעניך תרפ"ט לפ"ק

הק' יעקב שלום קליין הק' יודא סג"ל ראזנער הק' אברהם שלמה עליאש

אב"ד האלמין אב"ד סעקלהיד אב"ד סאמאשאוויואר

הק' אברהם שלמה כ"ץ

אב"ד ריסקעווא

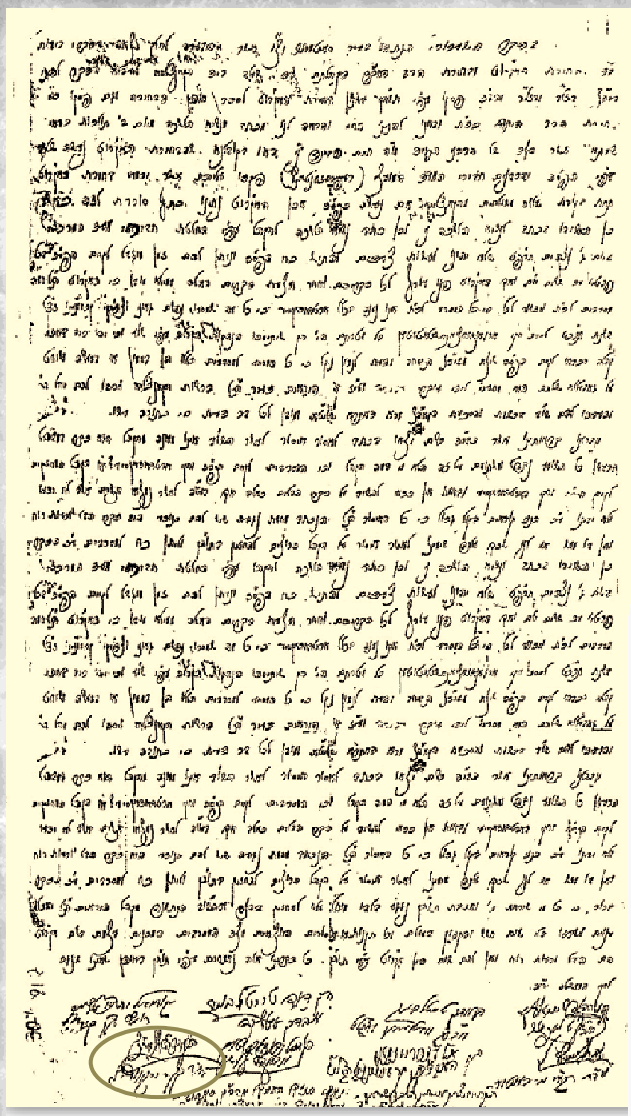
"ומעתה הרב הגאון הצדיק מו"ה יואל ט"ב שליט"א אבדק"ק קראל יצ"ו הוא הנבחר להרב אב"ד ומרא דאתרא דק"ק סאטמאר יצ"ו"

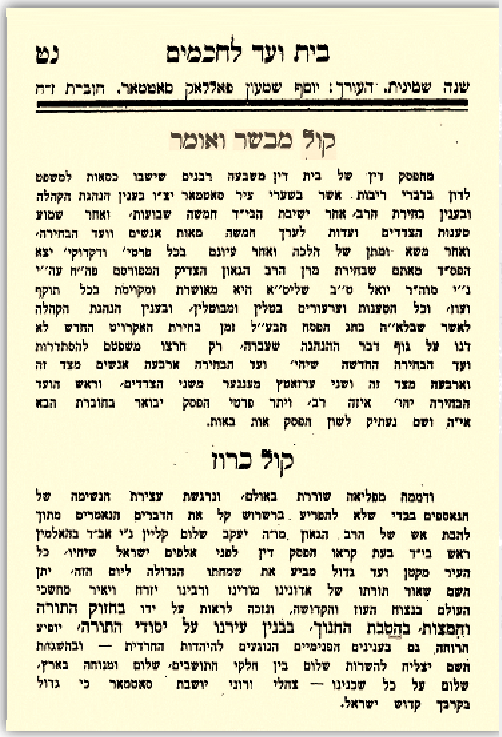
הפסק בית-דין שיצא ביום ב' ניסן שנת תרפ"ט לפ"ק לטובת הרבנות של מרן רביה"ק זי"ע בעיר סאטמאר בחתימת הרבנים ובתוכם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

גם הגה"צ **אבד"ק נייפעסט** זצ"ל, ונענה הגה"צ הנ"ל להגה"צ מריסקעווע זצ"ל: "**ריסקעווער רב ווען מ'וועט קומען זיך צו פארעכענען מיט די בעלי דינים אויפן פרייז, זאלט איר זיך נישט מישן נאר לאז'ט עס פאר אונז, איר זאגט אייביג א "שיבוש"** (סכום קטן מאוד) **ווייל איר האט רחמנות אויף די בעלי דינים, און מיר גייען אהיים אהן גארנישט"...**

והעיר סאטמאר צהלה ושמחה

אחרי שיצא הפס"ד נתפרסם בקול מבשר ואומר כי היראים והחרדים זכו במקחם, ומרן רביה"ק זי"ע עלה ונתעלה בכתר הרבנות כרב ואב"ד בעיר הגדולה לאלקים, אנשי העיר אף אלו מיוצאי אשכנז שבחרו מקודם נגד מרן רביה"ק זי"ע קבלו את פסק דינם של בי דינא רבא[10], וכפפו קומתם מול הדרת קדשו, וקיבלו עליהם את מרן רביה"ק זי"ע כרב ואב"ד העיר, והעיר סאטמאר צהלה ושמחה, וכך זכה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לתמוך בדמי"ם תרתי משמע ברבנות מרן רביה"ק זי"ע בעיר סאטמאר שעל שמו נקרא עד היום הזה[11].

בית ועד לחכמים — נט

שנה שמינית. העירה: יוסף שטערן מאלאק סאטמאר. חובית ד"ה

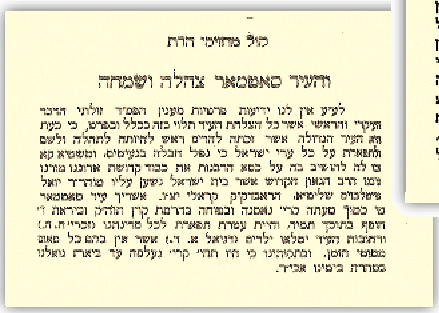
קול מבשר ואומר

מחסק דין של בית דין מסבעה רבנים שישבו כמאות למשפט לדון בנדברי ריבות אשר בשערי עיר סאטמאר יצ"ו בענין הנהגת הקהלה ובענין בחירת הרב, אחר ישיבת הבי"ד חמשה שבועות, ואחר שמוע פענות הצדדים ועדות לערך המשפט מאות אנשים ועוד בחירה, ואחר משא ומתן של הלכה ואחר עיונים בכל פרטי ודקדוקי יצא הפס"ד מאתם שבחירת מרן הרב הגאון הצדיק והמפורסם שה"ח עה"י נ"י סוה"ר יואל ס"ב שליט"א הוא מאושרת ומקויימת בכל תוקף ועוז, וכל הפקפוק ופירודים בטלין ומבוטלין, ובענין הנהגת הקהלה לאשר שבלא"ה כתב המפסח הבע"ל זמן בחירת האקרדיט החדש לא דנו על גוף דבר ההנהגה שצברה, רק חרצו משפטם להתנהגות וענ בחירה החדשה שיהי' ועד הבחירה ארבעת אנשים מצד זה וארבעה מצד זה ושני פרזענטי מענגער משני הצדדים, וראש והוד הבחירה יהי' אינה רבי, ויהר פרטי הפסק יבואר בחוברת הבא אי"ה ושם נשתוק לשון הפסק אות באות.

קול כרוז

ודמסת מפלי"אה שוררת באולם, וברגשת עצירת הנשימה של הנאספים בבדי שלא להפריע ברישרוש קל את הדברים הנאמרים מתוך להבת אש של הרב הגאון מורה יעקב שלום קליין נ"י אב"ד בגלאסגין ראש בי"ד בעת קראו מפסק דין למני אלפים ישראל שיחיו, כל העיר מקטן ועד גדול מביע את שמחתו הגדולה ליום זה, יתן השם שאור תורתו של אדוננו מורינו ורבינו יזהה ויאיר מחשכי העולם בנצוח העו והקדושה, ונזכה לראות על ידו בחזוק התורה וחסצות, בחסלת החנוך, בבנין עירנו על יסודי התורה, יוסיף הרוחה גם בענינים הגשמיים הנוגעים להיהדות החרדית — ובהשגחת השם יצליח להשרות שלום בין חלקי התושבים, שלום ומנוחה בארץ, שלום על כל שכנינו — צחלי ורוני יושבת סאטמאר כי גדול בקרבך קדוש ישראל.

קובץ "בית ועד לחכמים" מפרסם את תוצאות הפסק-דין תחת הכותרת "קול מבשר ואומר"

כל מחזיקי הדת

והעיר סאטמאר צהלה ושמחה

לעיני כל יודעות פרטיות מענין הפסק שלהי חשבי המקרי והראשי אשר כל הקהלות הקדי בזה בכלל ובפרט, כי בעת זה העיר הקהלה אשר זכתה לקדים ראש לתורתה ולשם ולתפארת על כל ערי ישראל כי עפר הקהלה בעניניה, ומשפיעה קב מה לה לרב מרב הזמן מקדוש אשר היה לישראל נשען עליו מהורה יואל משלמדם שלמיאה. הראשמיקן קראלי יצו. אשריך עיר סאטמאר כי כסוך מעתה כרי נאמנה ובמחה בורעת קרן הדהה ובראות לי חסק בתוכך תפארת והיית עטרת תפארת לכל מרינתנו ומכריה. ת. וחשמעות הפיד שכלנו ילדים בישראל שו. ר. אשר אין בהם כל פגם מפסחי הזמן. ומהקהילה כי מני חדני קרני נעלמה עד בישרים נהללו מפורדת בינינו אבודה.

העתק ממכתב הרבנים לחזק את הקהילה הנפרדת בסאטמאר

למטה בצד שמאל חתימת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

מודעה שהתפרסמה ב"קול מחזיקי הדת"

---

10 יצויין כי בפועל לא הגיע אז מרן רביה"ק זי"ע לעיר סאטמאר רק כמה שנים לאחמ"כ בשנת תרצ"ד, כי אחר שיצא הפס"ד והיה נוגע לעשות בחירות חדשות להנהלת הקהילה, נחפזו כמה מראשי הקהל ובכח הזרוע עשו בחירות אחרות שלא כדין, ונתגלגל הדבר, עד שיצאו כל גדולי הדור נגדם, עד כדי כך שנצטוו אנ"ש מפי גדולי הרבנים והצדיקים, להתפלג ולהתפרד מהם, ולייסד קהילת הארטאדאקסן חדשה, ואף יצאו גדולי הרבנים של אותו המדינה במכתב לטובת קהילתו החדשה של מרן רביה"ק זי"ע, וכמובן שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה בין החותמים (ראה למעלה).

11 ספר **מושיען של ישראל**, ח"ו, פרק נ"ה.

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁ"ר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם

מצוה לשמוע דברי חכמים

כמה שנים לאחמ"כ בשנת תרצ"ז, הוסיף הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להראות חילו תקפו וגבורתו בהוצאת ספרו הנכבד "**אורחות המשפטים**" – "שהוא חיבור גדול ורחב ידיים שקיבץ כעמיר גורנה כל דיני חושן משפט מש"ס ופוסקים ושו"ת, שלא הובאו בפתחי תשובה ודברי הגאונים, וגם פלפל בדבריהם כדרכה של תורה"[12].

ובהקדמת ספרו נותן טעם לשבח מה ראה על ככה לחבר ספרו זה, וכך הוא כותב: ... "**ושמעתי מכ"ק רבינו הגאון הקדוש בעהמח"ס ערוגת הבושם זי"ע, כי מצוה גדולה יעשה זה שיברר הלכות בחושן משפט** בליקוטי אמרים כמלקט נפזרים מגדולי הפוסקים, ולברר הלכות העמוקות בדיני ממונות, כי במקצוע זה מעט מהמעט מהברים המה וכו' **ואני הצעיר כאשר התבוננתי בדברי מרן הערוגת הבושם ז"ל הנ"ל, אמרתי יעבור עלי מה, ובעזה"י אתחיל לקיים מצוה לשמוע דברי חכמים**, ונתעוררתי לחשוב מחשבות באחת, ועלה לי ב"ה בשתיים, לברר לי ההלכות כפי קט שכלי כדת ושלא אכשל ח"ו, וגם יצמיח עלי טובה לדורות להקל על המורים בעת יבוא להם דבר צורך לפסוק הלכה".

ספר

אורחות המשפטים

חיבור גדול ורחב ידים אשר קבצתי בעמיר גורנה כל דיני חו"מ מש"ס ופוסקים ושו"ת שלא הובאו בפתחי תשובה ודי"ג וגם פלפלתי בדבריהם כדרכה של תורה ויגעתי ומצאתי לברר ולבאר בעזהי"ת לאמתו שפתחתא ופתיחתי כ"ב מפתח לפצוע כל דבר חפץ מסדר הלכה זו בש"ס ופוסקים וגם בסופי מפתח לכל ההלכות המבוארים בספרי זה, מפני הצעיר

אברהם שלמה כ"ץ

חלק ראשון

נדפס בשנת תרצ"ט לפ"ק

בדפוס המפורסם והמסופר של יהודי מחר הרשב הפופלא
מוהר"ר מאיר ליב הירש נ"י סאטו-מארע יצ"ו

TIPOGRAFIA
HIRSCH M. LUDOVIC, SATU-MARE
19 (ROMÂNIA). 29

ספר אורחות המשפטים מהגה"צ מריסקעווע שהופיע לראשונה בשנת תרצ"ט לפ"ק בעיר סאטמאר

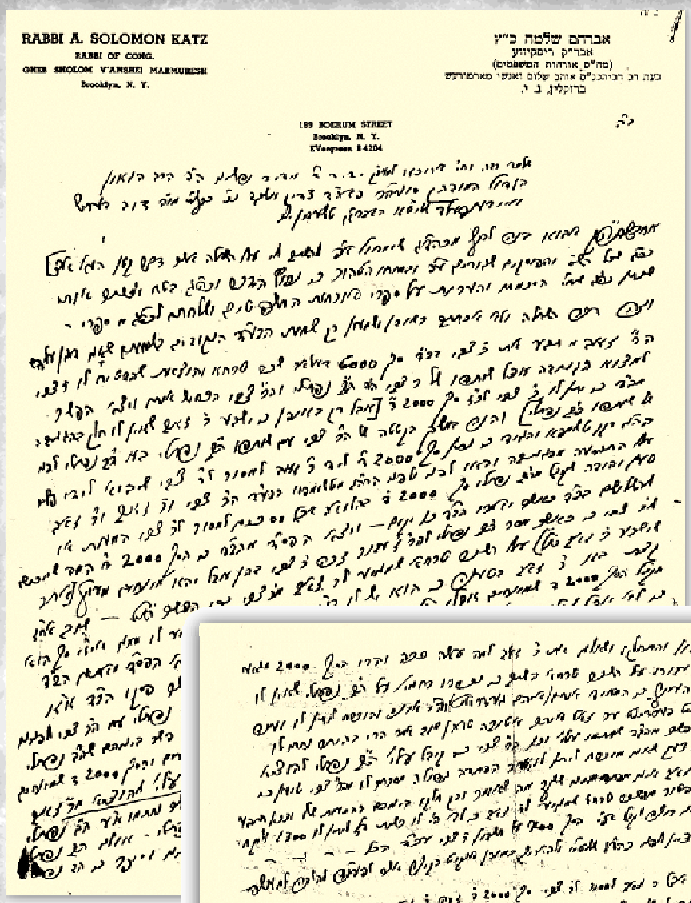
הקדשת המחבר להפרעזידענט דר. אוירבאך ה' תמוז תש"י בתקופה ששימש ברבנות קלאזענבורג אחרי המלחמה

עולה על שולחן מלכים

וטרם הוצאת ספרו לאור עולם שלח את עלי התרופה לגדולי וגאוני ארץ, והפליאו

[12] מתוך הנוסח שכתב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בשער הספר.

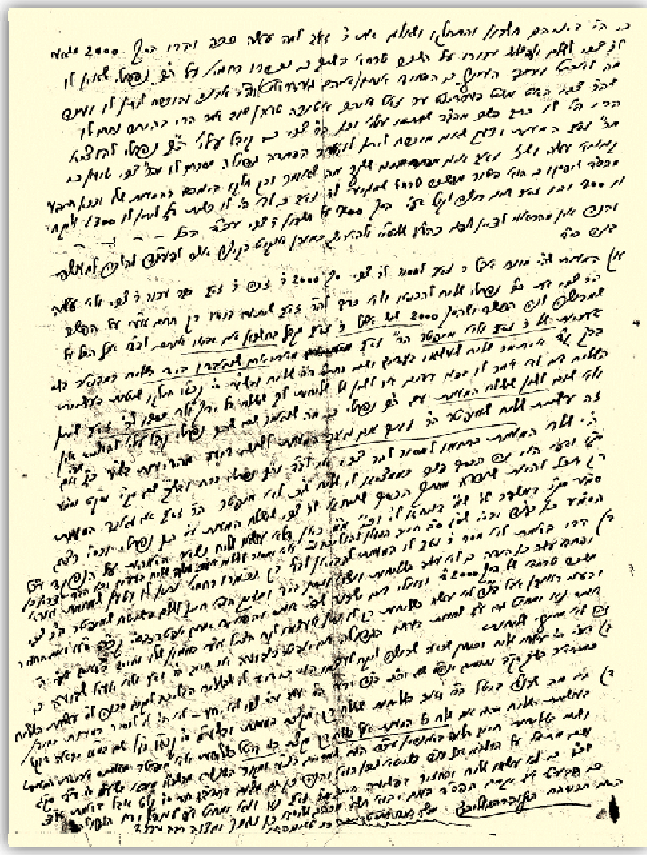
מאוד את חיבורו בשבח המגיע לכתבי"ם, וביניהם הגה"ק רבי **שאול בראך אבד"ק קאשוי** זצ"ל שכתב בין הדברים: "**הגם שגאוני ארץ הפליאו חיבורו ומה מני יהלוך שגם אני אסכים עליו, מ"מ בראותי בחספר שטובה גדולה עשה בעמיו והוא ספר נחוץ לרבים וכו'**", ובמכתבו של הגאון האדיר **ר' חיים מרדכי ראללער אבד"ק ניאמעץ** זצ"ל בעל באר חיים מרדכי, כתב בין הדברים: "**משנתו שלמ"ה בחדשים שהעלה הרב הגאון בדעתו הרחבה בפלפול וסברא ישרה קולע אל המטרה להלכה ברורה וכו' יפוצו מעיינותיו חוצה ויעלה ספרו הנכבד לרצון על שלחן מלכי רבנן ונחת ינחתו בו כל אוהבי תורה**", וכמו"כ הגאון האדיר **אבד"ק טשעבין** בעל דובב מישרים זצ"ל הפליא לכתוב: "**באשר עיינתי התענגתי לראות חילו ותקפו בליקוט ובביאור הלכות ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, ואקוה שהרבנים היושבים על כסאות למשפט יכירו וידעו להוקיר ערכו ואפריון נמטיה לו, יעזור ה' שיזכה להוציאו לקרוב לאור למען יתענגו בו שוחרי תושיה ודורשי התורה**". ואף הוסיף להעיר לו כמה הערות חשובות על דבריו שנדפסו בשולי המכתב[13].

RABBI A. SOLOMON KATZ
RABBI OF CONG.
OHEB SHOLOM V'ANSHE MARKUSHE
Brooklyn, N. Y.

אברהם שלמה כ"ץ
אבד"ק ריסקיוויץ
(מח"ס אחרונה המשמשת)
בבה"ר ובישיבה"ק אוהב שלום ואנשי מארקושוב
ברוקלין נ. י.

189 ROEBLING STREET
Brooklyn, N. Y.
EVergreen 8-4204

"וכבודו הגדול בטח יזכור אותי שנתן כה"ג שיחי' הסכמתו והערות על ספרי אורחות המשפטים ושלחתי לכה"ג את ספרי"

מתוך מכתב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להגאון מטשעבין זצ"ל

---

13 אחרי המלחמה, כשכבר קבע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את משכנו בארה"ב, היה שולח מפעם לפעם מכתבי שאלה בעניני חו"מ להגאון מטשעבין זצ"ל, כדי לשמוע חוות דעתו בדיני תורה מסובכים שעלו על שולחנו, ביניהם נמצא מכתב שמזכיר את הסכמתו והערותיו על ספרו וז"ל: "שלמא רבא וחי' אריכא למעכ"ק ידי ה' וידי נפשינו, ה"ה הרב הגאון הגדול המובהק, סוהע"ר האב"ד צדיק ונשגב וכו' כקש"ת **מו"ה דוב בעריש ווידענפעלד שליט"א האבדק"ק טשעבין** יצ"ו.

ובענין הסכמת מרן רביה"ק זיע על ספר "אורחות המשפטים", יסופר שבראשונה הלך הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אל מרן רביה"ק זי"ע כדי לקבל ממנו הסכמה על חיבורו זו – לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל, אך מרן רביה"ק זי"ע אמר לו שבאם יעלה בהסכמה על ספרו, יאמרו שהוא כמשלם לו טובה על שעמד לצידו בעוז ובגבורה בהדין תורה בעיר סאטמאר, על כן הציע לו שילך מקודם אל גדולי פולין וגאליציע שהם יבואו ויעידו בשבח המגיע לכתבי"ם, ואחר ששיבחו אהובים את יקר תפארת חיבורו, בא מרן רביה"ק זי"ע באחרונה כמוסיף על דבריהם, וכתב[14]: "בדבר אשר

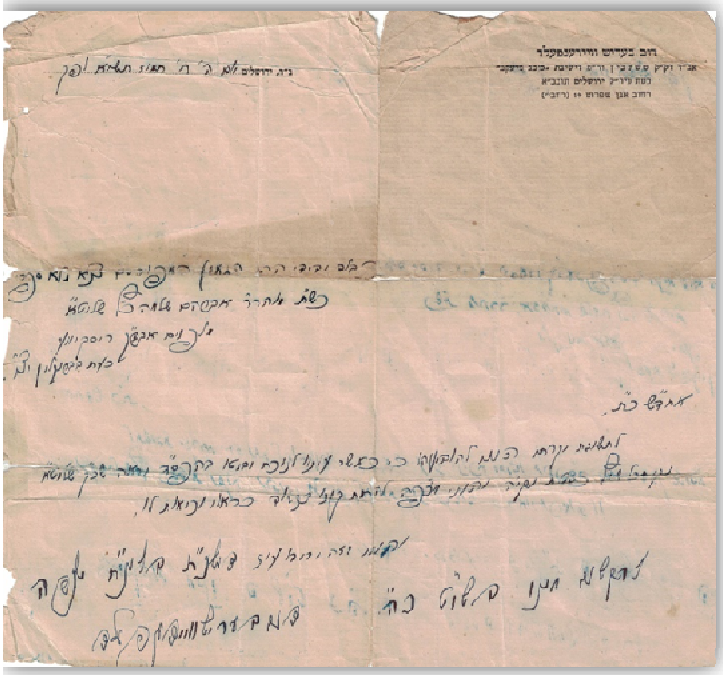
אחדשתה"ק, אבוא בזה לבקש מכהד"ג שימחול א"ע להשיב לי על השאלה, אשר דבר קטן הוא אצל כה"ג שכל הש"ס והפוסקים שגורים על פה במוחו הטהור, כי נחוץ הדבר, **וכבודו הגדול בטח יזכור אותי שנתן כה"ג הסכמתו והערות על ספרי אורחות המשפטים, ושלחתי לכה"ג את ספרי וכו'**". ע"כ.

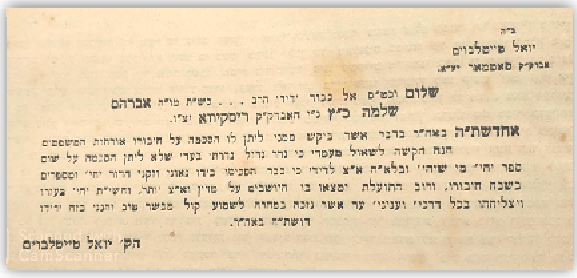
מענין לענין, נעתיק חלק ממכתב שכתב הגאון מטשעבין זצ"ל אל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בנוגע "פסק דין" מסויים שפסק, שרצו לערער ע"ז כדרכן של ד"ת, והתיצב אז הגאון מטשעבין לצידו, ובסוף דבריו כתב בזה"ל:

"כאשר עינינו לנוכח יביטו בהפס"ד **יראה שכ"ק שליט"א נקי מכל שמץ כסולת נקיה, והנני מצפה להרמת קרנו בכבוד כראוי וכיאות לו, והנני בזה ידידו עוז בלונ"ח,** מצפה להקשיב ממנו דרישת שלום וכל טוב כל הימים.

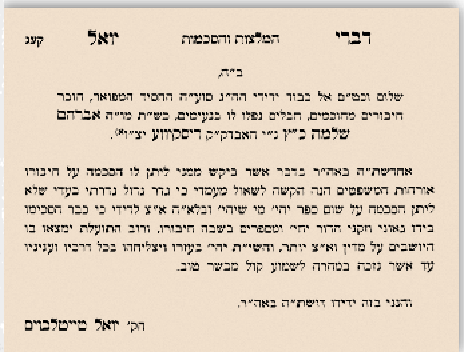
דוב בעריש ווייד ענפעלד".

14 יש לציין שבריש מכתבו של מרן רביה"ק זי"ע כתב אליו בזה"ל: "שלום וכט"ס אל כבוד **ידידי הה"ג סיני ועוקר הרים החסיד המפואר חובר חיבורים מחוכמים, חבלים נפלו לו בנעימים** כש"ת מו"ה אברהם שלמה כ"ץ נ"י האבדק"ק ריסקיווע יצ"ו וכו'", והיא ל"ו נדפסה בספר **דברי יואל -מכתבים** (ח"ב, מכתב קצ"ז), ואילו במכתב שהכניס ברישׁ ספרו הוציא כל התוארים הנ"ל , וכמו כן בשאר ההסכמות הוציא את התוארים שהפליגו עליו גדולי הדור, והכניס רק השבחים על עצם החיבור, ובמקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו.

מכתב הגאון מטשעבין להגה"צ מריסקעווע זצ"ל

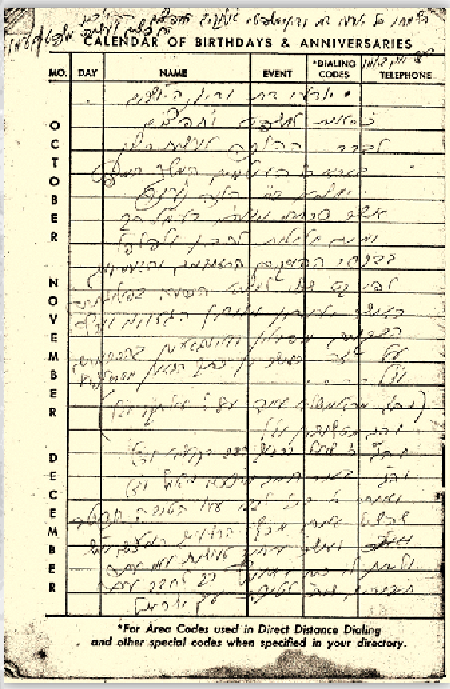
ההסכמה של רביה"ק זי"ע לספר "אורחות המשפטים" אשר הגה"צ העתיקו ברוב ענוותנותו בלי התוארים

ההסכמה של רביה"ק זי"ע לספר "אורחות המשפטים" כפי שנדפסה במלואה בס' דברי יואל-מכתבים

ביקש ממני ליתן לו הסכמה על חיבורו וכו' ובלאו הכי אין צריך לדידי כי **כבר הסכימו בידו גאוני וזקני הדור יחי' ומספרים בשבח חיבורו, ורוב התועלת ימצאו בו חיושבים על מדין, ואי"צ יותר**"[15].

חביבות הספר "אורחות המשפטים" אצל מרן רביה"ק זי"ע

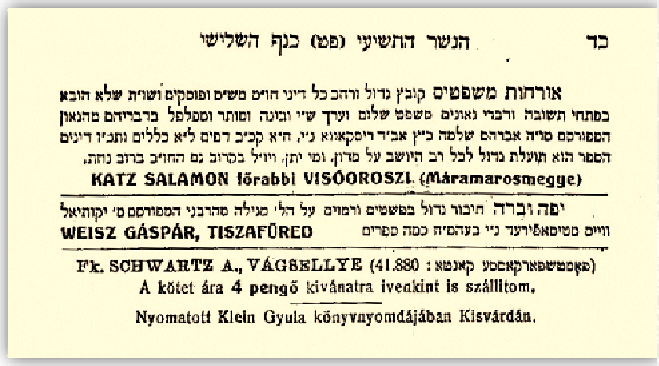
ומרן רביה"ק זי"ע החשיב מאוד את חיבור זה, עד כדי כך שהמשמשים בקודש והמקורבים מספרים, שעל אף שמרן רביה"ק זי"ע לא היה אוהז אצלו בארון הספרים שום ספר ממחברי זמנינו, מ"מ נהג בהנהגה יוצא מן הכלל בספר זה "**אורחות המשפטים**",[16] וכן בספר "**מקדשי השם**" להגה"צ מווייטצען זצ"ל שהיה אוהזם אצלו בארונו הפרטי[17].

CALENDAR OF BIRTHDAYS & ANNIVERSARIES

MO.	DAY	NAME	EVENT	*DIALING CODES	TELEPHONE
OCTOBER					
NOVEMBER					
DECEMBER					

*For Area Codes used in Direct Distance Dialing and other special codes when specified in your directory.

כת"י הגה"צ מדיסקעווע זצ"ל כאשר רשם לעצמו ההקדמה לספרו "אורחות המשפטים"

כד הנשר הושיעי (פט) בנף השלישי

אורחות משפטים קובץ גדול והכה כל דיני חוים משים ופוסקים ושורת שלא הובא בספתי תשובה ורבני נאונים משפט שלום ועיך ציונה וסותר ומפלפל ברבריהם מהנאון המפורסם מריה אברהם שלמה בייג אבד"ק דיסקאוא ני"ו, חיא קכיב רסים ליא כללים ומציין דיונים הספר הוא תועלת גדול לכל רב המישב על מדון, ומי יהן, ויזיל בקרוב גם החיבר ברוב נחת.

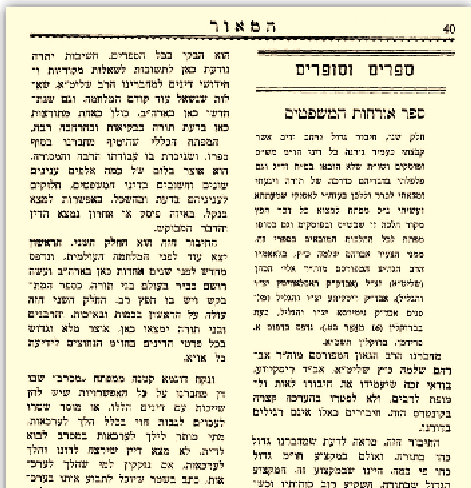
KATZ SALAMON lőrabbi **VISÓORoszi.** (Máramarosmegge)

יפה וברה חיבור גדול בפשטים ורמוים על הל' מגילה מהרבני המפורסם מ' יקותיאל וויים מטיפאלויעד ני"ו בעהמיה כמה פפרים **WEISZ GÁSPÁR, TISZAFÜRED**

Fk. SCHWARTZ A., VÁGBELLYE (41.880 : אקספעדיציא קאנטא)
A kötet ára 4 pengő kívánatra ivenkint is szállitom.

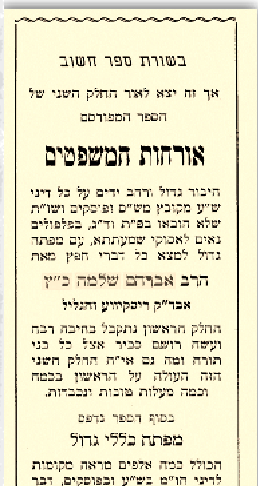
Nyomatott Klein Gyula könyvnyomdájában Kisvárdán.

קובץ "הנשר" שהופיע בשנת תש"א לפ"ק מפרסם הופעת ספר "אורחות המשפטים"

40 הד אור

ספרים ומופרים

ספר אורחות המשפטים

בשורת ספר חשוב

אך זה יצא לאור החלק השני של הספר המפורסם

אורחות המשפטים

היבור גדול ורחב ידים על כל דיני ש"ע מקוצי משים ופוסקים ושו"ת שלא הובאו בספיה ודיני, בפלפולים נאים לאוקי שסעתא, עם פסקי גדול למצא כל דברי חפץ חאת

הרב אברהם שלמה כ"ץ

אבד"ק דיסקוויץ והגליל

החלק הראשון נתקבל בהיכה רבה ועשיה רושם בספרי אצל כל בני תורה ומה גם איית החלק חשני הזה העולה על הראשון בכמה וכמה מעלות עוזות ונכבדות.

בסוף הספר נדפס

מפתה בללי גדול

הכולל כמה אלפים מראה מקומות לדיני חוים בש"ע ובפוסקים, דבר חדש בעינם.

הספר נדפס בפורמט גדול, בדפוס ובכריכה מהודרת ואותיות מאירות עיניים

RABBI A. S. KATZ
16 Moor St., B'klyn 16, N. Y.
Tel.: EV 7-7526

ירחון "המאור" מודיע על הופעת הספר "אורחות המשפטים" חלק שני בחודש תמוז שנת תשכ"א לפ"ק, שנה י"ב חוברת ח'

---

15 ספר **דברי אש**, פרק ואלה תולדות עמוד ע', (בהערה).

16 בספר **ומשה היה רועה** (ח"א, עמוד קנ"ב) מביא מה שסיפר מפי הרה"ג **ר' לייביש דייטש** (שליט"א) [זצ"ל]: "וועז דער **עצי חיים** איז אמאל געווען אין שטוב פונעם ברודער רביה"ק בעל דבר"י זי"ע און ער האט געזעהן ביי אים א סעט משניות מיטן פי' תפארת ישראל, האט ער אים פארגעהאלטן היתכן ער האט א ספר וואס דער טאטע האט נישט געהאט אין שטוב". והנה מרן רביה"ק זי"ע אף שלא נהג בזה עד כדי כך כאחיו מרן העצי חיים זי"ע, מכל מקום ספר ממחבר זמנינו לא היה אוחז אצלו, ובכל זאת היה ספר "אורחות המשפטים" יוצא מן הכלל.

17 ספר **זקניך ויאמרו לך**, חלק י"ב, עמוד 143.

הוצאות הגליון בשבוע זו
נתנדב ע"י הרבני הנגיד הנכבד רודיצו"ח
עוה"ר יעקב זוסמאן
סופר הי"ו
חבר הנהלת העתיבתא הק' בקריית יואל יע"א
לעילוי נשמת
אביו הרה"ח
ר' שמואל בנימין סופר
ב"ר מרדכי אפרים פישל ז"ל
נלב"ע כ' מנחם אב
תנצב"ה

פנימי | תע"ר | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון הגדול רבי מיכל זילבער שליט"א

ראש ישיבת זוועהיל ירושלים ת"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת לך לך תשפ"ה לפ"ק

רבינו קידם פניו בברכה ודרש בשלומו

ובשלום בניו ובכדיו החשובים שנתלוו אתו

רבינו: מ'איז געקומען אויף א שמחה?

הגר"מ: יא, כ'האב געהאט דא א ברודער וואס איז נעבעד אוועק – זיין זוהן מאכט חתונה דאם ערשטע קינד. כ'בין געקומען ממש אויף אפאר טאג, כ'בין שוין מיטן פנים צוריק קיין ארץ ישראל.

רבינו: וועז זענט איר אנגעקומען?

הגר"מ: כ'בין געקומען מאנטאג אינדערפרי. און מאנטאג בייגאכט איז געווען די התונה אין לעיקוואד. און די גאנצע צייט בין איך געווען אין בארא פארק.

אבער כ'האב זיי געזאגט (למלוויו אתו) אז כ'בין שוין דא וועל איך נישט אריין קומען צום רבי'ן?.

מ'פארציילט אז ס'איז געווען אמאל א ברסלב'ער חסיד אין ירושלים, אין יענע זמנים אמאל איז דאך נישט געווען קיין טעלעפאנען, און ער איז נעלם געווארן אויף אפאר וואכן, נאכדעם וועז איז ער צוריק אהיים געקומען האט ער געזאגט, אז ער איז ארוים פון שטאט, האט ער געטראכט צו זיך, אז ער איז שוין ארוים פון ירושלים זאל ער נישט פארן קיין מירון...?

רבינו: וועז פארט איר צוריק?

הגר"מ: מוצאי שבת אי"ה.

כ'האב געוועדט קיין ארץ ישראל, דארטן זאגט מען שוין 'ותן טל ומטר'. יעצט דאנערשטאג נאכט האט מען אנגעהויבן צו זאגן.

רבינו: יא, דארט דאך איז שוין ז' חשון.[1]

א' מבניו: א בן ארץ ישראל וואס איז דאהי דארף זאגן 'ותן טל ומטר'?

רבינו: ס'איז א גרויסע מחלוקה אין דעם. דער רדב"ז (סי' אלפים נ"ה)) און דער חיד"א אין ברכי יוסף (סימן קי"ז סק"ה).[2]

הגר"מ: דא וויים איך אז ס'איז ארץ ישראל אידן. וויייל דער הייליגער קדושת יואל (מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל) איז דאך צופעליג געקומען דא.

רבינו: דער פעטער ז"ל האט טאקע געזאגט פאר אידן פון ארץ ישראל וואס זענען געווען דאהי, אז זיי זאלן זאגן ביי שומע תפלה, אזוי האט ער מכריע געווען (ע"פ המבואר בסי' קי"ז ס"ג דיהידים הצריכים לנשמים בימות הקיץ יאמרנו בשומע תפלה).

---

1 וז"ל המחבר בשו"ע או"ח קי"ז ס"א: ברכת השנים צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר, ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחרי תקופת תשרי (ויום התקופה הוא בכלל הס'. הגהות מיימוני פרק ב'). ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון, ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאול.

2 וז"ל שם: בן חוצה לארץ הנמצא בארץ ישראל, ובן ארץ ישראל הנמצא בחוצה לארץ, כל אחד ישאל כבני העיר הנמצא בה. וטעמא, דבן חוצה לארץ הנמצא בארץ ישראל הוא צריך לחיי שעה באותם הימים עמהם. ובן ארץ ישראל הנמצא בחוצה לארץ, הוא יחיד בחוצה לארץ ואין היחיד שואל. ושמעתי מנכדו של הרב מהר"ר יעקב מולכו בתשובותיו כ"י סי' ס"ז. וכבר כתב יד אהרן משם מורנו הרב כמהר"א יצחקי שהיה אומר כן משם מהר"י מולכו ומהר"ז גוטה וכמה גדולים. וכן דעתי הקצרה נוטה. ודלא כהרדב"ז והפר"ח.

ס'וועלדט זיך אויך צו ער איז דאהי מיט די משפחה אדער זיי זענען געבליבן דארט.

הגר"מ: פארקערט איז אויך די שאלה, וועז א בן חוץ לארץ איז יעצט אין ארץ ישראל צו ער זאגט ותן ברכה.

רבינו: דאם איז א גרעסערער פראבלעם, ווייל ותן טל ומטר צו זאגן ביי שומע תפלה אויב מ'דארף נישט צו זאגן, שאדט דאם אויב מען זאגט דאם עס יא, אלץ א הפסק בתפילה.[3]

א' הנוכחים: איז דאך דאם ביי ותן ברכה אויך.

רבינו: ניין, ותן טל ומטר בימות החמה איז א פראבלעם, אויב ס'איז נישט קיין תקנת חכמים צו זאגן טאר מען ביי 'שומע תפילה' אויך נישט זאגן ותן טל ומטר.

ביי שומע תפילה מעג מען טאקע אלעס בעטן זיינע אייגענע צרכים, פאר פרנסה און אנדערע זאכן, אבער נישט גשם בימות החמה וואם איז א סימן קללה, דער מגן אברהם (סי' קי"ז) דערמאנט עס.[4]

הגר"מ: וואם טוהט א בן חו"ל וואם דארף דאוונענען פארן עמוד?

רבינו: באמת, ס'וועלדט זיך אויך פאר וועם ער דאוונענט פארן עמוד, וועט דער מנין איז. דער בעל תפילה זאגט אזוי ווי דער ציבור זאגט (כ"כ בברכ"י שם אות ו').

כ'בין געווען אמאל אין ארץ ישראל אין אזא זמן (שכבר התחילו לומר בארי', ובחו"ל עדיין לא אמרו), האב איך נישט געוואלט דאוונענען פארץ עמוד מהאי טעמא.

איינמאל בין איך אבער געווען דארט וועז כ'בין געווען א חיוב צו דאוונענען, כ'בין געווען בשנת האבל (בחורף שנת תשס"ז בהיות רבינו בשנת האבל אחרי פטירת אביו רביה"ק הברך משה ז"ל), האב איך טאקע יא געדאוונענט, און כ'האב געזאגט ותן טל ומטר ביי די הויבע שמונה עשרה, ווייל דער גאנצער ציבור זענען געווען עפ"י רוב דארטיגע, בני ארץ ישראל.

איז אויסגעקומען אזוי, ביי די שטילע שמונה עשרה האב איך נישט געזאגט, און ביי די הויבע שמונה עשרה האב איך יא געזאגט...

*

הגר"מ: כ'וויל דערמאנען דעם רבי'ן אז כ'בין שוין איינמאל געווען דא אין אזא צייט, כ'קען דערמאנען דעם רבי'ן וואם איז געווען דער שמועס, די שאלה איז געווען פארוואם האט דער אויבערשטער געזאגט פאר אברהם אבינו 'לך לך מארצך וממולדתך' – ס'איז א קשיא פונעם אור החיים הקדוש – ס'וואלט געדארפט שטיין פארקערט, קודם גייט מען ארוים 'מבית אביך', נאכדעם 'ממולדתך', און נאכדעם 'מארצך'. אזוי פרעגט דער אור החיים הקודש.

נאר דאם איז געזאגט געווארן לגבי דעם וועג, אבער פון די מידות זאלסטו זיך קודם אפטשעפען פון די מידות 'מארצך', נאכדעם 'מבית אביך', און דעמאלטם – האט דער רבי געזאגט – אפשר דעמאלטם וועט זיין 'אל הארץ אשר אראך'.

רבינו: יא, דער ייטב לב טייטש 'אל הארץ אשר אראך' איך וועל דיך ווייזן פאר אנדערע, נישט פאר דיר ווייזן, ס'שטייט נישט אשר אראה לך.[5]

---

3 עי' שו"ע או"ח סימן קי"ז ס"ג דאם שאל מטר בימות החמה מחזירין אותו, וכמבואר במס' תענית (ג:) דגשמים בימות החמה הם קללה, ועי' רש"י שם, ועי' משנה ברורה סי' קי"ז סק"ג אם דין זה הוא גם בהזכיר גשמים לאחר ז' במרחשון.

4 שמביא שם מ"ש הש"ך, בזה"ל: מיהו קבלתי דיש להזהר שלא לשאול גשמים כלל שלא בזמן שתקנו חכמים אפילו בשומע תפילה, ע"ש.

5 וז"ל שם: לך לך מארצך וממולדתך וגו' אל הארץ אשר אראך. יש לדקדק, דהוה ליה למימר אראה לך, ומהו אראך. ונראה לי על פי מה שכתב הבינה לעתים דרוש ס"ד לפרש מאמר הנביא על מלך המשיח (ישעיה יא, ד) ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ, כלומר, מה ששאר בני אדם יצטרכו אמירה, יעשה הוא בלא מוצא שפתים, שהוא בעצמו יעשה הצדק והמישור, וזה יעשה רושם בלב כל אדם וממנו יראו וכן יעשו, כהא דאיתא בבא בתרא סוף פרק חזקת הבתים (דף ס.) ברבי ינאי דהוה ליה אילן הנוטה לרשות הרבים [כו'] שדר קצייה, למחר אמר ליה זיל חויא, אי קץ דידי קץ דידך, עיי"ש. ועל דרך זה אמר איוב (ו, כה) מה נמרצו אמרי יושר ומה יוכיח הוכח מכם, כלומר, התוכחה הבא מכם מכח מעשיכם, בלי שום דיבור ואמירה. וזהו שאמרו (ברכות ו ע"ב) כל מי שיש בו [בתוכו] יראת שמים דבריו נשמעים, וממילא עושים רושם אפילו אין אומר ודברים, כי אם בראיה בעלמא שרואים מעשיו הטובים, ממנו יקחו עשות כמוהו, ע"כ דבריו. ועיין מה שכתבתי בזה פרשת מטות באורך.

וזהו שאמר המדרש (ב"ר לט, ב), לך לך, רבי ברכיה פתח (שיר השירים א, ג) לריח שמניך טובים וגו', משל לצלוחית של שמן אפרסמון שמוקפת תמיד צמיד פתיל ומונחת בזויות, אין ריחו נודף. כיון שטלטלו, ריחו נודף. כך אמר הקב"ה לאברהם טלטל עצמך ממקום למקום ושמך מתגדל בעולם. ר"ל, שיראו מעשיו והריחו ביראת ה', וריח טוב יוצא מאתו, ממנו יראו להדמות אליו וללכת בדרכיו. (שהש"ר א, כב) שמן תורק (מכלי אל כלי) שמך, על כן עלמות אהבוך, אלו גרים שגייר.

וזהו שנאמר אשר אראך, כלומר אראה אותך ומעשיך לזולתך למען ילמדו עשות כמוך, ובזה ואעשך לגוי גדול. ובזה נבין אומרו לך לך, כוון בזה כי יש חשש במקום רואין לבל יעלה בלבו איזה התפארות ומחשבה בלתי רצויה כי אם להשתבח וכדומה, והעצה לזה, שידמה בעיני האדם כאלו עומד בעצמו ואין איש אתו, כמבואר בחובת הלבבות (שער אהבת ה' פ"ג). ובנועם מגדים פרשת האזינו (ד"ה עוד) פירש בזה (דברים לב, יב) ה' בדד

הגר"מ: מ'האט געזאגט יעצט שמחת תורה 'אתה הראית לדעת', די גאנצע וועלט זאגט אזוי דער נוסח. וואס איז יעצט געשעהן? 'אתה הראית' איז געווען שבועות, כ'האב קיינמאל נישט געהערט אז עמיצער זאל שבועות שרייען 'אתה הראית'? וואו זענען געווען די קולות וברקים?

נאר שמחת תורה, אז מ'איז אריבער געגאנגען די ימים טובים, דארף מען געדענקען ס'איז געווען א ראש השנה, די תקיעות, ס'איז דאך געווען היי יאר דריי טעג יו"ט ראש השנה – ס'איז א גרויסע מעלה. די חוץ לארץ'דיגע אידן האבן דאס יאר געהאט א ברכה משולשת, מיר האבן איין מאל געמאכט א ברכת עירוב תבשילין (ביו"ט ראש השנה שחל ביומי ה' ו'), זיי האבן געמאכט דריי מאל (כי בחו"ל חל גם יום ב' דסוכות ויום שמחת תורה בערש"ק) – אבער דאס אלעס איז געווען מ'זאל עס געדענקען, אתה הראית 'לדעת' כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו.

דאס איז אלעס געווען אן הכנה, די תקיעות, כל נדרי, נעילה – יעדע פלאץ מיט זיין נוסח – און ווען ער האט שוין געענדיגט די נענועים, הושענא רבא, און ער איז אנגעקומען דא, איצטערט איז 'אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו', דאס איז ווען דער אויבערשטער האט דיר געגעבן די תורה, האט ער געוואלט אז דו זאלסט דאס געדענקען, אבער דער אויבערשטער וווייסט דאך אז א מענטש פארגעסט, האט ער אים געגעבן א ימים נוראים, און חסידים הקדמונים האבן שוין אהנגעהויבן ארבעים יום קודם, שוין פון חמשה עשר באב, מ'האט פארארבעט מעשים, אבער דער עיקר איז מ'זאל צוקומען צום סוף, שטענדיג איז דער כלל 'שפיל לסיפא דקרא' דער סיפא דקרא איז 'אתה הראית לדעת.'[6]

רבינו: עם גייט אזוי, ראש השנה גייט מען ארויף, מ'גייט העכער און העכער, ס'איז חזי לאצטרופי, יעדער איינער גייט ארויף גאנץ חודש אלול, ראש השנה, יום כיפור, און סוכות, מ'קומט צו ביז שמיני עצרת און שמחת תורה, דעמאלטס אז מ'איז אדורך געגאנגען די אלע זמנים, דעמאלטס קען מען זוכה זיין צום 'אתה הראית לדעת'.

כ'האב אמאל געזאגט אז ס'שטייט אין די ספרים (ערי' ייטב פנים מאמר יפה לעינים אות י'), אז די ימי בין המצרים איז אקעגן די טעג פון די ימים טובים, דער מהרש"א אין בכורות דערמאנט אויך אזא ענין.[7]

אבער עכ"פ ס'שטייט אין ספרים אז ס'איז דא אין חוץ לארץ אבט טעג פסח, צוויי טעג שבועות, איז צעהן, ראש השנה איז צוויי, יום כיפור, איז שוין דרייצן, און נאך ניין טעג סוכות, איז דא צוויי און צוואנציג טעג, דער ערשטער טאג שבעה עשר בתמוז איז אקעגן דעם ערשטן טאג פסח, קומט אוים אז די ניין טעג איז קעגן יו"ט סוכות,[8] און שמחת תורה איז דער צוויי און צוואנציג'סטער טאג, קומט עם אויס אקעגן תשעה באב,[9] און תשעה באב לייענט מען ביי די

---

6 יגחנו, (או) אין עמו אל נכר, היינו פנייה שלא לשמה. וזהו שאמר הכתוב (ישעיה סה, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, ר"ל, שהשי"ת יעשה לצדיק גם כשהוא תוך רבים, כאלו עין לא ראהו זולתי אלקים, ע"כ דבריו. וזהו שנאמר לך לך לעצמך, ר"ל שידמה בעיניך כאלו אתה לבדך, כי הכוונה אל הארץ אשר אראך לאחרים למען ילמדו ממך, ואעשך לגוי גדול, על כן צריך שתלך כאלו אתה לך לבדך ואין איש אתך, והבן זה.

כן מובא בספרים הקדושים בשם הרה"ק רבי משה מקאברין ז"ל כי עבודתם הקדושה של בני ישראל בימי הרחמים והסליחות, חודש אלול, ימי ראש השנה, תקיעת שופר, עשרת ימי תשובה, יום כפור, סוכות, והושענא רבה, כל אלו הם הכנה לאמירת והכרת של 'אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו'.

7 וז"ל המהרש"א שם בחידושי אגדות (בכורות דף ח' ע"א ד"ה הג שאמר): כי הנה ב' שיעורים כ"א יום גם כן תולדותיהם שוים בליבון, כי כמו שהכ"א ימים שמראש השנה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהן הן, כן גם ימי כ"א יום פורענות מי"ז בתמוז עד תשעה באב, היה תולדות ליבון עונות כי הצרות ויסורין מכפרין כמו"ש (ברכות נ"ז ע"א) הגלות מכפר, עכ"ל.

ובספה"ק אוהב ישראל (פ' פנחס ד"ה למה קורין) שאלו הכ"א יום שבין י"ז בתמוז לט' באב הם מקורים ושרשיים לכל המועדות של השנה שהם גם כן כ"א יום וכו', וזהו ט' אב היינו שהוא יהיה לעתיד לבא אב וראש לכל המועדות כולם עיי"ש.

8 עי' בספה"ק אמרי נועם (לחג הסוכות) וז"ל, ובקרא נאמר הצירוף הוי"ה היוצא מהפסוק ה'סכת ו'שמע י'שראל ה'יום השייך לחודש אב כי ידוע אשר כ"ב ימים של ימי המצרים הם נגד כ"ב ימים מן ראש השנה עד שמיני עצרת, ומראש חודש אב ואילך מתחילין הימים שהם נגד ימי הסוכות, ע"כ השם יוצא מהפסוק הסכ"ת שהוא אתוון סכת"ה, לזה סידר הקרא על צירופו של חודש אב, עכ"ל.

9 ועיין בזה בספה"ק שער יששכר (תמוז אב מאמר י') שכתב וז"ל: בשם אאזמו"ר הגה"ק מופה"ק מונקאטש זצלה"ה בענין הט' ימים של אב שהם כנגד ימי שמחה של סוכות, ויום ט' הוא שמחת תורה בגליות.

ובשם הגה"ק רבינו החוזה מלובלין זי"ע וצלה"ה בענין הג' שבתות של בין המצרים שהם כנגד ג' רגלים, והשבח הג' הוא שבת חזון כנגד סוכות וכו' כיון דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין כדאמרינן בזוה"ק, וא"כ שב"ת חזו"ן שהוא כנגד סוכות ויו"ט האחרון של סוכות הוא שמחת תורה. על כן שבת חזון שהוא לפני תשעה באב שהוא כנגד שמח"ת תור"ה כנ"ל עושים הכנה שיהי' ברכאן דלעילא חלים עלינו בשבוע זו שיהיה יום ט' באב לשמחה ולששון, שיהיה באמת שמחת תורה השמחה הגדולה ביותר כיה"ר במהרה דידן בקרוב עכ"ל ודפה"ח.

קריאה, די פסוקים פון אתה הראית לדעת, האט תשעה באב א שייכות מיט שמחת תורה,[10] אזוי קומט אויס דער חשבון. ס׳שטייט אויך אין ספרים אז די צוויי און צוואנציג טעג וועלן לעתיד זיין יו״ט, אזוי שטייט אין ייטב פנים.[11]

הגר״מ: ׳שמיני רגל בפני עצמו׳, ס׳איז ידוע אז דער רבי ז״ל דער קדושת יואל האט דאך ביי די הקפות געטאנצן מיטן גאנצן כח, ער האט געזאגט ׳שמיני איז ׳רגל׳ בפני עצמו׳. א אמת׳ע מעשה, דער גאון רבי שמואל גריינימאן,[12] איז געווען א גרויסער מקורב צו רבי חיים עוזר פון ווילנא,[13] איז ער יו״ט אריין געגאנגען צו אים, זיין זוהן רבי חיים גריינימאן איז געווען א קינד פון א יאר, האט ער אים געזומען אויפן שוים, האט ער אים געגעבן א בריק מיט די פים אין פנים, איז ער געווארן אזוי... האט ער געזאגט, ער איז מקיים דעם מאמר חז״ל כפשוטו, חייב אדם לקבל פני רבו ׳ברגל׳... ער האט געווואוסט גלייך ווי אזוי צו זאגן א גוט ווערטל, ס׳איז גארנישט געשעהן...

חסידים זאגן ׳שמיני רגל בפני עצמו׳, דאס שטייט פון תלמידי בעל שם, אז מ׳גיבט זיך א קוק אהן, נאך אזעלבע טעג וואספארא פנים מ׳האט, וועגן דעם איז עס רגל ׳בפני עצמו׳, יעדער זאל קוקן פאר זיך אליין אין פנים, צי ער קוקט אוים גוט...

רבינו: כ׳האב דעם יו״ט נאכגעזאגט ביי די הקפות, אז די גמרא זאגט (תמורה יא:) רבי שמעון האלט ווען איינער זאגט ׳רגלה של זו עולה׳ איז נתפשט קדושה בכולה, און ס׳איז כולה עולה. און ס׳שטייט אין ספרים אז לעתיד וועט זיין די הלכה אזוי ווי רבי שמעון,[14] אזוי שטייט אויך פון אר״י הקדוש.[15]

און אין ייטב פנים זאגט ער (מאמר שמחת הרגל אות ב) אז שמחת תורה איז א יו״ט על שם העתיד, פסח און שבועות איז על שם העבר, און שמחת תורה איז על שם העתיד, אויף ווען דער גואל צדק וועט קומען, און דעמאלטם וועט דאך זיין די הלכה ווי רבי שמעון, קומט אויס אז מ׳טאנצט הקפות מיט די פום איז דאך ׳רגלה של זו עולה׳ ווערט דער רגל נתקדש, איז פשטה קדושה בכולה, אזוי ווי רבי שמעון זאגט, ס׳איז דאך די הלכה ווי רבי שמעון, ווערט נתפשט די קדושה, און דער גאנצער מענטש ווערט היילג.[16]

---

10 ומן הענין לציין שבספה״ק עבודת ישראל (אבות פ״ג מ״א) כ׳ בזה״ל: ומה שיוכל אדם לתקן בט׳ באב שהוא בשפלות, אינו יכול לתקן בשמחת תורה עיי״ש.

11 ועיי׳ בס׳ דברי נפתלי - טשאקאווא (פר׳ דברים): ובענין זה שמעתי מפ״ק ש״ב רשכבה״ג מרן אדמו״ר מסאטמר זצוק״ל כשחסינו בצילו בשוויין יצ״ו בשבת ת״ב נדחה בשנת תשכ״ה יחד עם כ״ק אאמו״ר הגה״צ זצלה״ה, ופירש מה שאנו אומרים בהגדה של פסח בברכת גאל ישראל ׳כן ה׳ אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום׳, ודייק בזה דלכאו׳ תיבת אחרים מיותר, ומה רצה להוסיף בזה, ועצם המלה אחרים קשה, כי הרי זאת התורה לא תהא מוחלפת, ואם כן מה משמע אחרים.

ופי׳ דהנה ידוע בא״ת ב״ש דיום שחל בו א׳ של פסח חל בו גם תשעה באב (עיין איכה רבה פרשה ג׳ אות ה׳), ולזה אנו מתפללים בליל הסדר למועדים ולרגלים אחרי״ם, דהיינו שעכשיו עדיין אינם מועדים ושיהפוך השי״ת לימים טובים, ועוד חזו״ן למוע״ד שנזכה כבר שיהיה מועד לששון ולשמחה, ע״כ.

12 גיסו של הגאון בעל החזון איש ז״ל.

13 הגאון רבי חיים עוזר גראדזענסקי ז״ל נולד בחודש אלול שנת תרכ״ג, למד בישיבת וואלאזשין והיה תלמיד חבר להגאון רבי חיים מבריסק ז״ל, בשנת תרמ״ו נתמנה לגאב״ד העיר ווילנא, וכבר מגיל צעיר היה מפוסקי דורו, נתפרסם בספרו שו״ת אחיעזר נפטר חודש אב שנת ת״ש.

14 עי׳ בספה״ק תפארת שלמה (פ׳ שופטים) שמביא ענין זה, וז״ל: אולם יבואר הענין עפ״י מ״ש בגמ׳ אין הלכה כר״ש. מי לנו גדול כר״ש בן יוחאי ומדוע אין הלכה כמותו. אך האמת בזה כי לפי גודל מעלת רשב״י גבוה מאד לכן בעוה״ז בעת כואת אינו באפשר שיהי׳ הנהגת העולם כמותו ולכן אין הלכה כר״ש אבל לעתיד כאשר יהי׳ מלאה הארץ דעה אוי באמת יהי׳ הלכה כמותו. וז״ש הליכות עולם אל תקרי הליכות אלא הלכות. שההלכה הוא לפי ההליכה של העולם לפי מדריגת ומעלת עוה״ז לכן עתה אין העול׳ ראוי להתנהג לסבול עוצם קדושתו של רשב״י. אך בדוד המע״ה מצינו בגמרא וה׳ עמו שההלכה כמותו. שהוא הי׳ בבחי׳ המלכות והי׳ בכחו להמשיך ההלכה לפי ערך הדור שהי׳ בעת ההיא.

15 הובא בספר ויקהל משה דף נ״ד ובסדר הדורות ערך שמאי. ועי׳ מש״כ המלבי״ם (בתורה אור לפרשת חקת) בענין זה: וכבר כתב האריז״ל שמה שאין הלכה כבית שמאי וכרבי שמעון בן יוחאי, הוא מפני גודל מעלתם שלא עסקו בתורת העולם הזה כלל רק בתורת עולם האצילות, כי התורה מתפשטת בכל עולם ועולם, והם נפרדו מן העולם הזה ועסקו בתורת השכליים הנפרדים והתורה כפי סודותיה בעולמות העליונים הלכותיה משונים מכפי ענינה בעולם הגופים, ואמרו שבשמים פוסקים כבית שמאי וכרבי שמעון בן יוחאי, ושכן יפסקו ההלכה לעתיד לבוא כשיתפשטו הנפשות מן הגופים, שאז תהיה ההלכה למטה כמו שהוא בעולם העליון ועל זה אמרו כי תורה חדשה מאתי תצא (עיין ישעי׳ נא ד ויקרא רבה יג ג) שתהיה התורה למטה כמו שהיא אתי למעלה, עד כאן דברי האריז״ל... ועד כאן לשון המלבי״ם.

16 ולחיבת הקודש נעתיק כאן הדברי תורה בשלימותו מה שהשמיע מרן רבינו שליט״א בעת ההקפות בליל שמחת תורה תשפ״ה לפ״ק:

ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, ירוץ עבדך כמו איל, ישתחוה אל מול הדרך.

ב) בהתחלת התורה בראשית, וכתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות מא) בראשי״ת ראשי תיבות ר׳צה א׳להים י׳שמחו ב׳יום ש׳מחת ת׳ורה.

הגר"מ: דער הייליגער בני יששכר רעדט דאך פון דעם, חודש חשון איז דאך דער איינציגסטער חודש וואס האט נישט קיין יו"ט, זאגט דער בני יששכר (מאמר חודש חשון אות ד') איז א ראיה אז בנין בית המקדש השלישי וועט זיין אום חודש חשון.

פון וואנעט נעמט ער אז ס'דארף זיין בנין בית המקדש השלישי אום חודש חשון?, ס'דארף זיין א שמחה, א שמחה שאין כמותה, נאר חשון איז דאך אויסגעטרוקנט אזויפיל יארן, דארף מען אים באצאלן טאפלט, א שמחה שאין כמותו, א בית המקדש השלישי וואס וועט אראפ קומען א אש מן השמים, א פייער פון הימל, ס'וועט זיין אן אנדערער בית.

רבינו: דער בית השלישי וועט זיין צוזאם געשטעלט פון מצוות בני ישראל, ס'איז א געוואלדיגע זאך. דאס איז פון מצוות וואס די אידישע קינדער טוהען.

דער ראפשיצער רב זאגט (זרע קודש פר' כי תצא) ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו, ברענגט ער פונעם רבי ר' אלימלך אז די צדיקים מיט זייערע מעשים טובים בויען זיי דעם בית המקדש השלישי.[17]

דער אלשיך הק' (ישעי' מב, ו) זאגט אחד בונה ומאה סותרים (הובא בערבי נחל פרשת נצבים, ובדברי יואל פר' בא עמ' רפ"ד),[18] אז מ'טוט עפעס שלא כהוגן איז מען א 'סותר'.

רבי יהושע'לע טאמעשוב'ער איז געווען א גרויסער צאנזער חסיד ער איז געווען אסאך אין צאנז, איינמאל האט דער דברי חיים געזאגט אז 'דאס בית המקדש של מעלה איז שוין אינגאנצן פארטיג, די בית המקדש לעתיד, ס'פעלט נאר דער פרוכת', אזוי האט דער צאנזער רב געזאגט. האט ער זיך אנגערופן פאר'ן דברי חיים, 'איך בין מאמין באמונה שלימה אז דער רבי איז בכח אהער צו שטעלן דעם פרוכת', און דער דברי חיים האט אים דעמאלט'ס גארנישט

ולדרכו יש לומר הראשי תיבות ר'צה א'להים י'רקדו ב'יום ש'מחת ת'ורה. וצריך ביאור.

ג) עוד כתב באגרא דכלה (רמזי בראשית אות נה) בראשי"ת ראשי תיבות א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ן י'וחאי. וצריך ביאור.

ואפ"ל בהקדם מה דאיתא במס' תמורה (דף יא:) רבי שמעון אומר, האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, שנאמר (דברים כז ט) כל אשר יתן ממנו לה', ורבנן פליגו דלא קדיש אלא אבר זו בלבד. וכתב בתפארת שלמה (רמזי שמיני עצרת ד"ה והשיאנו) שאם האדם עושה המצוה באבר אחד, מתקדש אותו אבר, וכיון דפשטה קדושה בכולה, שוב אחר כך פשטה הקדושה בכל הגוף, עכ"ד. אמנם הא אתיא שפיר רק לרבי שמעון, וק"ל (עירובין מו:) רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה, וכן פסק הרמב"ם (פט"ו מהל' מעש"ק ה"ב) בהלכה זו כרבנן דלא קדיש אלא אותו אבר.

אמנם ידועים מדברי האריז"ל (הובא בספר ויקהל משה דף נ"ד ובסדר הדורות ערך שמאי) דלעתיד לבא יהיה ההלכה כרבי שמעון בן יוחאי. וכתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (שמחת הרגל אות ב ואות יג) בענין שמיני עצרת החג הזה, כי השלש רגלים הן להודות על הישועה שהיה לנו בעבר, בפסח על יציאת מצרים, שבועות על מתן תורה, ובסוכות על כי בסוכות הושבתי, אבל חג הזה שמיני עצרת אנו עושים על שם העתיד שיהיו כל הימים בבחינת יום טוב (וכמבואר הטעם בישמח משה פ' ויקהל), עכ"ד.

ומעתה יש לומר דכיון שביום הזה אנו שמחין על שם העתיד, ראוי בו לפסוק כרבי שמעון דבמקדיש אבר אחת פשטה קדושה בכל הגוף, ונמצא שעל ידי הריקודין ביום הזה לכבוד התורה, אע"ג שמתקדש רק אבר אחת בלבד, הן הרגלים שמתנשאין ומגביהין עצמן לכבוד ה' ולכבוד התורה הקדושה, שוב אחר כך פשטה קדושה בכולה, וכל גופינו נעשה קודש לה'.

ובזה יתפרש הרמז בראשי"ת ראשי תיבות ר'צה א'להים י'רקדו ב'יום ש'מחת ת'ורה, ותועלת הריקודין ביום הזה טמון ברמז אומרו בראשי"ת ראשי תיבות א'ור ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ן י'וחאי, דס"ל האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה, ובכן על ידי ריקודין של מצוה ביום הזה שמתקדש הרגל, שוב אחר כך פשטה קדושה בכל הגוף.

וזהו בקשת כנסת ישראל לפני הקב"ה בעת הריקודין של מצוה בשמחת תורה, ידיד נפש אב הרחמן משוך עבדך אל רצונך, יהא רעוא שיהיה כל רצוני ומאווי לעשות רצונך, ולא יעכב החומר שבי מלעבדך בלבב שלם, כי ירוץ עבדך כמו איל, היינו שהרגל שלי תרוץ לדבר מצוה ותתנשא עצמה לשמוח בשמחת התורה, וכיון שתתקדש הרגל, שוב אחר כך ישתחוה כל הגוף אל מול הדרך, דפשטא קדושה בכל הגוף, והכל ישועבד לעבודתו יתברך שמו.

---

17 וזלש"ק: כן שמעתי מהרב הקדוש מורינו הרב אלימלך זצ"ל שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות, ופעם אחת אמר שנפלה בית טומאה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מורינו הרב יעקב יצחק מלאנצהוט (ה"ה הה"ק מלובלין) מתפלל תפילת י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים, והבנתי דבריו הקדושים, שמפיל זה, על ידי שעל ידי תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל.

18 וז"ל האלשיך: ואמנם יקשה שבכל דור יש צדיקים הרבה אשר ממעשיהם הטובים כבר נגמר הבית ביתר שאת ויתר עוז, ומה זה כמה עיכובא שעדיין לא נבנה בית המקדש. והתירוץ לזה כי אחד בונה ומאה סותרים, כי כל איש העושה עבירה מפיל קצת מחומת בית המקדש, ואם עושה ח"ו עבירה גדולה יצוייר שמפיל ח"ו כותל שלם אשר עמלו בוניו בו, ולזה צוה ה' הוכח תוכיח עד הכאה וקללה (ערכין ט"ז:), ולהתקוטט בחוטאים, ואם אמר יאמר הלה מאי איכפת לך במעשיו, דברי שטות דיבר, כי אם יבנה איש בית לעצמו, ובא אחד ומפיל וסותר חומתו אשר עמל בו הלא ישבור ידיו ורגליו, ואין עושה לו משפט על ככה, ע"ש.

געענטפערט. נאר מיט א צייט שפעטער האט דער דברי חיים געזאגט, 'וועך זאגט אז איך האב נישט געמאכט דעם פרוכת, נאר ס'איז געקומען א רשע גדול און ער האט עם צוריסן מיט זייערע מעשים', דער פעטער ז"ל ברענגט די מעשה אין ויואל משה (עמ' ט').[19]

הגר"מ: די ציונים זאגן אז זיי ווארפן אראפ די באמבעם וואס קומט פון די אראבער'ס, אבער דער אמת אז דאס איז ווייל יום כיפור האבן די אידן געבעטן 'אחת למעלה ושבע למטה', ס'איז קלאר אז נאר מיטן כח פון די תפילה האבן די באמבעם נישט געשעדיגט, זיי קענען עפעס טוהן? נאר דער אויבערשטער געבט אונז אכטונג. מ'דארף וויסן אז 'אין עוד מלבדו'.

א' מבניו: דער טאטע זאגט אלץ אז היינט איז שוין נישטא קיין נסיון הציונות, ווייל אלע זעהן אז ס'איז נישט קיין מדינה...

רבינו: ס'איז נאך נארנישט בעסער, ס'איז נאך פיל ערגער...

הגר"מ: ס'שטייט אין קב הישר (פרק י"ח) אז ווען א איד זעהט השגחה פרטית איז ער מחויב דאס צו מפרסם זיין,[20] פארוואס? ווייל דער רמב"ן זאגט דאך אין פרשת בא, אז דער אויבערשטער מאכט נישט קיין אפענע נסים יעדן טאג, אבער אז דו האסט געזעהן דארפסט עס פארציילן.[21]

האב איך געזאגט א פשוט'ע זאך, מ'זעהט די נסים ונפלאות, ס'איז דאך נישט צו גלייבן, איינער פרעגט מיר וואו איז גרינגער צו וואוינען? האב איך געענטפערט, איך וויים נישט ווא, וויפיל אידן האט מען פראבירט צו שטעכן דא אין אמעריקא, שוואנצע חיות, גרינע חיות, וואספארא נפק"מ, פארוואס? ווייל דער רבונו של עולם פירט די וועלט, זאלסט נישט מיינען אז דארט איז גוט, דא איז גוט, ס'איז אין ערגעץ נישט גוט.

---

19 עי"ש כל הענין, וע"ע בדברי יואל לחג הסוכות (קהלת - דרוש ח).

20 וז"ל: הז"ל תיקנו לומר בכל יום מזמור ק' בתהילים שהוא מזמור לתודה, כיוון שאדם צריך להודות בכל יום על הניסים שעושה לו ה' ולהביא קרבן תודה כי אין בעל הנס מביר בניסו (נדה לא), וכשאומר מזמור זה יחשוב בלבו כאילו הוא מביא קרבן תודה לבית ה', ומי שזכה שהשי"ת יציל אותו מלסטים או מאש ומים או שהיה חולה ונתרפא, אזי חובה עליו לעשות איזה מעשה טוב, שיהיה ניכר שהוא עושה זאת במקום קרבן תודה לכבוד הקב"ה, עכ"ל.

21 וז"ל: ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון...

דער רבי וויסט דאך אז איך בין פון טבריא, איך געדענק נאך דעם קדושת יואל ווען ער איז איינגעשטאנען ביי ר' יואל אשכנזי ז"ל,[22] עכ"פ כ'האב געזוכט אין אלע סידורים ס'שטייט נישט 'ותחזינה עינינו בשובך לטבריא', ס'שטייט 'בשובך לציון', איז א ראיה אז ס'איז נישטא אזא זאך, אויב אזוי איז דאך נישט קיין נפק"מ פון וואנעט מ'קומט.

רבינו: ארץ ישראל איז איבעראל איין קדושה, ירושלים איז נאך העכער. אבער אויסער ירושלים איז גאנץ ארץ ישראל די זעלבע קדושה.

הגר"מ: ס'איז א מצוה לספר, איך דערציל עם אלעמאל, איך ביך דאך געווען דערבי, ר' יואל אשכנזי האט געוואוינט אין טבריא, כ'מיין כ'האב שוין אמאל דערציילט דעם רבי'ן די מעשה, ער האט געוואוינט אין א דירה וואו מ'האט געדארפט אראפ גיין זעקס טרעפ, ווען דער היליגער קדושת יואל איז געקומען קיין טבריא, וואו איז ער איינגעשטאנען, ביי ר' יואל, דעם ערשטן מאל וואס איך געדענק איז געווען אום תשי"ד, דעמאלטם בין איך אלט געווען צעהן יאר, איך האב מיך שטענדיג געשטופט צווישן די פרחז כהונה, כ'האב געזעהן ווי די צוויי אידן האבן געערעדט, זיי האבן געערעדט און געווינט, אזוי ווי צוויי חברים, אבער ר' יואל איז געווען עלטער פונעם רבי'ן מיט דריי יאר, ר' יואל פלעגט עם מיר דערציילן – מיכל זאלסט געדענקען וואס איך זאג דיר – האט ער דערציילט, אז ווען ער איז אוועק געפארן אלס קינד קיין ארץ ישראל איז ער אריין ענגאנגען צום קדושת יו"ט זיך געזעגענען, האט אים דער היליגער קדושת יו"ט געזאגט 'דו יואל'יש פארסט קיין ארץ ישראל, און מיין זוהן יואל'יש האט ליעב ארץ ישראל, זאלט עטץ עסן פון איין טעלער'.[23] ר' יואל אליינם האט מיר עם פארציילט.

---

22 הגה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל מטברי' הי' בנו של הגה"צ ר' ברוך אשכנזי ז"ל, בנו של הגה"צ ר' אפרים יוסף אשכנזי ז"ל אב"ד זלאטשוב, בנו של הגה"ק ר' יואל אשכנזי אב"ד זלאטשוב מח"ס שו"ת מהר"י אשכנזי חותנו של הגה"ק מרן הקדושת יו"ט ז"ל. ובעודו ילד נסע עם אביו לקבוע דירתו באר"י.

23 וברבות הימים כאשר היה משכן קדשו של רבינו בארה"ב בא פעם אחת הרה"צ ר' יואל אשכנזי ז"ל לבקר את רבינו, וכאשר נכנס לבית רבינו אמר בהתנצלות כי היות שאין לו לרבינו טבלא על כותלי ביתו שגר שם על כן היה קשה לו למצוא את ביתו, ענה לו רבינו בדרך צחות: היה לכם לשאול איה משכנו של ה"שונא ציון" הידוע, ואזי היו כולם מראים לכבודו את מקום דירתי, ועל זה הזמיר לו הר"י אשכנזי את דברי אביו הקדושת יו"ט הנ"ל שהוא אוהב ארץ ישראל, ורבינו ז"ל אישר את העובדא.

רבינו: יא, כ׳האב עם אויך געהערט פון אים.[24]

הגר״מ: ר׳ יואל האט געהאט א מורא׳דיגע מעלה, נארמאל פלעגט ער פארציילן דאם, יענין, מיר האט ער דערציילט אלעם..., ער האט געזאגט ׳מיכל, די וועסט געדענקען׳, וועז די רביצין איז נפטר געווארן, איך בין שוין געווען א יונגערמאן, כ׳פלעג קומען צו מיינע עלטערן קיין טבריא, האט ער מיר געזאגט, גוט דו ביזסט געקומען, דו ווייסט אז ׳באבע׳ איז געשטארבן – זי האט געהייסן ׳באבע׳ – בין איך צוגעגאנגען צום קבר און כ׳האב איר געזאגט ׳באבע, זאלסט נישט דערציילן אין הימל וואספארא שטארקער איך בין געווען׳ (להחזיק מעמד באותה תקופה קשה).

רבינו: היינט מאכט זיך שוין אין טבריא צוריק א אידישער ישוב.

הגר״מ: אין זכות פון די אידן וואס האבן זיך מוסר נפש געווען.

אין מיינע צייטן ווער ס׳האט נישט אוועק געשיקט די קינדער פון טבריא קיין ירושלים איז געווארן א מחלל שבת, ממש א מחלל שבת כפשוטו... פאר די קארלינער האט עם געטומען צייט צו כאפן, ענדע האבן זיי אוועק געשיקט קיין ירושלים.[25]

איך בין אלץ יונגל פון דרייצן יאר אוועק געפארן קיין ירושלים. אבער ׳משם עתידין להיגאל׳ (כמאהז״ל ר״ה לא:), וועגן די וואס האבן פארשטאנען אז מ׳מוז אנטלויפן פון טבריא, וועגן דעם בויעט מען היינט צוריק טבריא...

רבינו: זיי האבן געוואוינט אין טבריא בימים ההם, ס׳איז אין טבריא מורא׳דיגע היצן, ס׳איז נאכנישט געווען קיין עיר–קאנדעישאן׳ס, און מ׳האט געוואוינט אזוי.[26]

הגר״מ: זיי האבן זייער געליטן פון די היצן, זיי פלעגן נעמען א ליילעך און עם איינטינקען אין וואסער, דאם איז געווען זייער עיר–קאנדעישאן...[27]

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן אריכות ימים ושנים א שיבה טובה, מ׳זאל קענען זיצן און עוסק זיין בתורה מיט הרחבת הדעת.

הגר״מ: אמן, וכן למר. למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו אחריו צוזאמען, אחריו מיינט נישט דערנאך, נאר צוזאמען.

כ׳וויל בעטן דעם רבי׳ן זאל אנוואונטשן מיין רביצין, זי שטייט דא ביי די זייט.

וכירכו רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל אלעמאל זיין געזונט, מיט אריכות ימים ושנים, מ׳זאל הערן בשורות טובות תמיד.

ושאלו רבינו: מ׳האט שוין ארוים געגעבן נאך א נייע ספר?

א׳ מבניו: מ׳האט שוין ארוים געגעבן צעהן כרכים, אבער כ׳מיין מ׳האט שוין געשיקט פארן רבי׳ן אלע צעהן.

רבינו: נו, איך וויל איך אויך געבן א מתנה. דאם איז יעצט ארוים געקומען פאר יום טוב.

רבינו העניק לו ספרו החדש ׳לב אהרן׳ על פוריות הש״ס

---

24 וידועה היא אמרתו שאמר רבינו פע״א שבפרשת האזינו (שכידוע מספה״ק ששמותם של כל בני ישראל מרומזים בשירת האזינו) מרומז שמו ביחד עם א״י, בפסוק י׳שיב ל׳צריו ו׳כפר א׳דמתו [בה מרומז שמו הק׳ של מרן רבינו ז׳ל בראשי תיבות]. ואדמתו היינו ארץ ישראל, וממילא מרומז שמו הקדוש יחד עם ארץ הקודש, וכמ״פ בעת שהיה רבינו עולה לתורה בפר׳ האזינו והקריאה בשישי מסתיימת בפסוק זה, הרגינו וגו׳ ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו, הזכיר רבינו ואמר: בפסוק זה מרומז שמי וא״י גם יחד, ישיב לצריו מרומז המלחמה נגד רשעי ישראל, וכפר אדמתו עמו, מרומז בזה דארץ הקדושה אינה מקפדת עלי ח״ו על עמדתי איתן ללחום נגד הפעולות הנעשים על אדמתה נגד התוה״ק, בחילול קדושת הארץ ר״ל.

24 כ״ק רבינו הברך משה ז״ל שילב פעם את ענין זה עם מ״ש בדברי יואל (פ׳ ויצא עמוד ע״ג) מה שדרש רבינו״ל אצל מסיבה להחזקת המוסדות בדברי הגמ׳ (כתובות עה.) עה״פ (תהלים פו, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון, א״ר מיישא בר בריה דר׳ יהושע בן לוי אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה, עי״ש.

25 כידוע שהישוב החסידי בטבריא נתיישב בשנות תק״מ ע״י הרה״ק הרמ״מ מוויטעבסק והרה״ק רבי אברהם מקאליסק ז״ל, ואח״כ נשארו שם קיבוץ מחסידי קארלין וחסידי סלאנים.

26 ועיי׳ בס׳ אמרי אמת (ליקוטים): בהיותו בטבריה היה חם מאד, אמר פלא שהמרגלים לא דיברו על ארץ ישראל שמזג האויר חם שם מאד, ועונה, שכנראה במצרים ובמדבר היה יותר חם. והוסיף איתא בגמי טבריא טובה ראיתה, ס׳איז גיט נאר אהן צו קוקן... ע״ש.

ולדוגמא נציין מה שכ׳ בקונטרס אור הגנוז (עמ׳ ל״ח) על חסידי קארלין בטבריא, וכותב על החסיד ר׳ אלטער פישמאן ז״ל: והרה״ח ר׳ זלמן קארין ז״ל סיפר שפע״א הי׳ יו״כ בטבריא שמזג האויר הי׳ חם מהרגיל שם, הקהל כולו שכבו בביהמ״ד בהתפשטות ע״ג הקרקע באין אונים ממש, והאחד המיוחד הי׳ ר׳ אלטר שעמד במשך כל היום על רגליו, כאשר לא מצא מי שיחליפו לעבור לפני התיבה במקומו, וגמר את כל תפילות היום בעוז רוחו כדרכו, ולא הרגיש אפי׳ בלהט סבל החום שהתיש והמיס את כוחות הנוכחים אשר לא קמה עוד רוח בהם.

27 עיי׳ בס׳ יסוד המעלה (ח״ב מכתב מ) מכתב מהרה״ק מקאליסק ז״ל והחבריא קדישא שכתבו לתושבי חו״ל מרוב חום השמש המצוי בטבריא אשר גרם להרבה מחלות ולרעבון וצמאון, עיי״ש בדבה״ק.

הגר"מ: דאם איז שלא על מנת להחזיר, אוודאי וועל איך אי"ה צוריק געבן מיינע ספרים, אבער ס'איז נישט דער זעלבער ערך...

כ'האב שוין באקומען פון רבי'ן אמאל פון די ספרים, צווי בעגדער.

מוה"ר זאב וואלף גליק הי"ו יו"ר וועד להוצאת ספרי רבינו שליט"א: דאם איז שוין דער פערטער ספר אויף סוגיות (ספר לב אהרן ח"ד כולל חידושי סוגיות בסמ' שבת יומא וביצה).

הגר"מ: וואס איך האב באקומען איז אויף פסחים.

הגר"מ עיין קצת בתוך הספר

ואמר: כ'האב מיך שוין אפגעשטעלט דא אויף עפעס, מילה שלא בזמנה ביום, די קשיא ווי אזוי האבן זיך די איד געקענט מל'ן אום פסח?, כ'זעה דער רבי ברענגט דעם שו"ת יד אליהו (סימן נא).[28]

פרעג איך, מ'פרעגט דא א קשיא, ברענגסטו א מעשה פון זוהר? נאר ס'איז א פשוטע זאך פארוואס דא ברענגט ער פון זוהר, ווייל פסח ביינאכט האט געלאכטן ווי דער זוהר, ברענגט מען פון דעם זוהר.

רבינו: יא, דאם איז א זוהר (פ' בא דף לח),[29] 'האי לילה הוה נהיר כתקופת תמוז'.

הגר"מ: אין כתבי האר"י איז דאם אויך געברענגט, ס'איז דא א ספעציעלע דינע ספר 'זוהר הרקיע', פון די תלמידי האר"י. דאם איז געמאכט געווארן אויף צו פארענטפערן ס'זאל נישט זיין קיין סתירה פון די גמרא מיטן זוהר.[30]

עכ"פ אין מיינע ספרים ברענג איך דעם יד אליהו אין הלכה, און אין אגדה זיכער, אין 'לב ים' (ספר שיעורי על מסכתות הש"ס) אויף מסכת יומא ברענג איך אויך דעם יד אליהו.

---

28 דהנה כתב בשו"ת יד אליהו שם, אהא דאיתא במדרש (שמות רבה יט, ה) דבליל פסח נימולו כל בני ישראל, ולכאורה איך נימולו ישראל בלילה, למ"ד אין מלין אלא ביום (יבמות עב.), אך מבואר בזוהר הקדוש (בא דף לח.) דליל פסח מצרים הוה נהיר לילא כיומא דתקופא דתמוז, ומעתה כיון דאותו הלילה כיום יאיר, הוה ליה כמו יום לכל דינים שבתורה, ושפיר נימולו בלילה ההוא, עכ"ד.

29 עי"ש לשו"ק של הזוה"ק: ותנא הוה נהיר לילא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב (תהלים קלט יב) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה .

30 חיברו הקדוש רבי יעקב צמח ז"ל מגורי האריז"ל ונדפס לראשונה בעיר קאריץ בשנת תקמ"ח, ובא' המהדורות מהספה"ק הנ"ל י"ל בעיר סיגעט ויש עליו הסכמה ממרן הייטב לב ז"ל והרה"ק מלסקא ז"ל ועוד שאר גאוני וצדיקי הדור נ"ע.

קודם פרעג איך פארוואס היסטו עם 'יד אליהו',[31] ווייל ס'שטייט אין פסוק (מלכים–א יז, טז) כדבר ה' ביד אליהו, יעדע זאך איז דאך אויסגערעכנט פון הימל, אזוי שטייט אין פסוק אז דער דבר ה' איז ביד אליהו...

רבינו: קומט אוים לויט דעם יד אליהו, האט נוהג געווען אין מצרים מצוות יום און מצוות לילה, מ'האט געקענט עסן דעם קרבן פסח אלין לילה, מ'האט געקענט שחטן דעם קרבן פסח אלין יום.

הגר"מ: דער הייליגער התם סופר (בשו"ת סימן נ"א) איז דן לפי דעם יד אליהו, ווי אזוי האט מען געקענט זאגן הלל ביינאכט. אונז זאג מיר דאך אויך פסח ביינאכט הלל, ווי אזוי קען מען זאגן הלל ביינאכט?

א' מבניו: דער התם סופר ענטפערט אז אין מצרים האט מען געקענט זאגן הלל ווייל דאם איז געווען די צייט פון די נס.

אבער דער טאטע זאגט לויט דעם יד אליהו, ווי אזוי זאגט מען היינט הלל ביינאכט, ווייל דער התם סופר זאגט אז ביי דעם מקום הנם מעג מען זאגן ביינאכט, די זעלבע זאך היינט

הסכמות

הסכמת אדומ"ר הרב תאון המובהק' רשבבה"ג מופת הדור
ההמופלגים בכל קצוי ארץ מאור לארץ ולדרים, בחיבוריו היקרים
כבוד קדושת שם ותארתו מ"ה יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן
זלל אבידק"ק לובוב והגליל יצ"ו.

הרבני בהיותי מ' נפתלי שנעמבערג מ' מתוקמקום על דעתו להדפיס ספר הקדוש זוהר הרקיע
על הטור"ק, לבקשת כתוני שחברתא מד' לשוני כל ישראל, וגם ספר הקדוש
קול ברמה על הלכות מהרי"ו הנ' זלה"ה, הכי קרא ותנו ו' א' הרקיע כי תלי' עיונים והמבוכים
תלויה כותר הרקיע לבבן דברי הזוהר הקדוש ולבונת מפוני מתוני הסוגיות ונקל קול ברמה נשמע
לבאר דברי הלהדות לזוהר הקדוש ויקרא, ותפקרא להאיר עיונים ולפקוח עיונים שאר יפתחו עיונים
להבין לחד היקר הנמצא בהלהדות, והגני לשתיעא לבני החדם זכות הרבים חבר תלוי בו כי זה כחמשים
שנה חבר עברו מיום שנדפס ספר הנ' בק"ק קראקא ולא נדפס רק פעם אחת ופסו אתו וכתעבו
שלא נמצא אחד בשיר כו' והנה שלחלו רעיה, והגני לבקש מהחבר"י לטובת בהוסבי ידיו לחתן בהוסבי יבלע
המפעלו וירימה שבר טוב בעתלו כי בן מלן לעשה טוב ותהי'לו שלח ישיגו גבולו תלך עבר שנים
כן בתמיכה זו הן בחמיכה אחרת דלא לעירקו' תוח דרבנן כו' והמשיע לדבר תלוה יחבוך תלוקו אתן.

נלע"ז יום ה' **בהעלותך תרל"ד** לפ"ק.

יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן

הסכמת כבוד הרב ה"ה מנדיק
טוניטא קנקסט מו"ס כ"י
מפפלקני' המפליגים בכל
וקדוקי הקפ"ם מרן מו"ם יצחק לוריא
מדידקפות אלה"ם:

הנה לפני ידידי הרבני המופלג
החריף ובקי בש"ס ופוסקי כ' שנוקר
כאת בהסכמת מפר הקדוש זוהר
הרקיע על שמור הקדוש ותין
לכתב מזה לשתח בקיק פתח"י מלבושה
אתה דורשי שלומו, לפעמדו ולהתכבד
ויתבו לו גם אנחנו בקדושה כי ביוכל
לעשר מפר הקדוש לכוות הרבים
כי שנה נחלה בפרסומו כי הספר
הקדוש הזה שיש בתוכו דברי קבלה זכות
יחבבהו בהשלמה מכ"ע בתוכו ובתוכיו
הקדוש ובתוכיו הנכונים לתמיד בלילים"ם
יום כ' כיון תלכ"ב לפ"ק
הק' לענער לי"פ מוידשוב.

פורם לוי בשלום הכתיבים שמכי תורתה ומצותה ובכל מעמו כ"ל
תון שמלוה. קנקסט מלא על גי מנמרת לבן תפאון לפעני הלמוון לת
הרבני המפ"מ, מפלני מ' לעלער הספר הקדוש זוהר הרקיע לכוות הרבים
כ"ד לפ"ק יצחק אייזק מוידשוב

הסכמת הכ"ה מנדיק
נתנתן מכתוב שלשלה
היוסבני בגילוח קדושה מו"ם מפפוד
בתוכתו ולקחתו כעל קפ"ם מו"ס
יקותיאל יהודא מוילנוביס כי
הל"ד קק"ק קאטש וחגליל יצ"ו

נודע לשמוע ובשכמל מם הספר
הקדוש זוהר הרקיע וכ'
קול ברמה מאתן הפל"א הקדוש
ע"ה ולא נלאכה הלא לעורר לבב
הלומי' לחת לו תשוקה ודביקות
הלומי' בחיות בתומכי ידיו על הס"ם
מו"ם מתלי מיש כי' הסכיתו לנעים
הלומי' לחת לו תשוקה ודביקות
ומתלי לו ע' ל"ב תשוקה בעת"ם
יום ד' לל"ב ל"ב תלכ"ב לפ"ק
תקלי"ד לפ"ק פה מינוב יע"ב.
יקותיאל יהודא מוילנוביס

הסכמת כבוד הרב ה"ה מנדיק
מהמופלגים בכל
נלוכיהו לים קדוש יחמד לו. כבוד
קדוש"ם מו"ם כי הימם מלוקו אלה"ם

הגה לפני מרכ' המוסמ' מחכוך מ'
מפפלי מהמופלגים בכל מדינות
הסכמת מוסקוביא עמו
לכתיבים מפר זה הקדוש ומפר
הקדוש קול ברמה ס"ב ידי מכון
עמו לעורר לבב מחינו בני ישרלל
לעמוד ליחיד ולילון לו עמוד קדוש
ולהגות בתולת מפר כי מתלים כבר
מפו מהו ותים כמוהו. ע"כ תלמ
נחלה לתדפיסים ולהפיסם על עפי
כתך ותיל"ת מהר לתדניב אל יפקר
יחיאל נ"ע יעקב עולה לתכוב בעלן
ס"ו כן מנחיה אז הן בתוכיו לבב
תלע"ל כי תלכ"ב לפ"ק.
הק' צבי הירש בריא זלה"ה
אבדק"ק ליסקא יע"א

מחברו היה הגאון רבי אליהו בן רבי שמואל מלובלין ז"ל והיה מגדולי פולין בדורו, והוציא ספרו בשנת תע"א, ואח"כ עלה לארה"ק ונתיישב בחברון, ועיי' בהקדמת ספרו שכותב ג' טעמים למה קרא את ספרו יד אליהו, עיי"ש.

איז אויך במקום שנעשה הנס, פארוואם? ווייל חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, און נאך דערצו לויט דעם יד אליהו האט מען פסח ביינאכט געמעגט זאגן הלל.

רבינו: איך האב מיט דעם פארענטפערט די קשיא, רש"י זאגט (סו"פ שלח) אז מ'האט אכט פעדימער אין ציצית, אקעגן די אכט טעג וואס איז געווען פון ווען מ'איז ארויס פון מצרים ביז מ'האט געזאגט שירה, איז דאך די קשיא ס'איז דאך געווען נאר זיבן טעג, נאר פסח אויפדערנאכט איז אויך א טאג.

הגר"מ: דער צל"ח (פסחים צ"ט.) פרעגט די קשיא, און ער ענטפערט א אנדערע תירוץ, אז יו"ט פסח הייבט זיך אהן שוין פון י"ד, ווייל דעמאלטס האט מען מקריב געווען דעם קרבן פסח, און מ'רעדט פון קדשים וואס הלילה הולך אחר היום.[32]

רבינו: יא, ער ברענגט זיך דארט א ראי' אז רש"י זאגט עד שאמרו שירה על הים, נישט עד שעברו הים, און די שירה האט מען געזאגט שוין בייטאג.[33]

דער חתם סופר (בדרשותיו לפסח עמ' רס"ט) ברענגט אויך אזא תירוץ, ער זאגט אז ביי א בן נח איז הלילה הולך אחר היום, במילא איז געווען אכט טעג.

דער בעלזער רב (מהרי"ד) זאגט א תירוץ, ווייל דער תרגום יונתן (פ' יתרו) זאגט אז מ'איז ארויס געגאנגען ערב פסח מיט די עננים קיין ירושלים מקריב זיין דעם קרבן פסח, מ'איז געגאנגען צום מקום המקדש,[34] דעמאלטס קומט אוים אז פון יענעם טאג איז שוין געווען אכט טעג.[35]

הגר"מ: יעדע זאך איז דא פארשידענע אופנים, די אידן זענען דאך ארויס פון מצרים פריער, 'לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצוותך מאוד' (תהלים קיט, צו), לכל תכלה ראיתי 'קץ', פארוואס זענען די אידן ארויס, 'רחבה מצותך מאוד', ס'איז דא פארשידענע אופנים ווי אזוי מ'איז מפרש דעם קץ...

די קדושת רבותינו איז מבהיל על הרעיון, פון רבי יעקב קאמינעצקי ז"ל האט איך געהערט אמאל,[36] – דער רבי האט געהערט פון אים?

רבינו: יא.

הגר"מ: ער איז געווען אזא געלאסענער איד, איך בין געווען מיט אים זייער באפריינדעט, איז ווען ער איז געווען ביי אונז, האט מען אים געבעטן ער זאל זאגן א שיעור, כ'געדענק נאך ביז יעצט דער נוסח, ער האט געזאגט 'שור שנגח את הפרה', ווען כ'האב געלערנט אין חדר בין איך געווען זיכער אז 'שור' איז א מלאך וואם הייסט שור, און 'פרה' איז א מלאך וואם הייסט פרה, און זיי שטויסן זיך... היינטיגע קינדער זענען אמאך קלוגער, זיי ווייסן אז 'שור' איז א אקס, און זיי זענען גערעכט אויכעט..., אבער קדושת התורה האט אריין געברענגט אין אונז יראת שמים און אהבת ה'.

---

32 וז"ל הצל"ח: בהא דכתיב בסוף פרשת בא (שמות י"ג ג) ויאמר משה אל העם וגו' ולא יאכל חמץ היום אתם יוצאים וגו' ועבדת את העבודה הזאת וגו', ופירש רש"י העבודה הזאת של פסח ואם כן אמר משה דבר זה או בשעת זביחת הפסח וזריקת דמו או בשעת אכילת הפסח, דאל"כ לא שייך לומר העבודה הזאת, והנה בשעת אכילת הפסח ודאי לא אמרו משה שהרי כל הלילה ההיא הוזהרו ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו, ואיך דבר משה אל העם, אלא ודאי בשעת עבודת הפסח בי"ד בניסן ואיך אמר היום אתם יוצאים והם לא יצאו עד ט"ו.

וכ' הצל"ח דהא בקדשים הלילה הולך אחר היום, א"כ גם כאן היום אתם יוצאים סמוך לועבדת דמירי בקדשים דהיינו פסח ג"כ הלילה הולך אחר היום, ושייך ליל ט"ו ליום של י"ד, ושפיר קאמר משה בשעת זביחת הפסח היום אתם יוצאים, שהלילה שייך ליום זה ובלילה קורא יציאה דכתיב הוציאך לילה.

והוסיף הצל"ח דלפי"ז דבמצרים ליל ט"ו היה שייך ליום י"ד, וביום י"ד קאמר היום אתם יוצאים, מתורץ בזה דברי רש"י בסוף פרשת שלח לך (במדבר ט"ו מ"א) דשמונה חוטין שבציצית נגד שמנה ימים ששהו משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים, ונתקשה המזרחי שהרי בפרשת בשלח (שמות י"ד ה') פירש רש"י ליל שביעי ירדו לים ובשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, ולכך אנו קורין השירה ביום השביעי, ולפי מה שכתבתי ניחא שודאי שביעי של פסח היה, אבל היציאה ממצרים נקראת על שם י"ד בניסן, דליל ט"ו היה אז הולך אחר היום הקדום וכנ"ל, ושפיר קורא רש"י שמנה ימים משיצאו עד שאמרו שירה על הים.

33 ע"ש שמסיים בזה"ל: ודו"ק בדברי רש"י שכתב שמנה ימים ששהו משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים ולא כתב שמנה ימים ששהו משיצאו ממצרים עד שעברו הים, לפי שבלילה עברו הים ואם ליל ראשון שייך ליום הקדום, אם כן גם לילה זו שייך ליום הקדום וליכא אלא שבעה, לכך פירש"י עד שאמרו שירה והשירה ביום אמרו ולא בלילה, עכ"ד.

34 כן הובא בתרגום יונתן על הפסוק (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, שבליל פסח הטעין הקב"ה את בני ישראל על ענים, והובילם לבית המקדש אשר בירושלים ועשו שם הפסח, ובלילה החזירם למצרים.

35 ועי' בחידו"ת של רביה"ק ז"ל על חג הפסח, ביום אחרון של פסח תשט"ז שמאריך בענין זה.

36 הגאון רבי יעקב קאמינעצקי ז"ל ראש ישיבת תורה ודעת נולד בשנת תרנ"א, כיהן כראש הישיבה שנים רבות בארה"ב, נפטר בשנת תשמ"ו, וספריו נקראו 'אמת ליעקב'.

ר״וו גליק: ס׳איז א פלא, דער חוות יאיר (דף קצז:) זאגט אז אין די גמרא איז דא זייער אפאך וואס מ׳קען נישט פארשטיין בפשטות, ס׳איז סודי סודות וואס מ׳פארשטייט נישט, זאגט דער חוות יאיר, אבער ׳שור שנגח את הפרה׳ – ער דערמאנט דאס – פארוואס זאל מען זאגן אז ס׳ליגט סודות אין דעם? ׳שור שנגח את הפרה׳ פארשטייט מען פשוט, ס׳איז נגלה ס׳איז נישט קיין סודות.

דער מונקאטשער רב איז זייער ברוגז אויף דעם, ער שרייבט אין דברי תורה (מהדו״ק אות צ״ז), ער זאגט אז אפילו אין די נגלה איז דא סודות התורה, ס׳איז דא ׳תא חזו׳, און ס׳איז דא ׳תא שמע׳.[37]

רבינו: אוודאי, אין יעדע זאך איז דא באהאלטן סודות התורה.

ס׳שטייט אזוי אין תפארת שלמה (על המועדים – רמזי פורים) ברענגט ער פונעם אר״י הק׳ אז לעתיד וועט יעדער פארשטיין דעם נסתר פון די תורה, דאס איז פשט וואס מ׳זאגט ׳כאשר שמענו כן עוד נחזה׳ (ביוצר לשבת החודש), אזוי ווי ס׳איז יעצט נאר ׳תא שמע׳, כן עוד ׳נחזה׳ וועט מען לעתיד אויך זעהן, ׳תא חזו׳.[38]

דער נועם מגדים זאגט אין פרשת בלק אויפן פסוק (במדבר כד, ז) יזל מים מדליו וזרעו במים רבים, ברענגט ער פונעם גרויסן מגיד, פונעם רבי ר׳ בער ז״ל, אז מ׳לערנט קודם נגלה פון א רבי׳ן, און במשך הזמן איז מען זוכה צום חלק הנסתר פון זיין רבי׳ן, דאס איז אזוי ווי א זריעה וואס מ׳זייעט איין, וזרעו במים רבים, זאגט ער ׳מים׳ איז תורה בנגלה, ׳מים רבים׳ איז תורת הנסתר, ווי די גמרא זאגט דארט אין סוכה (דף כח.) דבר גדול איז מעשה מרכבה, אז די תורת הנסתר פונעם רבי׳ן איז ער משיג שפעטער, אין אדם עומד על דעת רבו טייטשט ער דארט.[39]

הגר״מ: כ׳האב געהערט פון מיין רבי׳ן דער נתיבות שלום ז״ל אז דער הייליגער בית אברהם פון סלאנים האט געזאגט אויף ר׳ מאטיל סלאנימער אז ער לערנט תורה לשמה, ער האט געוואוסט, כ׳האב אבער געוואלט אליינס זעהן, ר׳ מאטיל האט געלערנט ׳שור שנגח את הפרה׳ האט אים אנגעהויבן צו לייכטן די אויגן אזוי ווי ער פארענטפערט א שוועכן רמב״ם, האב איך געוואוסט אז ער לערנט תורה לשמה... נארמאל ווען וועלט אלעם לעבעדיג? ווען מ׳פארענטפערט א שוועכער רמב״ם, אבער גלייך ווען ער הייבט אהן ׳שור שנגח את הפרה׳ האט אים שוין

---

37 וז״ל: ...ולפלא הוא מ״ש שם בחות יאיר בתשובה הנזכרת וז״ל: ואף אם משמע בזוהר שהסתירו כמה סודות במשנה וכ״כ המקובלים ובפרט גורי האר״י, אם קבלה היא נקבל, וחלילה לי להרהר אחריהם, רק אם אין חשש חטא בזה אני אומר שהמקובלים סמכו הסתרים על דברי המשנה או הגמרא כסמך דברי תוכחה על שופר וכו׳ עכ״ל.

הנה מ״ש אם אין חשש חטא בזה הנה בודאי יש חטא גדול לומר כזה אפילו בדרך ספק כנ״ל ושרא ליה מארי׳ לההאי גאון וצדיק ז״ל בגן עדן העליון תהיה מנוחתו כבודו במקומו מונח, וישתקעו הדברים אלו ולא יאמרו, כי באמת בפירוש איתמר על כל דברי חז״ל באין הפרש בהלכה או אגדתא ובדיחותא בשער מאמרי רז״ל או ליקוטי הש״ס להאריז״ל על כל דבריהם עפ״י סוד...

ושמעתי בשם קדוש אחד מדבר וגאון מהולל זי״ע שאמר כשהגני לומד זוה״ק וכתבי האריז״ל ה״ז נגלה, כי גילו כונתם בסודות, הגם כי בזה עמקו עוד דבריהם בפנימיות יותר לאין שיעור וערך, ולפי ערך המשיג והמקבל, מ״מ הרי זה נגלה, וכשהגני לומד שור שנגח את הפרה וכיוצא הויות דאביי ורבא הרי זה נסתר, כיון שצריכין להעמיק ולהבין מה שהיה כונתם בנסתרות בזה עכד״ה, ועיין בספר ליקוטי אמרים להגה״ק בעל התניא ו״ל בכמה פרקים ומקומות ותבין... עיי״ש עוד אריכות.

38 וז״ל שם: ״ולזה אנו אומרים כאשר שמענו כן עוד נחזה. ומצינו בלשון הגמ׳ הוא ת״ש. ובלשון הזוהר תא חזי. שמבואר בהאר״י ז״ל שלעתיד יהי׳ נדרש כל התורה כולה עפ״י פירוש הזוהר. ולעתיד יהו כל העם רואים את הקולות ולזה בלשון הזוהר כשדרש קבלה אמר תא חזי. ולזה הפי׳ בסיום התורה כתיב (דברים לד, יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל שהיו רואים את הנשמע וז״פ

(שם ה, לד) ככל אשר עשה לכם במצרים לעיניך. ובזה י״ל (דברי הימים א כט, י) ויברך דויד את ד׳ לעיני כל הקהל דלכאו׳ אין לזה הבנה מהו הרבותא שמברך את ד׳ לעיני כל הקהל. אך בזה נכון מאד. שזה הכתוב מדבר לעתיד שאז יהיו כל הקהל רואים הדבורים שמברך דוד את ד׳. וזה מעלה נפלאה לדוד ולכל ישראל שיהיו במדריגה זו שהיו במתן תורה יהי רצון שנזוכה במהרה לזה. אמן״, עכלש״ק.

39 וז״ל שם: ״או יאמר יזל מים, על פי אמרי קדוש מוהר״י בעש״ט זללה״ה, כי הרב המלמד דעת לאדם אם הוא צדיק איז בשלומד עם התלמיד רק הגלה מחמת שבמצפונו לבו יש סוד הדבר והדיבור נכנס באזן התלמיד לאחר זמן ישיג התלמיד גם הנסתר ולא כן ברשעים וזהו שני דברים בלבד עד כאן ד״ק. ואמר מוהרד״ב ז״ל שזהו בסוד הזריעה שצומח הגרעין המונח בארץ לאחר זמן ויגדיל ויעשה פרי תבואתה כן הדבר הזה אצל התלמיד שמונח הדיבור אצלו ואחר זה יצמח עד כאן דבריו. ולמדריגה זו צריך התלמיד להיות בו מדת ענוה שיהיה בו טבע הצומח כעפר וזהו ובציר (ויקרא כו, ה) לשון ענוה וזעירות ישיג את זרע, בחינת הזרע כנ״ל. וזהו יזל מים, גלות התורה יכונה מים סתם. כי יש לדקדק אומרו מים, ואחר כך מים רבים. אך מים סתם יכונה הנגלות ונסתרות מים רבים. על דרך (סוכה כח.) דבר גדול מעשה מרכבה כו׳. וזהו יזל מים סתם מדליו, מצדיקים שהם גבוהים במדריגה כשיזל מים סתם על כל זה וזרעו, יש בו סוד הזריעה במים רבים, לענין עסק הנסתרות שאינו לומד עמו אז עכ״ז ישיגם אחר כך בסוד הזריעה נ״ל מתוק מאד והבן. וזהו אין אדם עומד על דעת רבו (ע״ז ה ע״ב) וחוצה לומר על דעת מחשבתו הפנימיות אלא לאחר כו׳. והינו לאחר זמן בסוד הזריעה״, עכלש״ק.

געבליטשקעט די אויגן, האב איך פארשטאנען אז דאס מיינט תורה לשמה.

רבינו: די תורה הקדושה וואו מ׳לערנט איבעראל איז עס הייליג.

דער נועם מגדים (פ׳ בראשית) ברענגט אזוי, די גמרא זאגט (סוכה כח.) דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי ורבא. אביי ורבא דאס איז עפעס א דבר קטן? נאר וויל ס׳רעדט זיך פון א ׳דבר קטן׳, פון א ׳שור׳ און פון א ׳פרה׳, און יענם רעדט׳זיך פון ׳מעשה מרכבה׳ אבער באמת איז אביי ורבא אויך א דבר גדול למעלה מהשגתינו.[40]

הגר״מ: ס׳וועלט געברענגט פון די קדמונים, פארוואס רופט מען עס ׳הויות דאביי ורבא׳?, ווייל די פיר צירופי שם הוי״ה (במילוי האותיות) איז גימטריא רל״ב,[41] און ׳אביי ורבא׳ איז אויך גימטריא רל״ב. וועגן דעם הייסט עס ׳הויות׳ דאביי ורבא, ווייל אין יעדע בלאט גמרא איז דא די ד׳ הויות.

כ׳בין געווען אין לעיקוואד, האט מיר איינער געפרעגט, אז אונז וויסן מיר אז אין תורה שבכתב קען מען דרש׳ענען די צירופי אותיות, צי אין תורה שבעל פה אויכעט?, האב איך אים געזאגט, דער הייליגער גאון זאגט, אז פארוואס שטייט אין די גמרא (ברכות ג.) שלש משמרות הוי הלילה, כדי די אותיות פון ׳הוי׳ צוזאמען מיט די ה׳ פון הלילה זאל זיין הוי״ה, אזוי שטייט פון גר״א (בס׳ ביאורי אגדות עמ״ס ברכות ג.). יענער איז געבלייבן שטיין אזוי... תורה שבעל פה זאל מען אויך קענען אזוי דרשנ׳ן...

רבינו: ס׳איז דא א מעשה, דער הייליגער דברי חיים איז געווען אין לובלין אלץ קינד, און דער רבי פון לובלין האט אויפגענומען דעם ציבור, ער האט געזעגנט דעם עולם (שבאו להתברך ולעצה ותושי׳ מברכת קדשו), דער דברי חיים איז געווען א יונגל, און איז געשטאנען און צוגעקוקט ווי אזוי דער רבי פון לובלין געזעגנט אידן, אינמיטן האט דער רבי פון לובלין געזאגט אז ער הערט אויף צו געזעגענען און יעדער זאל ארוים גיין פון שטוב, דער דברי חיים האט באשלאסן אז ער גייט נישט ארוים, ער וויל זעהן וואס דער רבי פון לובלין גייט טוהן, ער איז אריינגעקראכן אין די שאפע וואו ער האט זיך באהאלטן ער זאל קענען מיטהאלטן.

יעדער איז ארוים פון שטוב, און דער רבי פון לובלין איז גבליבן אליינם פאר זיך אויפן זיין פלאץ, ער האט דאך געהאט די הייליגע אויגן, האט ער זיך אויפגעשטעלט און איז גלייך צוגעגאנגען צו די שאפע און עפענט עם, ער כאפט אהן דעם דברי חיים און נעמט איהם ארוים, און זאגט איהם ׳דו ווייסט פארוואס כ׳האב ארויסגעשיקט יעדן איינעם?!׳, ער איז געווען אזוי דערשראקן, האט אים דער רבי פון לובלין געזאגט ׳איך וועל דיר זאגן, דו וועסט דאך אמאל זיין א רבי, און דו וועסט געזעגענען אידן, זאלסטו וויסן, ווען אידן קומען אריין פרעגן פארשידענע שאלות און איך דארף צו ענטפערן, וי אזוי ווייס איך צו ענטפערן, ווען איך זעה פאר מיר לייכטן דעם שם הוי״ה ווייס איך וואס צו ענטפערן, אזוי ווי יעצט האב איך מער נישט געזעהן דעם שם הוי״ה, האב איך ארוים געשיקט דעם עולם. וואס טוהט מען, זעצט מען זיך לערנען די תורה הק׳, נו וואס זאל איך לערנען? כ׳וועל לערנען דעם פרק פון ׳איזהו מקומן של זבחים׳, ווען כ׳וועל לערנען א פרק משניות וועט צוריק קומען דער שם הוי״ה׳, אזוי האט ער אים געזאגט, און האט ארוים גענומען א משניות און געלערנט דעם פרק און נאכדעם האט ער געהייסן מ׳זאל צוריק עפענען די טיהר.[42]

עכ״פ דער רבי פון לובלין האט אויך געזעהן דעם שם הוי״ה איז תורה שבעל פה...[43]

הגר״מ: אבער כ׳האב אים געברענגט דירעקט א ראיה פון זייערע... כ׳האב נישט געברענגט פון תלמידי הבעש״ט הק׳, כ׳האב אים געזאגט, אז דו ווילסט קענסטו נאכקוקן, האט ער זיך נישט געקענט איינהאלטן, און ער איז געקומען זאגן, יא,

---

40 עיי״ש שכתב בביאור הפסוק ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול למשלת היום ואת המאור הקטן למשלת הלילה, דהנה אמרו חז״ל (סוכה כח.) דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי ורבא. וידוע כי עולם הזה הוא עולם המעשה לעשות מצוות ומעשים טובים, ולא כן בעולם הבא עבד חפשי מאדוניו, אכן בעולם הבא שם יזכו הצדיקים להשיג סודות ותעלומות חכמת התורה, מה שאין ביכולתם להשיג בעולם הזה מחמת מסך חומר המבדיל, וזה שאמר ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, הן שני חלקי התורה אשר שניהם גדולים בעצמותם, את המאור הגדול הוא חלק הנסתר דבריו של גדול, לממשלת היו״ם, בעולם הבא הדומה ליום (פסחים נ:), ואת המאור הקטן היא חלק הנגלה הויות דאביי ורבא, לממשלת הליל״ה, בעולם הזה הדומה ללילה, עכ״ד.

41 היינו ששם הוי״ה הק׳ ע״פ ד׳ המילואים ע״ב, ס״ג, מ״ה, ב״ן, הם בגימ׳ רל״ב.

42 עי׳ מה שהאריך מרן רבינו ז״ל בברך משה (פ׳ ויצא) בסגולת עסק התורה שבכוחה להמשיך הדבר שכבר היה בכח אין סוף בהבריאה, ובזה כתב לתת טעם בהסיפור הנ״ל, כי כל עצם הדבר שהצדיק מתפלל על ישראל תלוי בעסק התורה, וזהו פי׳ הכתוב (משלי כח, ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, ולכן הפסיק החוזה הק׳ באמצע עבודתו הק׳ בכדי ללמוד תורה, עיי״ש באריכות.

43 עי׳ בס׳ דברי יואל פ׳ במדבר (דף מו ע״ב) דע״י לימוד תורה שבע״פ, שהיא מסתורין דמלכא, נקראו בני ישראל בנים למקום, עי״ש כל הענין.

ס׳שטייט טאקע אזוי פון גר״א..., פרעג איך אים ׳וואם האסטו געמיינט אז איך זאג וואם ס׳שטייט נישט׳...?

רבינו: מ׳זאג נאך א ווארט פון רבי ברוך׳ל מעזיבוש׳ער, ער האט געטייטשט די משנה (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך, עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים. האט ער געזאגט אזוי, אמאל איז געווען ׳עין רואה׳ מהאט זוכה געווען צו זעהן נביאות, שפעטער איז שוין נאר געווען ׳אוזן שומעת׳ מ׳האט נאר געהערט א בת קול, אבער היינט ווען מ׳איז נישט זוכה, איז ׳וכל מעשיך בספר נכתבים׳, אלעם איז געשריבן אין די תורה, מ׳קען אלעם טרעפן אין די תורה הק׳.[44]

הגר״מ: ערגעץ שטייט פון די תלמידי בעש״ט הק׳ אויך די זעלבע זאך, נאר אביסל אויף אן אנדערן אופן, עפעם אזא לשון ׳תדע, שכל צירופי האותיות שבתורה, גם שבתורה שבעל פה, הם צירופי אותיות, שלרב הונא ורב אשי היה אותו סייעתא דשמיא כמשה רבינו...׳, אלעם איז דאך סייעתא דשמיא.

דאכט׳זיך אין ספר החיים (אחיו של המהר״ל ז״ל) ברענגט ער אויך ווען צירופי אותיות ביי תורה שבעל פה, ער ברענגט דארט אז ׳אביי הוה׳ מסדר סדר המערכה, דארט איז אויך א צירוף פונעם שם הוי׳.

רבינו: ס׳איז דא וואם זאגן טאקע אז ביים דאווענען זאל מען אכט געבן וויזוי מזאגט דאם ארויס, דער בוטשאטשער רב ברענגט אזוי, כדי מ׳זאל נישט זיין קיין הוגה השם באותיותיו.[45]

הגר״מ: כ׳מעג צוזאגן נאך א ווארט? די זעלבע זאך די אלע וואם זיי שטייען דא, זיי זענען צירופי אותיות ווי הוויות דאביי ורבא, נאר וואם דען? יעדער איינער האט זיין שייכות צו שורש נשמתו.

רבינו: אין של״ה הק׳ וועט געברענגט (פרשת בראשית תורה אור, ובמסכת פסחים מצה עשירה) אז ישרא״ל איז די ראשי תיבות י׳ש ש׳שים ר׳בוא א׳זתיות ל׳תורה[46] קענן די שישים רבוא נשמות מישראל.[47]

יעדער איד האט דאך זיין חלק אין די תורה, און יעדער איד האט א אות אין די תורה, דער שינאווער רב ז״ל האט געזאגט אז ער איז מקושר אין ׳ויהי בנסוע׳, דערפאר איז ער אסאך ארום געפארן.[48]

הגר״מ: כ׳בין געווען ביים סקווערער רבי׳ן, פרעגט ער מיר צי איך זאג שיעורים, זאג איך יא, כ׳האב היינט צוויי ישיבות וואו איך זאג שיעורים ברוך ה׳.

גראדע איידער איך בין אוועק געפארן האב איך געפרעגט וואם מ׳לערנט צום נייעם זמן, זאגט מען, אין איין ישיבה האט מען אנגעהויבן לערנען ׳בבא קמא׳, און אין איינע ׳בבא מציעא׳, די גמרא זאגט אין שבת (קה:) כך אומנתו של יצה״ר דער יצר הרע איז דאך ׳היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך׳, די זעלבע איז דער יצר טוב אויך, היינט זאגט ער אים מ׳זאל לערנען ׳בבא קמא׳, און מארגן זאגט ער אים מ׳זאל לערנען ׳בבא מציעא׳, דער חילוק איז נאר דער אויספיר, דער יצר הרע זאגט נאכדעם ׳לך עבוד עבודה זרה׳, און דער יצר הטוב זאגט אים ס׳איז די זעלבע גמרא, בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא... כולם קדושים...[49]

---

44 עי׳ בס׳ בוצינא דנהורא: פ״א בא אליו (להרה״ק רבי ברוך׳ל ממעזיבוש ז״ל) איש אחד. וביקש ממנו שיתן לו סגולה לגרש רוח רעה מביתו. ואמר עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. ופי׳ עין רואה. מתחילה ידעו את הכל בעין הנבואה, ואחר שפסקה הנבואה הי׳ אוזן שומעת. שהיו משתמשים בבת קול. ועתה היא וכל מעשיך בספר נכתבים נכתב הכי בספר - וצוה ליתן לו גמרא מס׳ בבא מציעא ועי׳ בפרק הבית והעלי׳ ואמר לו סגולה לביתו, ע״כ.

45 כ״כ באשל אברהם (או״ח סי׳ מ״ח) [ומובא גם בכף החיים (שם אות א׳)], וז״ל: ״כשאני נזכר אני אומר אביי ״היה״ מסדר כו׳ ולא ״הוה״ בו׳ כי אני חושש שאולי יהיה משמעות מעין אמירת שם הוי׳ ברוך הוא וברוך שמו. ומ״מ יש זכות על כל שאינו חוששין בזה כלל, כי כיון שהיודין שבתיבת ״אביי״ שייכים למלה בפני עצמה הקודמת, אין בזה מעין הוגה השם, כי ניכר במבטא שהוא שני מלות. אך מ״מ לומר תיבת ״היה״ הוא יותר לכולי עלמא בזה בזהירות יתרה היטב״.

ושוב כותב שם: ״עוד מצאתי כתוב במק״א שיש לומר אביי ״היה״ מסדר ולא ״הוה״ שלא יהיה כהוגה השם הק׳ באותיותיו. ועי״ש דבאמת כן היא גם באמירת ״אליהו הנביא״ דאות י״ה״ו׳ מ״אליהו״ ואות ה׳ מ״הנביא״ יוכלו להצטרף באופן שיש לחשוש להוגה את השם באותיותיו, ועי״ש שיש חילוקים במבטא בין זה לזה, עי״ש באריכות [ויש לציין, כי גירסת הגמרא היא רק אביי מסדר]״..

46 מקור הדברים היא בזוהר חדש (שיר השירים דף כד:) ועי׳ במגלה עמוקות (אופן קפ״ו).

47 ועי׳ בפני יהושע מס׳ קידושין (דף ל.) שמאריך בענין זה.

48 ידוע שדרכו בקודש של מרן הגה״ק משינאווא ז״ל היה לנסוע הרבה, ואמר פעם על עצמו, דאיתא בספה״ק שכל יהודי יש לו שורש נשמתו מאות אחד בתוה״ק, ושורש נשמתו הוא מהנ׳ הפוכה של ״ויהי בנסוע״, ואמר על זה הרה״ק רבי שלמה׳לע מבאבוב ז״ל (בנו של אחיו הגה״ק רבי מאיר נתן האלבערשטאם ז״ל בנו השלישי של מרן הק׳ מצאנז ז״ל) שהוא אין דרכו בכך אלא יושב בביתו תדיר ולא אהב לנסוע משום ששורש נשמתו הוא מאות ו׳ של ״ובנוחה יאמר״.

49 עי׳ בס׳ דברי יואל פ׳ תזריע דף רעח, בדרשת פתיחה לתלמידי הישיבה ושילב סוף מס׳ בבא קמא למס׳ בבא מציעא עפ״י דברי קדשו של הסמיכת חכמים ז״ל.

מיר לערנען בבא קמא, ווייל איך מודיע זיין ברבים, אז איינער לערנט בבא קמא, איז עס א סגולה צו געדענקען וואס מ'האט געלערנט אין בבא מציעא אויכעט... 'כי עם קדוש אתה וכו' להיות לו לעם סגולה' שטייט אין פסוק (דברים ז, ו), ס'איז געווארן א פאלק פון סגולות, מ'זוכט סגולות, איך זוך נישט קיין סגולות, אבער פארוואס זענען מיר א עם סגולה?, מיר האבן אייז סגולה, לערנען אין לערנען אין לערנען...

רבינו: א ודאי, אין לערנען האט אסאך סגולות, מ'זאגט נאך פונעם בעלזער רב ז"ל פונעם שר שלום, אז לערנען פארן דאוונענען איז א סגולה אז די תפילות זאלן אדורך גיין.[50]

ער ברענגט אויך פון רבי'ן פון לובלין אז פ"ת איז בגימטריא תלמו"ד, און דאס איז פת שחרית וואס האט גרויסע סגולות.[51]

הגר"מ: יא, אונז גייען מיר אויפן וועג פונעם קדושת יואל, אונז גייען מיר אויפן וועג פונעם חזון איש, אונז גייען מיר אויפן וועג פונעם טשעבינער רב, לערנען אין לערנען אין לערנען...

כ'האב זיי פריער געזאגט – כ'בין אזוי געזיצן ביי ר' וואלף [גליק] אין שטוב – פון וואנעט וויים איך אז דער רבי דער קדושת יואל איז געווען א הייליגער איד, איך אליינס בין נישט קיין מבין, אבער רבי מאטיל [סלאנימער] איז געווען א מבין, רבי מאטיל סלאנימער האט געזאגט פאר זיין זוהן ר' יודל, כ'וועל דיר צאלן א שילינג דו זאלסט שטיין און קוקן ווי דער סאטמארער רב זאגט אהבה רבה!... דעמאלטס פארשטייט איך אז ס'איז געווען וואס צו זעהן דארט...

רבינו: יא.

ושאל רבינו: וואו גייט איר פון דא? איר פארט שוין אוועק פון דאנעט?

הגר"מ: יא, איך פאר קודם צוריק קיין בארא פארק, אבער איך וויל נישט אז דער רבי זאל זיך מטריח זיין... איך מאך שוין יעצט א ביקור גומלין... אהין און צוריק.

*

הגר"מ: כ'מוז זאגן אן אמת'דיגער ווארט, א קנאות'דיגער ווארט, מ'האט געפרעגט דעם טשעבינער רב צי א יונגערמאן מעג גיין אין די מיליטער, א יונגערמאן, ער האט שוין געלערנט, האט ער געענטפערט, חס ושלום! זאגט ער, אין די גמרא שטייט (ברכות ג:) 'נמלכין בסנהדרין'.

די חברה שיקן ארוים אונזערע יונגעלייט אויפן פראנט, זיי זענען דאך רוצחים, ווי מעג מען שיקן א יונגערמאן אויפן פראנט אז די רוצחים זאלן אים הרג'ענען, אהן קנאות... ער האט געזאגט מ'טאר נישט, אז אמאל איז געווען 'נמלכין בסנהדרין' מ'האט נישט געטארט ארוים שיקן אזוי אליין אויפן פראנט.

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל אין ויואל משה (מאמר ישוב ארץ ישראל אות י"ג) ברענגט אראפ דעם רמב"ן אז 'נמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים' איז נוגע לדורות, אז מ'טאר נישט ארוים גיין קיין מלחמה אהן צו פרעגן די אורים ותומים.[52]

---

50 הכוונה על מה שפי' הרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ל, על הפסוק (דברים לב ב) יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי, כי הזהירו חכמי האמת (הובא בבאר היטב או"ח סימן תקע"א סק"א) שכל התורה שהאדם לומד בעודו מלובלב בחטא טורפין אותו מפניו ומוסיף כח בקליפות. אך אמר רביה"ק מלובלין ז"ל, כי אם האדם לומד דף גמרא לשם שמים בבוקר לפני התפלה, מזמר עריצים ומכרית את הקליפות, ותפלתו תעלה למעלה לרצון, כי אמרו חז"ל (איכ"ר פתיחתא ס"ב) המאור שבה מהזירן למוטב, ובלימוד תורה שבעל פה מעורר לבו לתשובה. וזה שאמר יערוף כמטר שהוא מלשון (דברים פא ד) וערפו שם את העגלה, שפירושו ענין קציצה וכריתה, שיכרית את הקליפות על ידי לקחי היא התורה שנקראת (משלי ד ב) לקח טוב, ואז תזל כטל אמרתי בתפלה לרצון, עכ"ד. עי' במהר"ש פ' ויחי דף שכ"ה שביאור עוד באופן כעי"ז.

ועי' בספה"ק מאור ושמש פ' ברכה (עה"פ ברוך ה' חילו) שמאריך בענין זה.

51 הכוונה על מה שפי' הרה"ק מהר"ש מבעלזא ז"ל (פ' ויחי) בשם רביה"ק מלובלין ז"ל לפרש מה דאיתא בגמרא (בבא קמא צב:) כל החלאים התלויים במרה פת שחרית מבטלתן, כי בא לרמז כאן שאיש ישראל ילמוד גמרא בבוקר, כי תלמו"ד מספרו ת"פ, ועל ידי זה יכנעו ת"פ מחנות הקליפה שבהם תלויים כל מיני חלאים רעים, וזהו הכוונה פ"ת שחרית מבטלן, עכ"ד.

52 וז"ל שם: והרמב"ן בסוף הס' שחשב שם את המצות ל"ת ששכח הרמב"ם למנות כתב שם בל"ת י"ז באמצע הדברים דמה שאמר הכ' ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו' זהו מ"ע וחיוב דאוריתא לשאול באו"ת טרם יציאה למלחמה, והביא דברי הש"ס הנ"ל בברכות וסנהדרין שכן עשה דוד גם הביא שהרמב"ם בעצמו כתב כן בהקדמתו כאשר העתקתי לעיל לשונו. ובמגלת אסתר הודה לו בזה שהשאלה באורים ותומים היא מן המצות הנוהגות לדורות ויש לנו להביאו במנין יעיי"ש. אמנם יש בזה טעמים שלא מנאם במנין המצות ואין להאריך בזה פה.

וברש"י ז"ל פ' פינחס עה"כ ולפני אלעזר הכהן יעמוד הביא דברי חז"ל שאמר לו הקב"ה בזה הרי שאלתך ששאלת שאין הכבוד הזה זז מביית אביך שאף יהושע יהי' צריך לאלעזר ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה עכ"ל. והנה פרש שהשאלה באו"ת היא בעת הצורך לצאת למלחמה אף שבאמת גם שאר עניני הציבור היו שואלין באו"ת כמבואר בגמ' יבמות דף ע"ח שכשהי' רעב בימי דוד ובקשו ולא מצאו שום חטא במה לתלות ושאלו באו"ת מה הי' החטא וכן מצינו כמה ענינים כאלו

הגר"מ: מילא דער קדושת יואל איז דאך באוואוסט זיינע הייליגע מערכות, אבער דער טשעבינער רב האט דאם ארוים געזאגט פשוט'ער, ער האט געזאגט, איך פארשטיי נישט וואם איר פרעגט מיך, ווי מעג א יונגערמאן ארוים גיין אויף א פלאץ וואם מ'קען אים שיקן אויפן פראנט גע'הרג'ט ווערן אהן רשות פון די סנהדרין.

רבינו: מ'טאר טאקע נישט.

הגר"מ: דאם האט ער געזאגט טאקע דער טשעבינער רב, מ'טאר נישט...

רבינו: וואם איז שייך צו זאגן, א אידיש נפש, מ'טאר זיך נישט אריין לייגן אין א סכנה...

ס'איז דא א ווארט אויף דעם פון פעטער ז"ל, ער טייטשט וואם מ'זאגט (בתפלת נחם) 'לבי לבי על חלליהם כי אתה ה' באש הצתה', מ'באווייזט די חללים ווייל דער אויבערשטער אליינס וועט דאך צוריק שטעלן ארץ ישראל, דאם בית המקדש וועט דאך אראפ קומען בנוי ומשוכלל פון הימל, במילא זענען די קרבנות אומזיסטע קרבנות.[53]

הגר"מ: דער רבונו של עולם זאל טאקע רחמנות האבן, כלל ישראל דארף א גרויסע ישועה.

ונפרד רבינו בברכה: יא, ירחם ה' אויפן כלל ישראל איבעראל, בכל מקומות מושבותיהם, און ספעציעל אין ארץ ישראל.

א גוטן טאג, זייט געזונט, הצלחה רבה, דער אויבערשטער זאל העלפן א שיבה טובה, מ'זאל קענען מרביץ תורה זיין מיט הרחבת הדעת לאורך ימים ושנים.

הגר"מ: אמן, וכן למר, למען יאריך ימים על ממלכתו – אזוי ווי כ'האב געזאגט פריער – הוא ובניו אחריו, אין ארץ ישראל.

---

53 בדברי חז"ל כנודע, וצ"ל דבשאר עניני הציבור אין חייב לשאול באו"ת אלא מעצמן היו עושין כן לטובת הציבור, אבל במלחמה הוא חיוב, ומאותו הקרא דלפני אלעזר הכהן יעמוד ילפינן ג"כ שבמלחמה צריך להיות מלך וסנהדרין של ע"א כמבואר בגמ' סנהדרין דף ט"ו א"כ כל הקרא הזה מיירי על שעת מלחמה.

ועי' גם בספה"ק על הגאולה ועל התמורה (סי' מ"ו) עפ"י דברי הנודע ביהודא, ועי' עוד שם סי' מ"ד.

ולחיבת הקודש נעתיק בענין זה דברים חוצבים להבות אש מתוך דרשה שהשמיע מרן רבינו הגה"ק שליט"א בסעודת הילולא של מרן רבינו הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע כ"ט שבט שנת תשנ"ז לפ"ק, אצל כינוס השנתי להחזקת מוסדותינו הק' בבני ברק, כדלהלן:

"...אז מ'קוקט זיך צו, צו די מאורעות אין ארץ ישראל, מלחמות, פאליטיק, אמאל גייט זיי בעסער און אמאל נישט אזוי גוט, פאר דרייסיג יאר צוריק האבן זיי געהאט גרויסע נצחונות, לעצטענס גייט זיי שוין נישט אזוי גוט, בין כך ובין כך איז אסאך אידיש בלוט פארגאסן געווארן ביי די מלחמות און ביי די מאורעות וואס האבן פאסירט, - ס'איז באקאנט דאס טרעפליך וואוהל דער פעטער ז"ל פלעגט זאגן אויף דעם וואס מ'זאגט אין תפילת נחם "לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על חלליהם, כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה" איז דאך שווער וואס פאר א שייכות די צוויי זאכן האבן?

זאגט דער פעטער ז"ל אז יעדע אומה ולשון וואס וויל האבן זעלבסטשטענדיגקייט מוז פירן מלחמות כדי צו קענן האבן זייער עקזיסטענץ און זייער זעלבסטשטענדיגקייט, און דאס קומט נישט אן קיין קרבנות, אבער אידישע קינדער האבן דאך אמונה פשוטה אז די גאולה שלימה וועט זיין דורכגן בורא כל עולמים, קומט אויס אז יעדער קרבן וואס איז אומגעקומען אין ארץ ישראל צוליב די מדינה איז אן אומזיסטיגע קרבן, וויל דער אויבערשטער וועט אונז אראפ שיקן דעם גואל צדק און מיר דארפן גארנישט טוהן דערצו, דאס זאגט מען אין די תפילה "לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על חלליהם" יעדער חלל וואס איז ג'הרג'ט געווארן איז אומזיסט, פארוואס? "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה" פעלט דאך נישט אויס קיין קרבנות, ליידער ליידער זענען שוין געפאלן אסאך אומזינסטע קרבנות במשך די אלע יארן.

אבער איין זאך וואס האט זיך יעצט געמאכט א "מקום אפשר" צוריק צוהאלטן די שפיכות דמים, איך גיי נישט אריין אין דעם פאליטי"ק ס'איז נישט אונזער ענין, אבער איין זאך וויסן מיר אז א אידיש נפש איז העכער אלעמען, און אז אחינו בני ישראל די וואס רופן זיך שומרי תורה ומצות זענען די "הדיוט קופץ בראש" אז אידן מיט קאפלעך זענען די וואס זענען פאר הריגות און שפיכות דמים, דאס איז א גרויסער חילול השם פאר די גאנצע וועלט...

די גאנצע וועלט זאגט קוקט ווי אידן שומרי תורה ומצות זענען רוצחים, אידן שומרי תורה ומצות ווילן נישט אז ס'זאל זיין שלום אין ארץ ישראל, די אידן שומרי תורה ומצות זענען די וואס ווילן הריגות און שפיכות דמים, דער חילול השם דערפון איז איום ונורא...

מיר דארפן וויסן קלאר, אז אונז האב מיר נישט איינגענומן און אונז האב מיר נישט געווינן קיין מלחמה, און אונז גיב מיר נישט אויף קיין "שטחים" ס'האט נישט קיין שייכות מיט אונז קיין "כי הוא זה", - "אונז" מיינט דער עם ישראל, דער כלל ישראל האט נישט איינגענומן גארנישט מיט דרייסיג יאר צוריק און כלל ישראל גיט נישט אויף, אונזער קשר מיט חברון און מיט שכם איז די זעלבע אין די צייטן פון די ענגלענדער און פון די טערקן, און דאס זעלבע וועט זיין אז די פאלעסטינער וועלן דארט שולט זיין, ס'איז אונז נישט קיין שום נפקא מיניה וועלן ס'טוישן זיך די גשמיות'דיגע בעל הבית'שאפט אויף די מקומות.

מיר דארפן אבער יא ארבייטן אויף שלימות הארץ, שלימות הארץ מיינט דינן דעם באשעפער און לערנען די תורה הקדושה, דבוק צו זיין אין מצות הבורא ב"ה, ווי מיר האבן פריער געזאגט אז דארט ווי ערליכע אידן וואינן דארט איז שורה קדושת ארץ ישראל, און ווען א איד איז חלילה עובר אן עבירה פארלירט ער קדושת ארץ ישראל, דאס צוברעכט ארץ ישראל, דער עובר עבירה גיט אוועק א חלק ארץ ישראל, ער פארטרייבט די קדושה פון ארץ ישראל...

בס"ד

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר
עיה"ק
ירושלים
תובב"א

בנושאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

בנערינו
ובזקנינו נלך
כי חג ה' לנו

אנשי שלומינו פעיה"ק ת"ו
מתכוננים ברגש קודש למעמד אדיר ונשגב

הנחת אבן הפנה

לבנין האדיר והמפואר
דקהלתינו ומוסדותינו הק'

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת יִהְיֶה בֵּית אֱלֹקִים

במעמד זו יעלו מהתם להכא

את האבן אשר יצק
כ"ק מרן
רבינו הגה"ק שליט"א

להניח ברכה בתוך פינת יקרת הבנין האדיר
אשר ממנה יתד ופינה
להקמת הבית הנדול והקדוש לה' ולתורתו

היטיבה ברצונך את ציון
תבנה חומות ירושלים

כרוה נדיבי עם

במעמד זה נקדם
בברכת ציון וירושלים
את האי סגל חבורה
קרואי מועד אנשי שם
היושבים
ראשונה במלכות
נדיבים בעם
שותפים נאמנים
בונים ומקימים
המבצר האדיר
אשר יעלו לציון ברנה
לכבוד המעמד הנדול

שתתקיים ברצו"ה בקול רנה והמון חוגג

ביום ד' פר' ראה
כ"ו אב תשפ"ה

יומא דהילולא קדישא של
אבינו רועינו כ"ק מרן רביה"ק זי"ע

ברחובה של עיר
ע"י השטח הענקי ברחוב הושע

פרטים יבואו אי"ה

אבן מאסו הבונים
היתה לראש פנה

בס"ד

זה היום נגילה ונשמחה

כאשר בחסדי ה' רואה אור עולם

ספר האמונה לדורותינו

במהדורה מהודרת ומפוארת

בעריכה חדשה ונפלאה

מחולק לפרקים
לפי הנושאים

מפתחות נרחבים
של המקורות
והעניינים

מדור מיוחד
על מלחמות ה'
על ידי רביה"ק
מסאטמאר זי"ע

אור התורה

הפצה:
"נר למאור"

718.
384.
1324

לראשונה
אחרי שישים שנה,
כולם יכולים ללמוד
ולהבין בניקל
את דבר השם